

Joaquín Beltrán i Amelia Sáiz

# Els xinesos a Catalunya



*Família, educació  
i integració*

Fundació Jaume Bofill  
Editorial Alta Fulla

# ELS XINESOS A CATALUNYA



Joaquín Beltrán i Amelia Sáiz

## ELS XINESOS A CATALUNYA

*Família, educació i integració*

Fundació Jaume Bofill

Editorial Alta Fulla

2001

© Joaquín Beltrán Antolín i Amelia Sáiz López, 2001  
© Fundació Jaume Bofill, 2001

*Primera edició: juny de 2001*

Propietat d'aquesta edició: Editorial Alta Fulla  
Passatge d'Alió 10, 08037 Barcelona  
i Fundació Jaume Bofill

Imprès a Liberdúplex, S. L.  
Constitució 19, 08014 Barcelona  
Dipòsit legal: B. 30.978-2001  
ISBN: 84-7900-133-X

## Introducció

**E**l collectiu d'immigrants xinesos a Catalunya, malgrat que la llarga història de la seva presència i del fet que el seu volum actual de població el situa entre les primeres nacionalitats extracomunitàries, és força desconegut per la societat general, la qual projecta sobre ells tot un grapat d'imatges i d'estereotips que els envolten de misteri, exotisme i llunyania. A vegades, a més a més de la industriositat i el silenci, també és recurrent la imatge, fomentada pels mitjans de comunicació, que els aboca a la criminalitat de «les màfies». Ben curiosament, el collectiu xinès sempre s'ha caracteritzat per la manca de conflictivitat amb la societat general i per una aparent «integració» social, si més no en l'aspecte econòmic, ja que molts d'ells són petits empresaris que compleixen amb les seves obligacions fiscals i tributàries i, a més a més, gairebé no empren els serveis socials proporcionats per l'estat del benestar. Els darrers anys aquesta situació està canviant, cosa que es palesa, per exemple, en l'escolarització d'un nombre cada cop més gran de nens i adolescents xinesos en les institucions d'ensenyament catalanes. Han deixat d'ésser una «minoria silenciosa» que passava desapercibuda i han esdevingut un referent més en l'espai pluricultural català.

La nostra investigació pretén ajudar a conèixer una mica millor la realitat i la quotidianitat del collectiu xinès, i, el que és més important encara, escoltar-ne les veus, opinions i expectatives pel que fa a dos temes clau d'aquest inici de segle a la societat catalana, compartits, al nostre parer, per tothom: educació i integració. L'educació és un pilar bàsic de qualsevol societat, imprescindible per reproduir-se i perquè mantingui la continuïtat entre passat i futur. D'altra banda, la idea d'integració indica que la societat forma un tot, en el qual estem incorporats, i que no es troba, en canvi, separada en parts (desintegrada). Parlar d'integració pot resultar un ideal o una utopia, però, sigui com sigui, també sembla existir un consens generalitzat en el sentit que el millor que li pot passar a una societat és estar integrada, i per això insistim a parlar d'integració respecte als immigrants.

Esperem que, un cop llegit aquest treball, sigui possible comptar amb un punt de vista xinès a l'hora d'abordar polítiques d'integració d'immigrants que resulti útil per a tot l'àmbit de l'ensenyament. Tanmateix, cal considerar aquest treball com una primera aproximació al tema que no pretén ésser definitiva. La migració, l'educació i la integració són processos que es troben sotmesos a canvis i que evolucionen. No existeix cap societat estàtica, la qual cosa ens obliga a una observació constant per tal de no allunyar-nos de la realitat.

Abans d'acabar aquesta petita introducció assenyalarem una sèrie d'aspectes que cal tenir en compte a l'hora de llegir el text. En primer lloc, en tractar de posar en primer terme i ressaltar el punt de vista del col·lectiu xinès, a vegades emprem la paraula «emigrant» en lloc d'«immigrant», i, seguint la mateixa lògica, els «nadius» són els catalans, no pas els xinesos. A vegades s'empra de manera indistinta o com a sinònims «societat d'acollida», «autòctons» i «nadius». Pel que fa al gènere, tal com s'assenyala en una nota, hem decidit, per tal d'agilitar la lectura, fer servir el masculí (per exemple, «alumne» en lloc d'«alumna»), però tenint sempre en compte que es tracta d'un mode genèric o neutre, és a dir, que inclou homes i dones, o, el que és el mateix, persones d'ambdós sexes.

Un altre punt és que la nostra ètica professional ens impedeix revelar els informants que tan amablement han respost a les nostres preguntes i, així, els vam prometre a tots l'anonimat. En els annexos es descriuen les característiques de la mostra i es proporciona una fitxa dels informants amb dades molt bàsiques. Mai no apareixen noms personals ni els centres escolars on foren realitzades les enquestes. En la major part dels casos, les cites acaben amb el codi de l'informant que hom pot trobar al final, però de vegades hem optat per no localitzar-los, ja que podrien ésser identificats i les seves opinions podrien tenir repercussions en llurs vides, circumstància que ens doldria força i que és contrària al treball de camp antropològic.

Voldríem expressar el nostre agraïment a totes les persones que han fet possible aquest treball. En primer lloc a la Fundació Bofill, especialment a Jordi Porta i a Teresa Climent, per l'interès, l'entusiasme i la paciència que han mostrat davant de la nostra proposta d'investigació, la primera de caràcter qualitatiu que es realitza a Catalunya sobre el col·lectiu d'immigrants xinesos. En segon lloc, al Gabinet Tècnic d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, per haver-nos facilitat les dades que els vam sol·licitar, i també a altres persones, institucions i organismes administratius, acadèmics i civils, entre els quals no volem oblidar Andreu Domingo, del Centre d'Estudis Demogràfics de la UAB, Jordi Moreras, del CIDOB, i Miguel Ángel de Padra, del Colectivo Ioé, la col·laboració del qual fou molt important pel que fa a la primera fase de la investigació, que va consistir en la recollida de les dades estadístiques oficials sobre el col·lectiu xinès.

Per les raons ja apuntades de preservar la identitat dels nostres informants, hem resolt de no esmentar els noms dels col·legis i instituts on s'ha dut a terme el treball de camp ni tampoc els de les persones que ens han facilitat informació i que pertanyen al sistema educatiu català. Tots ells han contestat amablement les nostres preguntes i ens han dedicat una part del seu temps; els directors dels centres educatius que ens n'han obert les portes, els professors tutors, coordinadors de cicle d'educació compensatòria del SEDEC, de l'EAP, dels TAE i del centre de Formació d'Adults. Sobre ells recau la difícil tasca de l'educació i ells són els qui han de resoldre directament els problemes que sorgeixen. Els seus saber fer, seny, imaginació, compromís, dedicació i entusiasme, supleixen en molts casos les mancances que pateixen; per tot això, esperem que aquest treball els serveixi per afrontar amb noves energies els reptes quotidians dels quals hem estat testimoni. A ells els dediquem aquest treball.

Finalment, també el volem dedicar a totes les persones xineses que hem en-

trevisat: pares, alumnes i professorat de les escoles de xinès a Barcelona, i també a aquells que ens han ajudat a establir nous contactes. Ells són els protagonistes principals d'aquesta investigació i sense la seva col·laboració i el seu interès no hauria estat possible escriure aquestes pàgines. Gràcies a tots.





## ELS XINESOS A CATALUNYA. BREU HISTÒRIA I DADES SOCIODEMOGRÀFIQUES BÀSIQUES

**E**ls primers xinesos de qui tenim constància a Catalunya eren comerciants i diplomàtics. Abans de l'Exposició Universal de 1929 ja deambulaven com a quincallaires per la geografia catalana. Aleshores, era habitual veure'ls a la Rambla de Barcelona venent corbates i bijuteria, i es tractava de venedors ambulants procedents de la província de Zhejiang. L'amo d'un dels circs xinesos que s'havien establert a Madrid en les dècades de 1930 i 1940 va traslladar la seva residència a Barcelona, on va viure fins que es morí. A principis dels anys trenta s'hi instal·là un periodista i polític xinès que havia estudiat a França, i es va casar amb una dona catalana. En començar la Guerra Civil se n'anà a viure a la Xina amb la seva muller, la qual en va tornar el 1962 amb tres dels seus fills. El 1974 la dona es va reunir amb el marit, que va arribar amb una altra filla. A Barcelona hi havia un viceconsolat xinès, que, en esclatar la Guerra Civil espanyola, fou ocupat pel cònsol honorari Sr. Bigas, el qual, davant el trasllat de la legació diplomàtica xinesa d'Espanya a França, va preguntar al Ministerio de Exteriores què els passaria als nacionals d'aquell país que es quedessin aquí (Borao, 1994).

En les dècades de 1940 i 1950 arribaren alguns xinesos que venien d'altres països d'Europa. Aquests foren els primers que obriren restaurants de menjar xinès.<sup>1</sup> Els anys seixanta també s'establiren a Barcelona estudiants de Taiwan, i els setanta, de Hong Kong. En la dècada de 1980 els residents xinesos a Catalunya van incrementar molt poc en comparació amb la resta d'Espanya. Per exemple, fins l'any 1980 Catalunya continuava essent la segona comunitat pel que fa al nombre de residents xinesos, però el 1981 ocupava el tercer lloc, superada per Madrid i Canàries; el 1986, a més de les dues comunitats esmentades, també passaren al davant la Comunitat Valenciana i Andalusia. I el 1990, encara Madrid, la Comunitat Valenciana i Andalusia, relegaven a un quart lloc Catalunya, que no va recuperar la seva tradicional segona posició com a destí preferent dels immigrants xinesos a l'estat espanyol fins l'any següent, el 1991, i va arribar fins i tot l'any 1995 a superar per primera vegada la Comunitat de Madrid (2.421 enfront de 2.119), bo i ocupant el primer lloc, per bé que segons les darreres dades disponibles, corresponents a 1998, novament ha tornat a ocupar la segona posició per comunitats autònomes (5.367 a Madrid i 4.963 a Catalunya).

Podem resumir l'evolució suara descrita en una sèrie de fases que ens mos-

1. El primer restaurant de menjar xinès de Barcelona estava situat als anys quaranta a la plaça de Sant Miquel.

tren els canvis de la distribució geogràfica del col·lectiu xinès a escala estatal, i el diferent pes que ha tingut la seva residència a Catalunya durant l'últim mig segle:

1. L'assentament tradicional (fins al 1963) es concentrava en les dues grans ciutats d'Espanya (Madrid i Barcelona) i a València. Totes tres plegades concentraven, fins aquell moment, el 80% de tots els xinesos residents a Espanya.

2. La relació directa amb el turisme (1964-1989): Andalusia —la Costa del Sol— va superar l'any 1964 la Comunitat Valenciana pel que fa a residents xinesos, i el 1967 també fou superada per les illes Canàries. El 1973, Canàries es va situar per primer cop per davant de Catalunya, que no va tornar a remuntar a la primera posició fins l'any 1989. Andalusia, en canvi, només va estar per sobre de Catalunya del 1986 al 1991. Del 1983 al 1990, la Comunitat Valenciana va superar Catalunya. Tenim, així, la successió temporal de quatre destinacions diferents com a focus de residència per a immigrants xinesos: Andalusia, anys seixanta; les illes Canàries, anys setanta; la Comunitat Valenciana i les illes Balears, anys vuitanta; i Catalunya, anys noranta.

3. La recent importància de la residència xinesa en les províncies de Saragossa, Bilbao i Múrcia suposa un altre tipus d'estratègia: la recerca de concentracions importants de població autòctona com a futurs clients, sense que sigui necessari que la seva oferta hostalera estigui directament relacionada amb el turisme.

El desencadenant de l'increment espectacular dels residents xinesos a Catalunya durant els anys noranta, que passen de comptabilitzar 387 residents enregistrats el 1990 a 1.018 el 1992 i 4.963 el 1998, foren, en primer lloc, els Jocs Olímpics de 1992, amb les noves expectatives d'èxit econòmic i de prosperitat obertes per als seus negocis, especialment en el sector dels serveis, i, en segon lloc, el fet que al començament de la dècada de 1990, a Catalunya gairebé no hi havia restaurants de menjar xinès, si es compara amb altres comunitats i regions de l'estat espanyol.

El resultat del gran augment exponencial dels residents xinesos en un breu període de temps va ser l'obertura de fins a 700 restaurants a Barcelona el 1993, que després, a causa de la inviabilitat econòmica de molts d'ells, es van reduir als aproximadament 400 del 1998. Això ha suposat, en primer lloc, una creixent dispersió geogràfica per l'interior de Catalunya, amb presència en cada cop més pobles que progressivament són més petits i, en segon lloc, la diversificació de les activitats econòmiques, amb l'aparició de tallers tèxtils i més recentment l'obertura de botigues a l'engròs de confecció i marroquineria (Madueño, 1999). Hom observa, també, el retorn a la venda ambulants, cosa que recorda els pioners dels anys vint i trenta.

## 1. Volum de la població

Taula 1.1 *Residents xinesos a Espanya i Catalunya per províncies i anys (1961-1998)*

Anys	(1)	(2)	%	(3)	%	(4)	%	(5)	%	(6)	%
1961	167	27	16,1	26	96,3	-	-	-	-	1	3,7
1966	277	52	18,8	48	92,3	-	-	-	-	4	7,7
1971	439	89	20,4	77	86,5	1	1,3	-	-	11	12,3
1976	541	127	23,5	123	96,8	1	0,8	-	-	3	2,5
1981	758	124	16,3	111	89,5	6	5,4	-	-	7	6,3
1986	2.455	208	8,5	168	80,7	33	19,6	1	0,6	6	3,6
1990	4.090	387	9,7	261	67,4	74	19,1	-	-	52	13,4
1992*	7.320	1.103	15	1.010	91,5	42	3,8	7	0,6	44	4
1993	8.327	1.485	17,8	1.342	92	50	0,3	17	1,1	76	5,1
1994	8.713	1.662	19	1.490	89,6	29	1,7	37	2,2	106	6,4
1995	9.733	2.421	24,9	2.105	86,9	149	6,1	49	2	118	4,9
1996	11.446	2.837	24,8	2.475	87,2	181	6,4	63	2,2	118	4,1
1997	16.273	3.685	22,6	3.150	85,4	193	5,2	97	2,6	245	6,6
1998**	20.629	4.963	23,9	4.225	85,1	331	6,7	117	2,3	290	5,8

(1) Espanya (2) Catalunya (3) Barcelona (4) Girona (5) Lleida (6) Tarragona.

(\*) A partir d'aquest any es comptabilitzen conjuntament els residents de la Xina i els de Taiwan.

(\*\*) Només els residents de la Xina.

FONT: INE i *Anuario de migraciones, 1961-1997. Observatorio permanente de inmigración, 2000.*

Segons la taula anterior, els residents xinesos han augmentat de manera constant els últims 37 anys, tant a Espanya com a Catalunya, i hi ha dos anys que destaquen per sobre de la mitjana, el 1986 i el 1992, corresponents al dos processos de regularització de treballadors i residents estrangers més importants fins ara realitzats a l'Estat espanyol, en l'espera d'obtenir els resultat de l'últim, corresponent a l'any 2000. Actualment resideix a Catalunya si fa no fa la quarta part de tots els ciutadans xinesos enregistrats a l'Estat espanyol, després d'haver-ne tingut la quota proporcional més baixa a la dècada de 1980, quan representaven únicament un 8,5% del total dels seus residents. Si a la província de Barcelona hi va haver residents xinesos des del principi, a les altres províncies catalanes la seva presència ha estat desigual: a Girona no van aparèixer enregistrats fins l'any 1971, i a Lleida fins el 1983, i en aquesta província no se'n va comptabilitzar cap durant el període 1988-1990. L'evolució del seu assentament ha seguit la pauta tradicional que presenta a tot l'Estat espanyol: primer a les grans capitals, després a la costa i zones turístiques, i finalment a l'interior.

Per províncies, observem que, encara que sempre s'han concentrat en la de Barcelona, aquesta ha passat progressivament de comptar amb el 92% de tots els residents a Catalunya l'any 1993 a tenir-ne només el 85% el 1998. La creixent dispersió geogràfica és una de les tendències més importants a posar en relleu, i més endavant l'analitzarem més detalladament.

Pel que fa al volum total de residents extracomunitaris a Catalunya durant l'any 1997, hom troba que la Xina n'ocupa el cinquè lloc, superada tan solament pel Marroc, ultra dues nacionalitats llatinoamericanes, en concret el Perú i la República Dominicana, i per Gàmbia. Molt a prop d'ella hi ha l'Argentina i Filipines. Això confirma les distintes evolucions dels col·lectius d'immigrants extracomunitaris a escala de tot l'Estat espanyol. La Xina, per exemple, el 1998 ja ocupava el quart lloc estatal, amb una població total de 20.690 persones, tot superant per primera vegada l'Argentina i només per darrere del Marroc (140.896), el Perú (24.896) i la República Dominicana (24.256). Durant el període 1992-1998, la taxa de creixement de les nacionalitats extracomunitàries en el conjunt de l'Estat espanyol, fou negativa en un 21,15% per a l'Argentina, mentre que la Xina va augmentar en un 205,02%. La pèrdua de població total de l'Argentina, i el ritme relativament baix de creixement de Filipines (69,32%), ha permès que la Xina les superi totes dues, encara que per poc, a Catalunya l'any 1997. El diferent ritme de creixement entre els distints col·lectius sembla indicar que la Xina continuarà augmentant i distanciant-se dels anteriors, i, a més a més, apunta a la possibilitat d'atènyer i deixar-ne enrere unes altres (Gàmbia) en un futur pròxim a Catalunya.

Taula 1.2 *Residents extracomunitaris a Espanya i Catalunya per províncies (1997)*

<i>País</i>	(1)	(2) %	(3) %	(4) %	(5) %	(6) %
El Marroc	111.100	39.361 35	25.963 66	6.846 17	2.017 5	4.535 11
Perú	21.233	6.553 30	6.320 96	86 1	57 1	90 2
R. Dominicana	20.381	4.548 22	3.998 88	188 4	198 4	164 4
Gàmbia	5.843	4.512 77	1.647 36	2.472 55	352 8	41 1
Xina+Taiwan	16.273	3.685 22	3.150 85	193 5	97 3	245 7
Xina	15.754	3.564 22	3.033 85	189 5	97 3	245 7
Taiwan	519	121 23	117 97	4 3	- -	- -
Argentina	17.188	3.583 20	2.905 81	306 8	124 3	248 7
Filipines	11.357	3.404 30	3.238 95	87 2	8 1	71 2
Pakistan	3.354	1.733 51	1.687 97	29 1	5 1	12 1
Xile	3.074	1.177 38	1.103 94	36 3	1 1	37 2
Colòmbia	6.790	1.050 15	861 82	179 17	4 1	6 1

(1) Espanya (2) Catalunya (3) Barcelona (4) Girona (5) Lleida (6) Tarragona.

FONT: *Anuario estadístico de extranjería.*

Comptat i debatut, aquestes dades mostren que el col·lectiu d'immigrants xinès està esdevenint un dels més importants pel que fa a volum de població, la qual cosa n'afecta la creixent visibilitat social, amb la consegüent demanda previsible de tota mena de serveis públics que no estan preparats per atendre'n les necessitats específiques.

## 2. Distribució geogràfica

A les taules anteriors hem observat la distribució dels residents xinesos a Catalunya, per províncies, en diferents moments a partir de l'any 1961. Hom en constata la tendència a la dispersió geogràfica amb el pas del temps. La natura de la seva ocupació principal, emmarcada en el sector de l'hostaleria, els restaurants de menjar xinès, es basa en l'obtenció de clientele exclusives i a evitar, tant com sigui possible, la competència entre ells. Una de les estratègies de seu establiment ha estat la seva progressiva dispersió espacial paral·lela a l'increment de la seva població.

[ Vegeu la taula 1.3 de la pàgina següent ]

Al cens de 1996 es troben presents en onze comarques més que en el de 1991, cosa que denota l'augment de la seva dispersió geogràfica. Així, el 1991, els censats al municipi de Barcelona i al Barcelonès representaven el 71% i el 79%, respectivament, del total dels empadronats a la província, proporció que baixà al 45% i al 59% respectivament l'any 1996. Per tant, malgrat que encara és al municipi de Barcelona on més es concentren els xinesos (37% dels censats de tot Catalunya el 1996), hom no pot dir que es trobin especialment sobrerrepresentats a la capital. Un dels casos més espectaculars el constitueix l'establiment a la comarca del Vallès Oriental, que passa de no tenir-ne cap de censat el 1991 a tenir-ne 70 el 1996.

Al cens de 1991 hi havia ciutadans xinesos a 34 municipis de Catalunya, i el 1996 n'hi havia a 106, és a dir, que es van establir en 72 pobles i ciutats nous. Pel que fa a la província de Barcelona es va passar de 24 municipis el 1991, a 56 el 1994 i 65 el 1996.

Taula 1.4 *Dimensió dels municipis amb xinesos censats (1991 i 1996)*

<i>Dimensió/Any</i>	<i>1991</i>	<i>%</i>	<i>1996</i>	<i>%</i>
Més de 100.000	9	26,5	9	8,5
40.000-100.000	9	26,5	13	12,3
20.000-40.000	7	20,6	20	18,9
10.000-20.000	7	20,6	38	35,8
5.000-10.000	2	5,9	17	16,3
Menys de 5.000	-	-	9	8,5
<i>Total</i>	<i>34</i>		<i>106</i>	

FONT: *Cens de Població 1991 i Estadística de Població 1996*. Elaboració pròpia. Institut d'Estadística de Catalunya i INE.

Taula 1.3 Xinesos censats a Catalunya per província, comarca i sexe (1991 i 1996)

Comarca/Província	1991				1996			
	H.	D.	Total	%	H.	D.	Total	%
Alt Penedès	1	1	2	0,4	10	8	18	1,2
Anoia	-	-	-	-	1	2	3	0,2
Bages	4	2	6	1,3	15	8	23	1,6
Baix LLobregat	14	12	26	5,5	82	83	165	11,5
Barcelona municipi	169	171	340	71,6	326	326	652	45,1
Barcelonès Total	191	186	377	79,4	433	419	852	59,6
Garraf	8	2	10	2,1	27	11	38	2,6
Maresme	14	12	26	5,5	39	40	79	5,2
Osona	-	1	1	0,2	4	2	6	0,4
Vallès Occidental	13	14	27	5,7	90	85	175	12,2
Vallès Oriental	-	-	-	-	39	31	70	4,9
<i>Total Barcelona</i>	<i>245</i>	<i>230</i>	<i>475</i>		<i>740</i>	<i>689</i>	<i>1.429</i>	
Alt Empordà	9	12	21	40,4	12	7	19	15,1
Baix Empordà	2	3	5	9,6	21	15	36	28,6
Cerdanya	-	-	-	-	1	0	1	0,8
Garrotxa	-	-	-	-	5	1	6	4,8
Gironès	10	12	22	42,3	24	20	44	34,9
Pla de l'Estany	-	-	-	-	3	2	5	4
Ripollès	-	-	-	-	1	1	2	1,6
Selva	4	-	4	7,7	7	6	13	10,3
<i>Total Girona</i>	<i>25</i>	<i>27</i>	<i>52</i>		<i>74</i>	<i>52</i>	<i>126</i>	
Segrià	1	-	1	100	21	23	44	75,9
Segarra	-	-	-	-	1	1	2	3,4
Pla d'Urgell	-	-	-	-	1	1	2	3,4
Alt Urgell	-	-	-	-	3	2	5	8,6
Urgell	-	-	-	-	3	2	5	8,6
<i>Total Lleida</i>	<i>1</i>	<i>-</i>	<i>1</i>		<i>29</i>	<i>29</i>	<i>58</i>	
Baix Camp	3	3	6	20	16	29	45	33,3
Baix Ebre	5	3	8	26,7	7	12	19	14,1
Baix Penedès	-	-	-	-	5	7	12	8,9
Montsià	1	2	3	10	10	10	20	14,8
Tarragonès	10	3	13	43,3	23	16	39	28,9
<i>Total Tarragona</i>	<i>19</i>	<i>11</i>	<i>30</i>		<i>61</i>	<i>74</i>	<i>135</i>	
<i>Total Catalunya</i>	<i>290</i>	<i>268</i>	<i>558</i>		<i>904</i>	<i>844</i>	<i>1.748</i>	

FONT: Cens de Població 1991 i Estadística de Població 1996. Institut d'Estadística de Catalunya i INE.

L'any 1991, el 53% dels municipis on hi havia censats ciutadans xinesos tenia més de 40.000 habitants i només el 26% tenia menys de 20.000 habitants. En canvi, el 1996, el 60% dels municipis amb residents xinesos tenia menys de 20.000 habitants. Aquesta dada incideix en la pauta abans esmentada de la seva tendència a la dispersió i a instal·lar-se a ciutats i pobles cada vegada més petits. Un altre fet que hom observa és que en únicament una petita part del total dels nous municipis (8 de 72) on apareixen el 1996, els censats superen les deu persones. En la majoria dels casos es troben censades d'una a sis persones, la qual cosa indica que es tracta o bé d'un pioner o bé d'una petita família completa amb fills menors d'edat, és a dir, en edat d'escolarització.

Taula 1.5 *Xinesos empadronats per districtes municipals a Barcelona (1995-1999)*

<i>Districte</i>	1995	%	1996	%	1997	%	1998	%	1999	%
Ciutat Vella	39	5,5	51	6,3	43	6,4	52	5,5	113	8,6
Eixample	242	34,3	257	32	189	28	290	30,5	430	32,8
Sants-Montjuïc	76	10,8	99	12,3	92	13,6	114	12	145	11,1
Les Corts	52	7,4	58	7,2	49	7,3	53	5,6	68	5,2
Sarrià-St Gervasi	80	11,3	78	9,7	54	8	73	7,7	88	6,7
Gràcia	75	10,6	88	10,9	57	8,5	64	6,7	98	7,5
Horta-Guinardó	28	4	38	4,7	26	3,9	39	4,1	47	3,6
Nou Barris	14	2	20	2,5	27	4	51	5,4	62	4,7
Sant Andreu	39	5,5	43	5,3	46	6,8	76	8	102	7,8
Sant Martí	60	8,5	72	9	91	13,5	138	14,5	156	11,9
<i>Total</i>	<i>705</i>		<i>804</i>		<i>674</i>		<i>950</i>		<i>1.309</i>	
Taiwan	7		13		18		20			
Singapur	5		6		9		11			

FONT: *Padró 1995-1999*. Ajuntament de Barcelona.

Quant al municipi de Barcelona, l'Eixample és el districte municipal on apareix una concentració més gran d'empadronats xinesos, que representen aproximadament un terç del total. Sants-Montjuïc s'ha consolidat com el segon o tercer districte pel que fa a la residència de xinesos, bo i mantenint un percentatge constant que oscil·la de l'11% al 12% durant els cinc anys considerats. Sarrià i Gràcia, que el 1995 superaven, tots dos, el 10%, han baixat al voltant de quatre punts percentuals, tot quedant el 1999 amb 6,7% i 7,5% del total dels residents xinesos, respectivament. Per la seva banda, Sant Martí, que passa del 8,5% al 11,9% durant el mateix període de temps (amb un punt màxim, el 1998, del 14,5% del total), així com Nou Barris, que passa del 2% al 4,7% o Sant Andreu, del 5,5% al 7,8%, mostren una tendència a l'augment. Mentre que les Corts i Horta, en menor mesura, perden proporcionalment, Ciutat Vella augmenta de manera lleugera, sobretot l'any 1999, quan abasta el 8,6% del total. En definitiva, la distribució per districtes ens mostra la manca d'una concentració veritablement signifi-



va, llevat de la suma de l'Eixample i Sants, que supera el 40% del total, i un desplaçament de l'assentament on destaca la pèrdua relativa de població xinesa a Sarrià i Gràcia i un increment important a Sant Martí.

### 3. Distribució per sexe, edat i estat civil

L'estructura de la població xinesa a Catalunya mostra, pel que fa al sexe, una considerable evolució respecte a la dècada de 1930. En aquells moments, quasi la totalitat dels immigrants xinesos eren homes, mentre que actualment ens trobem amb una distribució per sexes més equilibrada, per bé que amb un caire lleugerament favorable als homes. El nombre de dones per cada cent homes és de 92,8 el 1991 i de 93,4 el 1996, segons els cens de població. Aquest relatiu equilibri és un índex de l'establiment de grups domèstics complets.

Taula 1.6 *Població xinesa censada a Catalunya per sexe i estat civil (1991 i 1996)*

Estat civil	1991						1996					
	H.	%	D.	%	T	%	H.	%	D.	%	T	%
Solters	128	43	98	36	226	38	380	42	335	40	715	41
Casats	163	55	156	57	319	56	501	55	465	55	966	55
Viudos	1	-	17	6	18	3	7	-	27	3	34	2
Divorciats	1	-	3	1	4	2	9	1	9	1	18	1
Separats	2	-	-	-	2	1	5	-	7	1	12	1
<i>Total</i>	<i>295</i>		<i>274</i>		<i>569</i>		<i>902</i>		<i>843</i>		<i>1.745</i>	

FONT: *Cens de Població 1991 i Estadística de Població 1996*. Institut d'Estadística de Catalunya i INE.

Els casats representen una mica més de la meitat del total en ambdós censos, havent-se incrementat en el seu conjunt el nombre de solters, que el 1991 eren el 38% del total i el 1996 el 41%. Pel que fa als altres estats civils, hom pot destacar la gran majoria de dones respecte als homes entre els vidus: per exemple, la presència de 17 vídues enfront d'un vidu el 1991.

En observar les diferències pel que fa a sexe a escala provincial, hom descobreix el manteniment de la pauta general per al conjunt de Catalunya, amb l'excepció que a les províncies de Lleida i, especialment, Tarragona, hi ha un nombre superior de dones que d'homes censats el 1996.

[ Vegeu la taula 1.7 de la pàgina següent ]

De la mateixa manera que amb el sexe, també existeix una relativament equilibrada distribució per grups d'edat, encara que la gran majoria es concentra en el segment corresponent a l'edat laboral activa (15-64 anys), el qual passa del 67% del total el 1991 a més de tres quartes parts (76%) el 1996. Aquestes dades ens indiquen que es tracta bàsicament d'una població amb una força de treball en

Taula 1.7 Població xinesa de Catalunya per grups d'edat (1991 i 1996)

Grup edat	1991		1996	
	Població	%	Població	%
0-14	119	21	291	16
15-24	84	15	318	18
25-39	196	34	669	38
40-54	105	18	360	20
55-64	22	4	71	4
65 i +	43	7	57	3
<i>Total</i>	<i>569</i>		<i>1.766</i>	

FONT: *Cens de Població 1991 i Estadística de Població 1996.*  
 Institut d'Estadística de Catalunya i INE.

plena activitat. La baixada percentual entre els dos censos dels menors de 15 anys es tradueix en una pujada consegüent en el del 1996 dels altres segments laboralment productius. També, la presència d'ancians ens mostra el caràcter de famílies estructurades que és present entre els emigrants aquí censats.

L'evolució més remarcable és el descens de la proporció de la població dependent (fins als 14 anys i a partir dels 65), que passa d'un 28% el 1991 a un 19% el 1996. Aquesta dada també indica que l'arribada de nous immigrants a Catalunya és del tipus de pioners. Els pioners acostumen a ésser homes o dones relativament joves que comencen a treballar com a assalariats a empreses que són propietat d'altres persones fins que aconsegueixen d'establir un negoci en solitari per, posteriorment, mitjançant la reagrupació familiar, unir-se amb els seus cònjuges, els seus fills i, ocasionalment, els seus pares, que seran els avis que s'encarregaran de la cura dels seus néts menors d'edat.

#### 4. Ocupació i professions

Els xinesos a Espanya i a Catalunya durant els darrers 30 anys s'han especialitzat en el sector dels serveis, sobretot en els restaurants de menjar xinès. Aquesta activitat ha ocupat pràcticament la totalitat de la mà d'obra xinesa en edat laboral. Al voltant dels restaurants, com a nínxol econòmic i ètnic, s'han creat un grapat de serveis complementaris per als negocis i per al col·lectiu xinès en general: des de la importació i distribució d'aliments i begudes fins a les botigues de queviures i de tota mena d'accessoris, a les de vídeo, llibres, revistes i diaris. No hi manquen els locals d'entreteniment (sales de karaoke, sales de joc, etc., que satisfan les seves necessitats) ni tampoc les agències de viatges o els representants de bancs xinesos. En l'àmbit de la salut, hi ha tota una xarxa de metges especialitzats en medicina tradicional xinesa que compta amb una clientela exclusivament xinesa, encara que a vegades també dediquen part del seu temps de consulta als autòctons. Hi trobem també gestors, assessors, traductors i tota mena de mitjan-

cers amb la societat on s'insereixen, que s'encarreguen de fer d'intermediaris amb les diferents administracions i els organismes públics dels quals en algun moment necessàriament depenen, o amb els quals els cal relacionar-se.

Així, el col·lectiu xinès pot dividir-se entre aquells que es dediquen exclusivament a l'hostaleria i els que realitzen altres activitats complementàries o subsidiàries. D'altra banda, actualment, com a conseqüència de l'oferta dels restaurants, s'està produint una diversificació de les seves activitats econòmiques, amb el desenvolupament de tallers de confecció, comerços a l'engròs de confecció, tèxtils, marroquineria, i botigues de regal, a més a més de la venda ambulants.

El 1996, dels 6.794 permisos de treball que foren concedits a ciutadans xinesos, 1.900 van correspondre a residents a Catalunya, és a dir, el 28% del total dels concedits a tot l'Estat espanyol. Pel que fa als permisos de treball vigents amb data 31-12-1996, dels 8.205 que tenien els xinesos, 2.141 estaven localitzats a Catalunya (26,7%). Els ciutadans xinesos han passat de representar el 14% de tots els treballadors asiàtics que hi havia el 1988 a suposar, una dècada després, més de la tercera part del total (35%), tot superant els filipins, que tradicionalment ocupaven el primer lloc entre els asiàtics. Per exemple, al sector de l'hostaleria, per al conjunt de la província de Barcelona, hi havia 1.547 treballadors xinesos enregistrats el 1997, i, així, ells sols, suposaven la tercera part de tots els estrangers (4.514) del sector.

Taula 1.8 *Treballadors xinesos per classe de permís i sexe (1995-1997)*

Any	Total	Classe de Permís			Sexe		
		Aliena	Pròpia	%	Home	Dona	%
1995	6.203	3.622	2.571	41,5	4.454	1.749	28,2
1996	8.205	5.068	3.137	38,7	5.682	2.523	30,7
1997	9.075	5.710	3.365	37,1	6.199	2.876	31,7

FONT: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. Dirección General de Migraciones.

Les dades de la taula anterior mostren dues tendències importants entre els treballadors xinesos en el conjunt de l'Estat espanyol, que indiquen també el que passa a Catalunya: una és la important proporció de treballadors autònoms o per compte propi enfront dels dependents, assalariats o per compte d'altri (del 41% el 1995 al 37% el 1997); l'altra és que les dones, que el 1995 tan solament representaven un 28% del total, van passar al 32% el 1997, i en aquest cas es va incrementant la progressió de treballadores xineses en relació amb el total. Una característica important del col·lectiu xinès és la seva concentració en el sector dels serveis, i així l'any 1995 de les 6.203 persones amb permís de treball vigent, 6.083 es trobaven en aquest sector, és a dir, el 98%.

Taula 1.9 Població xinesa ocupada segons professió i sexe a Catalunya (1991 i 1996)

Professió	1991			1996		
	H.	D.	Total	H.	D.	Total
Directiu i adm. pública	66	37	103	166	87	253
Tècnic i científic	10	5	15	36	24	60
Tècnic de suport	3	5	8	34	28	62
Empleat administratiu	-	-	-	3	5	8
Treballador de serveis i venedor de comerç	68	34	102	228	129	357
Tècnic qualificat en agricultura	-	-	-	1	1	2
Artesà i tècnic qualificat en indústria i construcció	10	3	13	21	15	36
Operador instal.lacions	2	2	4	32	18	50
Treballador no qualificat	5	4	9	16	19	35
<i>Total</i>	<i>164</i>	<i>90</i>	<i>254</i>	<i>537</i>	<i>326</i>	<i>863</i>

FONT: Cens de Població 1991 i Estadística de Població 1996. Institut d'Estadística de Catalunya i INE.

Segons les dades recollides al cens de la població, el 40,5% a l'any 1991 es considerava dintre de la categoria de «personal directivo de las empresas y administraciones públicas», a la qual pertany la major part dels treballadors autònoms. La segona en importància és la dels treballadors de serveis i venedors de comerç, que, de fet, al cens del 1996, ocupa la primera posició (41%) del total, amb una gran diferència respecte als altres.

## FAMÍLIA XINESA I EMIGRACIÓ

### 1. Les característiques de la família xinesa

Tot i que som conscients que cada família és un món en si mateixa i dels riscos que comporta generalitzar i simplificar, pensem que és necessari descriure una sèrie de trets estructurals compartits per moltes persones xineses quant a la institució familiar, la seva organització, posició i funcionament dintre de la societat. La família xinesa no és pas ni l'ens abstracte ni el model únic i inalterable que es pugui desprendre de la nostra descripció. Aquest model acostuma a construir-se sobre una base ideològica confuciana pròpia del món xinès que s'adequa més a l'ideal i a la ideologia dominant del que en molts casos mostren la realitat i les pràctiques concretes. En qualsevol cas, cal disposar d'unes nocions bàsiques sobre la família xinesa per tal de contextualitzar i comprendre millor les activitats, les representacions i les actituds dels nens xinesos escolaritzats a Catalunya, així com les dels seus pares.

La família xinesa, com la de qualsevol altra societat, es troba immersida en un procés de canvi permanent, sotmesa a moltes variants i contingències. Una d'elles serà la seva localització en un medi urbà o en un de rural, una altra la classe social a la qual pertanyi. Hom hi troba també variants regionals, com caldria esperar d'un país (la República Popular) de mida continental, al qual s'haurien d'afegir les peculiaritats que hi aporten els distints territoris que conformen el món xinès (Taiwan, Hong Kong, etc.). No obstant això, podem descobrir una sèrie de trets vigents per a la majoria de les variables possibles, si més no a escala de les representacions.

La família ha constituït el puntal i la unitat bàsica de la societat a la Xina des de l'inici de la seva civilització. Confuci, el referent habitual que legitima la ideologia oficial d'allò que es considera xinès, fins i tot actualment, va situar la família per damunt de tot i la va prendre com a punt de partida per descriure el funcionament de la societat i del mateix govern. Tradicionalment, hom considerava que per mantenir l'harmonia social calia que cadascú es comportés d'acord amb la posició que ocupava dins la societat, posicions molt ben definides que s'emmarcaven dintre de les cinc relacions socials bàsiques. Tres d'elles (pare-fill, espòs-esposa, germa gran-germà petit) pertanyien a l'àmbit familiar, i les dues restants (governant-governat i amic-amic) eren interpretades en clau del parentesc, cadascuna associada a uns valors concrets. Així, per exemple, la relació del governant amb el governat era semblant a la del pare amb el fill, una relació jeràr-

quica on el governat i el fill havien d'obeir l'autoritat del pare i del governant i, alhora, aquests darrers vetllaven pel benestar de la fillada i dels súbdits, respectivament. Entre els amics havia de regnar la lleialtat, la mateixa que un fill devia al seu pare i el pare a l'estat, i la confiança, que se suposava també com a pròpia de l'àmbit familiar. La novetat que introduïa la relació d'amistat en un món d'aquesta manera jerarquitzat era precisament que la relació entre amics es donava entre persones iguals i no pas entre superior-inferior, per bé que pel que fa a la denominació s'acostumaven a emprar termes de parentesc per adreçar-se als amics (germà gran, per exemple), i fins i tot hom segellava l'amistat mitjançant la realització d'agermanaments jurats.

Una pràctica habitual al món xinès ha estat reduir, reconduir i transformar totes les relacions socials en relacions de parentesc, o, el que és el mateix, convertir els desconeguts en «familiars» o «de la família». La relació amb estranys és considerada potencialment perillosa i hostil, ja que no existeixen normes ben definides per tractar-los, si es compara amb les detallades prescripcions que regeixen l'intercanvi i la reciprocitat entre els parents, les quals s'estenen als amics. Els nens que comencen l'escola anomenen «oncles-ties» els mestres i, per exemple, als llibres de text que fan servir per aprendre a llegir, a la primeria de la dècada de 1990, s'anomena «oncle» el policia, Mao Zedong i Zhoe Enlai, fundadors i dirigents de la República Popular i del partit comunista xinès. Els pares, per apropar-se als desconeguts i reconèixer que el seu tracte no és hostil, demanen als fills petits que els anomenin «oncles». Alguns investigadors han descrit la Xina com un conglomerat de famílies i xarxes familiars en competència entre elles, abans que com un conjunt de ciutadans preocupats pel bé públic. La gran autonomia de les famílies en relació amb l'estat s'ha basat en el suport mutu i en la defensa dels interessos dels seus membres enfront de l'exterior. Hom sol dependre dels parents i coneguts «familiaritzats» per sobreviure i prosperar en la societat.

La família xinesa constitueix també una entitat que uneix el passat amb el futur. Els membres actuals són els representants vius d'una nissaga fundada per uns avantpassats l'objectiu del quals era assegurar-se la supervivència en el futur, d'ací que una de les pitjors faltes d'un fill en relació amb el seu pare sigui no tenir descendents, i una altra, malmetre el seu cos, que de fet no li pertany, perquè és un llegat que comparteix la mateixa essència (ossos) dels seus avantpassats, i la seva obligació consisteix a tenir-ne cura i a procurar reproduir-lo bo i engendrant nous ossos (fills) que el substitueixin. La continuïtat en el temps i la integració dels membres de la família ja finats com si fossin presents s'explica per la necessitat que tenen els morts que els seus descendents en tinguin cura en el més enllà. Els fills són els encarregats de fer els funerals escaients bo i seguint tot el ritual prescrit, on no ha de faltar l'ofrena de menjar (l'essència del qual alimenta una part de l'ànima) i de diners (reproducció de diners especialment dedicada als esperits i que els arriba a través del fum quan es cremen), que es repetirà de manera periòdica a partir de la defunció a les dates per a tal finalitat assenyalades. Si algú mor sense descendència o sense haver arranjat d'alguna manera el seu culte pòstum, esdevindrà un fantasma famolenc, condemnat a vagar i patir pels diferents inferns budistes, i a més a més es convertirà en un gran perill per a totes les

persones vives, a les quals portarà tota classe de desgràcies. Aquest culte als avantpassats, tot i els processos d'urbanització, industrialització i secularització, i de la ideologia socialista, que els rebutja ja que el considera una superstició, persisteix al món xinès de moltes maneres, encara que es va transformant i adaptant a les noves circumstàncies.

A curt termini, els fills constitueixen l'única font de suport i manteniment que tenen els pares a les velleses, i aquests darrers en dependran econòmicament quan no puguin treballar. La preferència pels fills mascles i la creació d'una societat patriarcal, patrilineal i patrilocal, com podria caracteritzar-se la Xina, és deguda al fet que són els fills mascles els encarregats de dur a terme el ritual als avantpassats i els que transmetran el cognom, la nissaga, el llinatge, els ossos, l'essència, l'àlè vital, a la futura generació. A ells els pertoca l'obligació de tenir cura dels pares ancians (obligació recollida a la Constitució de la República Popular de la Xina, on el sistema de pensions per als jubilats no està generalitzat) i, a més, constitueixen la principal força de treball en l'agricultura, i la principal font d'ingressos per a la família, encara que no sempre ni a tot arreu no ha estat així.

A la societat xinesa tradicional, el poder i la representació pública del grup pertoca als homes, que també són els qui detenen el patrimoni, que es transmet per línia paterna. Els fills mascles hereten en parts iguals el patrimoni dels pares, bo i quedant-ne excloses les filles, les quals són considerades membres transitoris de les seves famílies d'origen, ja que el seu destí és abandonar la casa paterna al moment del matrimoni i passar a dependre exclusivament de la família del marit, en la qual adquiriran la seva posició social com a esposes i mares. Així doncs, les filles, teòricament, trenquen, en casar-se, els vincles amb les seves famílies d'origen. Aporten un dot al nou matrimoni en correspondència als diners que la família del nuvi lliura a les seves famílies. Es considera que aquest dot és la seva part de l'herència del patrimoni familiar, l'única cosa a la qual tenen dret. A vegades és fins i tot equivalent en valor a allò que heretaran els seus germans mascles, però el més normal és que sigui molt menys. L'ideal tradicional de la família xinesa és que visquin cinc generacions sota el mateix sostre. Això fa referència als avantpassats vius més vells juntament amb tots els seus descendents barons amb les seves esposes i fills respectius, generació rere generació, fins el màxim que sigui possible. La realitat socioeconòmica ha impedit el desenvolupament d'aquest tipus de família, al qual només podia accedir la classe alta.

Algunes famílies riques desenvoluparen llinatges corporatius al voltant d'un patrimoni i d'un temple dels seus avantpassats. Una persona podia decidir separar una part del seu patrimoni per tal que no fos dividida entre els seus descendents a parts iguals com la resta. Aquest patrimoni, generalment format per terres de conreu, encara que també podia consistir en béns d'una altra mena, era explotat i gestionat per algun membre del llinatge. Els beneficis que generava s'esmerçaven en la construcció i manteniment del temple dels avantpassats on es duïen a terme els rituals del llinatge, a més de ser el centre de reunió, l'escola, etc., de la qual cosa es beneficiaven, en principi, tots els membres del llinatge. Els grans llinatges competien entre si, per bé que a vegades alguns s'associaven per tal d'enfrontar-se a uns altres de més poderosos. A la Xina molts pobles i llogar-

rets són pobles amb un únic cognom, és a dir, tots els membres mascles de la comunitat tenen el mateix cognom i pertanyen al mateix llinatge, i, per tant, a més a més de veïns, són parents. L'estat deixava en mans dels caps i representants dels llinatges el govern, la justícia i el control dels seus membres i del seu territori, i a més aquells eren els responsables d'una gran part dels serveis públics (camins, canals, hospitals, educació, festes, etc.). Ells eren els encarregats de recaptar els impostos que lliuraven a l'estat i, quant a tots els altres aspectes, gaudien d'una gran autonomia. Les comunitats rurals xineses compten amb una gran tradició d'autogovern i autonomia, d'organitzar l'autodefensa enfront d'enemics potencials de l'exterior i de rivalitzar en riquesa i poder entre elles. La ideologia del parentesc, que accentua la igualtat de tots els membres del llinatge, contrasta amb la coexistència de diferents classes socials a l'interior: els parents rics no s'ho pensen quan han d'explotar els parents pobres, alhora que no poden negar-se a assistir-los en cas de necessitat.

Els canvis introduïts pel nou règim socialista per mitjà de la reforma agrària (1950-1953) i la collectivització de l'agricultura (1956-1980) atemptaren contra l'estructura i l'organització social i familiar rural suara descrita, però en molts aspectes hi va haver, més que no pas ruptura, continuïtat i adaptació a les noves circumstàncies, i des de la descollectivització o devolució de la terra als grups domèstics perquè l'exploressin de manera privada (iniciada el 1979) estan ressorgint moltes característiques de la família prerevolucionària. Evidentment, s'han produït canvis, alguns d'àmplia repercussió estructural, encara que la ideologia que modelava el sistema familiar i la seva extensió en llinatges corporatius no ha desaparegut del tot. La urbanització i la industrialització accelerada durant les dues darreres dècades a la República Popular, i una mica abans a Taiwan i Hong Kong, han alterat, sens dubte, l'estructura de la família de base rural, per bé que molts dels seus valors i estratègies encara segueixen vigents, com veurem tot seguit.

La pietat filial és un valor clau en el sistema tradicional i actual de la família xinesa. Significa que els fills deuen obediència i respecte als pares i, per extensió, a totes les persones grans, als superiors i als governants. Els fills no poden discutir amb els pares ni contradir-los, no han de donar-los preocupacions ni disgusts, han d'acatar-ne les ordres sense piular, no han de criticar-los en públic i han d'estar disposats a fer tots els sacrificis que calgui per aconseguir llur benestar. Entre les obligacions dels fills hi trobem, com abans indicàvem, la d'encarregar-se de dur a terme els funerals escaients, com també la d'alimentar, sustentar i cuidar els esperits dels pares un cop finats. La pietat filial accentua, ratifica i justifica la idea de jerarquia i de desigualtat implícita en les diferents posicions socials que s'ocupen en un moment determinat. La societat xinesa ha «naturalitzat» en certa manera la desigualtat, és a dir, que ningú no qüestiona l'existència de jerarquies socials, ja que la desigualtat existeix dintre de la principal relació social, la de pare-fill, que s'estén com a model a la resta de la societat.

Existeixen, d'altra banda, determinats valors i obligacions que afecten la posició dels pares i que impedeixen que esdevinguin uns tirans despietats. Així, els pares estan obligats a alimentar, vestir, cuidar i mantenir els fills en totes les seves necessitats vitals, a més a més de buscar-los una parella conjugal quan sigui el



moment i de llegar-los el seu patrimoni. Els pares que no es comportin com a tals seran criticats i socialment rebutjats, fins i tot castigats per l'estat. Els pares són, en definitiva, els responsables del benestar dels seus fills.

A la Xina hom coneix les persones com a membres de llurs famílies i la família en la seva totalitat és responsable dels actes de qualsevol dels seus membres. Hi ha una gran pressió social per comportar-se d'acord amb les normes. La violació d'aquestes normes per qualsevol persona comporta una desgràcia per a tota la família, que serà responsable, en última instància, de l'actuació de cadascun dels seus membres.

## 2. La família com a empresa

La família, com a unitat de producció, posseeix l'ideal de constituir una empresa autònoma i independent que procuri prou ingressos perquè tots els seus membres puguin viure del seu treball sense necessitat de dependre de l'exterior. Les famílies estan formades per persones relacionades per vincles de parentesc, les quals posseeixen un patrimoni, posen en comú els seus ingressos i comparteixen el mateix pressupost. Normalment, el grup més petit que comparteix un mateix pressupost és el format pels pares i els fills i filles solters, a vegades incrementat amb la presència de membres d'una generació anterior i/o posterior, incloent-hi també els fills casats i els seus descendents.

Si una família està mancada dels mitjans de producció que li procurin independència econòmica, el treball dels seus membres, en la mesura de les seves possibilitats, s'orientarà a aconseguir els majors beneficis per tal d'acumular el capital necessari per adquirir aquests mitjans de producció que els permetin d'ésser autosuficients. L'estructura social xinesa sempre s'ha caracteritzat per tenir una proporció elevada de petits propietaris agrícoles.

El mode predominant de successió, herència o transmissió del patrimoni d'una generació a la següent és la divisió a parts iguals entre tots els fills mascles. Aquest tipus de sistema d'herència obliga a repartir la terra de conreu, les empreses i els béns que en un moment determinat permeten la subsistència i la independència d'un grup familiar. Els patrimonis heretats, si no s'amplien, amb el pas del temps i les divisions successives acaben esdevenint explotacions cada vegada més petites i inviablès econòmicament, en el sentit que per als nous grups familiars resulta impossible l'autosuficiència dependent exclusivament d'allò que ha estat heretat.

La divisió familiar acaba amb els grups concrets que posseeixen un pressupost comú i se'n creen de nous. El moment de la divisió o, dit d'una altra manera, del repartiment del patrimoni que controla l'anterior generació, es porta a terme de comú acord per tots els germans mascles amb dret a una part igual. A vegades, es realitza quan tots dos pares, o un d'ells, és encara viu, normalment quan ja són massa ancians i incapaços de guanyar-se la vida per si mateixos. Els pares poden reservar-se una part del patrimoni per tal de continuar assegurant-se la pròpia independència econòmica, si més no fins al moment de la seva mort, o els fills es reparteixen, igual que el patrimoni, la cura dels pares a parts iguals, per exemple

encarregant-se'n alternativament o per torns. És cada cop més freqüent la divisió seriada, és a dir, quan es casen, els fills s'emporten la part que els correspon del patrimoni i creen grups familiars autònoms que trenquen els llaços econòmics de pressupost comú amb els seus pares. Una altra possibilitat és que els fills casats que conviuen juntament amb les seves mullers i fills amb germans també casats amb les respectives mullers i fills i els germans i germanes fadrins, decideixin posposar en el temps la divisió del patrimoni, la qual es produeix molts anys després, fins i tot una o més generacions després del traspàs dels pares.

El fet que no totes les famílies siguin autònomes i que els seus ingressos depenguin en part de la venda de la seva força de treball, no anul·la pas l'ideal d'aconseguir l'autosuficiència, i de cara a aquest objectiu orienten les energies i activitats econòmiques. En aquest context, hom entén l'emigració d'algun membre del grup familiar com una estratègia deliberada per augmentar els ingressos del grup, ja que els beneficis obtinguts a l'exterior es posen en comú amb els de la resta del grup familiar, i tan solament deixa de fer-se així quan es formalitza la divisió familiar. Això significa que els fills solters i els casats que comparteixen l'habitatge amb els seus pares i continuen formant una unitat de consum i de distribució, lliuren els salaris obtinguts a l'exterior als seus pares, els quals els gestionen i els integren al pressupost comú, al qual tenen dret tots els membres. La generació més gran és la que s'encarrega d'administrar el pressupost, però tots els membres del grup familiar tenen dret a satisfer les seves necessitats bàsiques i a obtenir-ne una part al moment de la divisió familiar.

L'ideal de la petita empresa familiar ha esdevingut real a societats actualment tan industrialitzades com Taiwan o Hong Kong, on des de fa temps predomina el sector terciari. És a dir, que aquest ideal l'origen del qual es troba en l'explotació agrària tradicional, també és capaç de funcionar, tot readaptant-se, en un mitjà urbà, industrial i de serveis. El motor del desenvolupament econòmic de Taiwan, Hong Kong, Singapur, les comunitats xineses establertes als diferents països del sud-est asiàtic i, més recentment, a les províncies litorals del sud-est de la RPC, es basa en la petita empresa familiar, que és propietària dels mitjans de producció i que fa servir bàsicament la mà d'obra dels membres del grup familiar. Les que tenen més èxit, sense deixar d'ésser familiars pel que fa al seu control i gestió, acabaran donant ocupació a persones assalariades alienes a la família. La industrialització rural, és a dir l'establiment d'indústries en el medi rural, fenomen que actualment s'està produint a la RPC amb unes taxes de creixement sense precedents, segueix fonamentalment el model de l'empresa familiar que tant d'èxit ha tingut en altres regions xineses (Taiwan, Hong Kong, etc.). La viabilitat i les possibilitats d'èxit i de prosperitat econòmica que brinden els petits negocis agraris, industrials i de serveis als grups familiars xinesos, fa que sigui real per a un nombre de persones cada cop més gran l'ideal d'independència i autosuficiència familiar que ha estat present a la societat xinesa durant una gran part de la seva història.

### 3. La família en el context de l'emigració

La Xina compta amb la segona diàspora més gran del món, després de l'Índia. Entre 30 i 40 milions de persones d'origen xinès viuen fora del país. El 80% de tots aquests es troba en diferents països del sud-est asiàtic. A la Unió Europea dels 15, juntament amb Suïssa i Noruega, hi havia, el 1997, 932.000 xinesos, segons la Federació Europea d'Organitzacions Xineses, dels quals a l'Estat espanyol n'hi havia 30.000, i aproximadament 6.000 a Catalunya. L'origen dels emigrants xinesos establerts a l'Europa occidental, especialment dels que resideixen més cap al sud, es troba situat al sud de la província de Zhejiang, als districtes de Qingtian i a la veïna municipalitat de Wenzhou. En realitat, a l'Estat espanyol si fa no fa el 70% procedeix d'allí. Aquests emigrants d'origen tan concret —Qingtian té 2.500 km<sup>2</sup> i mig milió d'habitants— viuen al si d'una cultura migrant amb uns valors molt específics, que converteix els seus pobles en unes zones relativament aïllades del medi que els envolta.

Els primers emigrants internacionals de Qingtian foren petits artesans que abandonaren temporalment els seus pobles per cercar nous mercats per a la seva artesanía local d'escultures de pedra. Amb aquestes arribaren a Europa cap al final del segle XIX, i hi establiren a poc a poc les bases que facilitaren la posterior emigració dels seus parents i veïns. Aquests artesans i venedors van esdevenir, durant les dècades de 1920 i 1930, quincallaires, petits venedors ambulants que recorrien Europa de llarg a llarg, incloent-hi l'Estat espanyol. Es tractava exclusivament d'homes, solters o casats, que s'aventuraven, sempre com a estratègia familiar, a creuar els mars per tal de temptar fortuna en terres desconegudes. L'expectativa de la majoria consistia a treballar uns anys a l'estranger i després tornar als seus pobles amb els diners estalviats per invertir-los en la compra de terres o en l'obertura d'algun negoci (botigues, sobretot). És a dir, anaven a l'estranger amb l'objectiu d'aplegar un capital que en llurs pobles els resultava molt més difícil d'arribar a acumular. Habitualment tornaven després de treballar força durant una mitjana de cinc a set anys. No tots assoliren les expectatives econòmiques inicials, i, per tant, l'èxit aconseguit fou molt desigual.

La cultura migrant s'ha construït a Qingtian, com també en molts altres llocs, sobre l'existència d'una alternativa de mobilitat social i econòmica ascendent que es troba localitzada fora dels pobles d'origen dels emigrants. El model i l'ideal a seguir és el d'aquells que han aconseguit èxit econòmic, a qui tota la comunitat pot observar gaudint del seu nou estatus. L'expectativa principal que motiva l'emigració és la possibilitat de fer-se ric (és a dir, independent i autosuficient a escala de grup familiar), demostrada per aquells que van triomfar a l'estranger. Per bé que la majoria no va assolir la tan cobejada independència després d'emigrar, la nova via de mobilitat social no va quedar invalidada, ja que com més emigrants hi havia, més grans eren les possibilitats i les facilitats que existien per a l'emigració de noves persones gràcies al suport, la informació i la infraestructura que proporcionaven els retornats i els propis emigrants. Actualment, la cultura migrant arriba a valorar més l'èxit a l'estranger que l'èxit a l'interior de la Xina. Per tant, són els valors creats al voltant de l'emigració els que dominen i afecten totes les classes socials d'aquest lloc concret.

### 3.1 *La cadena migratòria*

El grup dels emigrants xinesos que van restar a Europa després que el partit comunista prengué el poder (1949) i portés a terme la reforma agrària (1950-1953), va romandre a l'expectativa, bo i esperant com anaven els esdeveniments. Òbviament, ja no tenia sentit tornar als pobles amb l'objectiu de comprar terra o obrir negocis propis, car la terra s'havia collectivitzat (1956) i havia desaparegut la propietat privada. Durant un temps seguiren en contacte amb els seus parents, fins que el partit ho va truncar, ja que ho considerava perillós. Molts dels emigrants retornats i parents d'emigrants van ésser acusats d'ésser espies i representants del capitalisme, criticats i perseguits. Aquesta situació, amb més o menys intensitat, no va acabar fins a mitjan dècada de 1970, moment en què es va restablir la comunicació dels emigrants amb llurs famílies, les quals no n'havien tingut notícies durant quasi dues dècades.

Mentrestant, a Europa van anar canviant les seves activitats econòmiques. Els restaurants de menjar xinès van esdevenir el nou nínxol econòmic ètnic que articulava tota la comunitat. Els emigrants establerts aquí, tan aviat en van tenir la més petita oportunitat, van cridar els seus parents (fills en la majoria de les ocasions, esposes en segon lloc, i nebots quan no tenien fills) perquè vinguessin a treballar i a heretar els negocis i empreses que havien establert.

El restaurant va esdevenir, des del principi, un exemple més d'empresa familiar que permetia l'autonomia i l'autosuficiència del grup familiar, ja que els seus membres constitueixen la mà d'obra fonamental del negoci. Els primers restaurants es van obrir gràcies a l'aportació de capital de diverses persones, amb vincles o no de parentesc, que el posaven en comú bo i que esdevenien socis del negoci alhora que en constituïen la força de treball. Aquestes societats acabaven dissolent-se i els més sortosos van ser aquells que obriren nous negocis amb llurs propis recursos o manllevant capital a d'altres emigrants i que arribaren a convertir-se en propietaris. Amb l'objectiu de reunir el màxim de capital en el mínim de temps possible, ja per tornar els crèdits inicials ja per invertir en nous negocis, hom recorria a la mà d'obra familiar, és a dir a tots els que comparteixen un pressupost i posen els seus ingressos en comú. Els fills no treballen al restaurant a canvi d'un salari perquè, de fet, se'n consideren amos i saben que heretaran el negoci un cop es porti a terme la divisió familiar. En aquest cas, heretar significa, més que la transmissió de la propietat, la successió en la responsabilitat de la gestió del patrimoni. A vegades, els fills no estan d'acord amb les decisions preses o en les estratègies seguides pels seus pares pel que fa a la direcció del negoci, però no poden oposar-s'hi ja que qui té la màxima autoritat és el pare. Tanmateix, la propietat del restaurant, més enllà de la seva titularitat, sempre és familiar.

La cadena d'emigració, entesa en una primera fase com la reunificació familiar en un sentit estret (pares amb fills, marits amb mullers), ha estat el mecanisme bàsic per reclutar nova mà d'obra per treballar en els negocis familiars. Segons l'èxit, la prosperitat del capital reunit i la situació del sector, s'invertirà en l'obertura de nous restaurants, en cas que hi hagin perspectives que puguin arribar a generar beneficis i proporcionar l'autosuficiència, o bé en un altre tipus d'em-

preses. A l'Estat espanyol s'ha produït una ràpida saturació de l'oferta dels restaurants de menjar xinès, sobretot durant la segona meitat de la dècada de 1990, la qual cosa ha obligat el cada cop més gran nombre de residents xinesos a invertir i treballar en altres sectors, com ara els tallers de confecció, els comerços a l'engròs de marroquineria i confecció, les botigues de regal de productes barats, empreses d'importació, etc. Quan tots els membres del grup familiar ja estan empleats a l'empresa i hi manca més mà d'obra que en permeti l'expansió i el previsible increment de beneficis, aleshores hom recluta parents cada cop més llunyans, seguits d'amics i veïns, fins que s'arriba a donar feina a persones desconegudes, per bé que hom prefereix que siguin xineses.

Les cadenes de migració es van ampliant i reproduint. Al principi, quan el collectiu migrant estava format exclusivament per homes, es va fer servir com a primera opció la reunificació amb els fills mascles adults abans que amb les mullers. El que calia era mà d'obra jove que succeís en la gestió de les empreses els propietaris que ja s'apropaven al moment de la jubilació. Aquests fills, si en tenien, i si no hom ajudava a emigrar els nebots, no van trigar a reunificar-se a Europa amb els seus cònjuges que passaven directament a formar part de la força de treball de l'empresa. En funció del temps que portessin casats, els nous immigrants, podien tenir més o menys fills de diferents edats. Al principi, els fills romanien a la Xina sota la cura d'altres parents propers, mentre ells, alliberats de les tasques domèstiques que suposaria criar-los, com també d'haver de disposar d'un habitatge amb unes condicions d'habitabilitat millors que si no haguessin de conviure amb criatures, esmerçaven tots els seus esforços a treballar amb les mínimes interferències possibles, i amb l'objectiu d'assolir aviat un determinat nivell econòmic o d'acumular un capital que els permetés una reunificació posterior en condicions més dignes.

Sovint, i seguint la mateixa lògica anterior, molts nens nascuts aquí, si fa no fa un any després de néixer són portats a la Xina per tal que en tinguin cura altres parents (normalment els pares d'un dels membres de la parella) durant la infantesa. Criar els fills i escolaritzar-los, a la Xina és molt més barat que a l'Estat espanyol; a més, els néts, sota la cura dels avis, refermen els vincles tradicionals i la clau del grup familiar com un tot, els avis posseeixen el reforç psicològic de llurs importància al si de la família, bo i assegurant positivament que no seran oblidats pels seus fills emigrants, els quals els trameten diners, mantenen amb ells una comunicació constant i fluida, els visiten tan bon punt poden, etc. La divisió del treball dintre del grup familiar pot tenir una escala internacional: els fills treballen a l'estranger mentre els avis s'encarreguen de la cura i l'educació dels néts a la Xina, a més a més d'ocupar-se dels béns familiars localitzats allí (habitatge, terres, negocis, inversions, etc.). Els nens són escolaritzats a la Xina mentre s'espera que millorin les circumstàncies laborals del pares emigrants, o fins que arribin a l'adolescència, per tornar a reunificar-se a Europa. Molts d'aquests adolescents són els alumnes xinesos d'incorporació tardana al sistema escolar i no passa gaire temps abans que no comencin a treballar a les empreses familiars xineses. Aquesta pràctica d'enviar a la Xina els nens nascuts aquí coexisteix amb la d'aquells que romanen aquí sota la cura o responsabilitat dels seus pares. Aquests darrers són cada cop més nombrosos, la qual cosa demostra que

la seva posició socioeconòmica és més sòlida, amb unes expectatives d'establiment més clares a curt o mitjà termini.

Un altre aspecte que cal tenir en compte és la importància i el canvi d'estatus de la dona a la societat xinesa en el context de la migració. La dona esdevé un focus potencial per a noves cadenes migratòries, i se'n revaloritza la posició social. En la fase actual del procés migratori, els primers immigrants d'un grup familiar, entès com a unitat que comparteix un pressupost i posa els seus ingressos en comú, no són ja necessàriament els membres mascles. Per exemple, la muller d'un emigrant, la família d'origen de la qual no tenia prèviament cap contacte amb l'estranger abans que ella es casés, centrarà en ella les seves aspiracions per emigrar. Aquesta dona haurà d'ajudar els seus germans i/o germanes, i a més, tal vegada, els seus pares, a emigrar, i si no fos per ella, aquest grup familiar tindria moltes més dificultats per aconseguir els seus propòsits. Fins fa relativament poc, en el col·lectiu xinès de l'Estat espanyol la proporció d'homes era bastant superior a la de dones, encara que a hores d'ara pràcticament s'ha equilibrat. Davant la manca de dones xineses a l'estranger amb qui casar-se, era una pràctica habitual tornar a la Xina per buscar muller. Les joves en edat núbil del districte de Qingtian es van convertir en un bé molt preuat per a aquelles famílies l'objectiu de les quals era emigrar. El matrimoni amb un emigrant ofería l'aliança i el vincle de parentesc necessaris per iniciar noves cadenes migratòries a partir de les dones. Entre d'altres causes, això és degut al fet que l'estat xinès no expedeix lliurement el passaport als seus ciutadans, sinó que els exigeix que aquests tinguin alguna raó que el justifiqui. Els criteris utilitzats per expedir passaports han anat ampliant-se amb el pas del temps, però encara són reduïts i la seva aplicació depèn moltes vegades de la discrecionalitat de les autoritats administratives i policiaques competents. Una justificació, en principi inqüestionable, per obtenir el passaport és tenir qualsevol vincle de parentesc amb persones que resideixin a l'estranger. Les dones, en casar-se amb emigrants, poden proporcionar-lo. Molts d'aquests matrimonis, de la mateixa manera que encara passa al medi rural xinès, són arreglats o concertats pels pares dels futurs cònjuges, per bé que cada cop hom té més en compte els desitjos i les opinions dels fills pel que fa als seus propis matrimonis.

### 3.2 *Les xarxes familiars i econòmiques*

Els emigrants que viuen aquí no han trencat els llaços ni els vincles amb els membres dels seus grups familiars que romanen a la Xina. De fet, l'emigració d'aquells, més que no pas una decisió individual ha estat una decisió familiar, una estratègia familiar orientada a la recerca de la independència que abans hem descrit. Els emigrants individuals seran els «representants» de llurs famílies a l'estranger, i el seu grup familiar serà el punt de referència de totes les seves accions. Una metàfora sovint emprada pels immigrants xinesos és la de l'estel: es consideren com estels lligats per un fil i, malgrat que volen molt alt i que viuen molt lluny, sempre serà la família la que en dirigirà les accions, la que des de terra estant farà anar la troca del fil que controla l'estel. Això vol dir, entre altres coses,

que tan bon punt els sigui possible, enviaran trameses de diners que passaran a incrementar el pressupost comú del grup al qual encara es pertany. Així, la separació temporal dels membres del grup familiar no significa la ruptura de les relacions que dominen al seu interior fins que no es produeixi la divisió familiar, moment en què són creades noves unitats de pressupost i d'ingressos en comú. Els membres de la família poden estar separats per 10.000 km de distància, però això no significa pas que no siguin independents els uns dels altres i que no actuïn d'una manera individual. L'èxit o el fracàs d'un membre repercutirà en tot el seu grup familiar, i dintre del collectiu xinès s'exerceix una gran pressió i un gran control social perquè hom es comporti com s'espera d'ell, tant a la Xina com als collectius que formen els immigrants.

Els mitjans de comunicació moderns faciliten, a més a més, que el contacte sigui cada cop més intens. Els avenços, l'abaratiment i la bona disponibilitat de l'accés a la xarxa telefònica, com també al transport aeri, permeten d'augmentar la intensitat de les relacions fins a una escala sense precedents. De tota manera, això no significa que abans fos més fàcil trencar els llaços o escapar-se dels vincles familiars. No oblidem que aquelles primeres baules de les cadenes migratòries avui plenament desenvolupades i que inclouen diverses generacions d'emigrants, foren persones que van estar algunes dècades (des de la de 1940 o 1950 fins a la de 1970) incomunicades amb els seus parents a la Xina, i quan van poder restablir-hi el contacte els cridaren i els ajudaren a emigrar. Alguns dels que no van tornar es van casar amb dones europees, encara que ja eren casats i tenien fills a la Xina. Tots ells, sense distinció, es van reunificar amb llurs fills i/o nebots quan això fou possible. El grup familiar xinès demostra que pot superar l'aïllament i la incomunicació dels seus membres, sense deixar de trencar els vincles que els uneixen formant una unitat, malgrat les dificultats més grans que puguem imaginar.

Aquests grups familiars d'emigrants han desenvolupat xarxes familiars i econòmiques transnacionals. Nombrosos empresaris xinesos amb interessos en altres països europeus van invertir en l'obertura de nous negocis a l'Estat espanyol, de manera que es produí el fenomen de la presència de germans i parents establerts alhora en diferents països. Per exemple, no és estrany trobar una família de cinc germans cadascun dels quals resideix a un país diferent, mentre els pares romanen a la Xina. Aquesta divisió espacial dels membres del grup familiar establerts a diversos països obeeix també a la lògica de la independència, l'autonomia i l'expansió de les seves empreses i negocis mitjançant la creació de xarxes. L'Estat espanyol, on el desenvolupament del sector de l'hostaleria fou més tardà que en altres llocs, va esdevenir una regió amb un gran potencial per a la inversió i el desenvolupament de les seves activitats dintre del sector de la restauració quan es va atènyer el punt de saturació d'oferta de menjar xinès a països com Holanda, Gran Bretanya o França. Una alternativa per a l'ampliació dels seus negocis fou obrir restaurants a l'Estat espanyol que eren una extensió de grups familiars establerts en altres llocs. D'aquesta manera arribaren xinesos procedents d'Holanda, la Gran Bretanya, França, Bèlgica, el Brasil, Portugal, etc., els quals obriren restaurants aquí i ajudaren a emigrar nous parents i treballadors. La fase següent de les cadenes migratòries va consistir en l'arribada directa a Espanya sense utilitzar llocs intermedis.

Pel que fa a la dinàmica interna a l'Estat espanyol pel que fa al seu establiment i la seva mobilitat, i més concretament en el cas de Catalunya, observem que durant els anys vuitanta Catalunya fou una destinació relativament abandonada pels immigrants xinesos, tendència que va canviar totalment de signe als noranta, amb el pas de 387 residents el 1990, a 4.963 el 1998. Molts dels que es van establir a Catalunya a la dècada de 1990 procedien d'altres províncies de l'Estat espanyol, és a dir, que abans d'establir-se aquí, van residir i treballar en altres llocs d'Espanya. Diversos casos de la nostra mostra ens relaten el seu periple vital migratori i ens conten que abans de venir a Catalunya havien viscut, i moltes vegades també havien estat escolaritzats, a províncies com ara Valladolid, Badajoz, Còrdova, Alacant, Madrid, etc. El que demostren aquestes dades és que la mobilitat intraeuropea occidental i intraestatal espanyola és una pràctica habitual. Els grups familiars posseeixen negocis que compten amb empreses repartides a diferents llocs, i no sempre, com hom podria pensar de bell antuvi, la seva estratègia de migració i d'establiment passa per la concentració en un lloc determinat. La mobilitat i el canvi de residència, regits pels interessos d'unes xarxes de negocis familiars d'àmbit transnacional i que inclouen simultàniament diverses comunitats autònomes espanyoles, fan que les previsions sobre un establiment fix i definitiu a mitjà o llarg termini siguin difícils de predir. Tot depèn de l'estratègia empresarial i inversora del grup familiar i de la xarxa que ha creat.

Resumint, l'emigració, en llocs molt concrets de la Xina i per a segments de la població molt determinats, constitueix un mecanisme que s'integra dins de les estratègies de reproducció i de mobilitat ascendent familiar i social. L'emigració es desenvolupa en uns contextos molt determinats, amb unes històries molt específiques que han produït una cultura migratòria entorn d'un mode de vida amb uns valors i unes expectatives aliens a la societat general que els envolta (en els llocs d'origen i en els de destinació). L'emigració d'algun membre de la família no comporta la ruptura del grup familiar ni la independència i l'emancipació individuals d'aquesta persona, sinó que es tracta d'una estratègia d'integració del grup, l'objectiu del qual és la prosperitat futura o un futur de prosperitat que comprendrà des de les generacions dels avantpassats a les que encara han d'arribar, tot unint passat i futur en un temps transitori de separació i dispersió espacial esmerçat a acumular un patrimoni que serveixi per aconseguir, si més no, l'autonomia i la independència del grup.

#### 4. Els fills i els germans

L'estructura de la població immigrant xinesa a l'Estat espanyol i a Catalunya ha evolucionat fins a arribar a una presència cada cop més important de grups familiars complets, o de seccions de grups formades per unitats domèstiques que apleguen pares i fills. Per començar la nostra anàlisi observem que, segons les dades disponibles sobre residents estrangers a l'any 1998, el 52,7% del total de xinesos eren homes i el 42,8% dones (el 4,5% restant no especifica el seu sexe), és a dir, que es tracta d'un col·lectiu amb una quantitat lleument superior d'homes en relació amb les dones. Pel que fa a la distribució per edat, els menors de 16



anys representen el 15,8% del total dels immigrants xinesos, percentatge molt proper al 16,9% d'aquest segment d'edat per a la població autòctona de l'Estat espanyol. Així doncs, ens trobem en aquests moments amb parelles conjugals que conviuen amb llurs fills menors d'edat, ja siguin nascuts a la Xina o aquí. Els més grans de 64 anys només representen el 2,1% del total, és a dir, també hi ha persones grans i jubilades, però la seva proporció és molt baixa si es compara amb la dels menors de 16 anys. Els 3.262 residents xinesos menors de 16 anys enregistrats a l'estat espanyol l'any 1998 suposen, quant a volum, el segon col·lectiu extracomunitari després del Marroc (28.187), i només superat també pels menors procedents d'Alemanya (3.568), Portugal (3.693) i el Regne Unit (3.750).

En general, a partir de la nostra mostra, hem observat una evolució de la pauta habitual de la reunificació dels pares amb els seus fills. Si ens limitem a la darrera dècada, hi descobrim dues fases. A la primera, normalment el pare va arribar fa vuit o deu anys, i la mare es va reunir amb el pare entre quatre i sis anys després. La dona va venir tota sola o acompanyada per algun fill, habitualment el més gran o el més petit, i posteriorment s'hi han reunit la resta dels fills, ja sigui d'un sol cop o mitjançant arribades successives, tot i que, al moment de l'entrevista, encara quedava algun fill a la Xina. La segona fase es caracteritza pels homes que van arribar fa aproximadament quatre anys, i que es van reunir amb la muller només dos o tres anys després. En aquest cas, si algun fill arriba acompanyant la muller acostuma a tenir al voltant dels 12 anys, i els seus germans encara són a la Xina. Una de les diferències en les circumstàncies familiars de les dues fases que explicaria l'acceleració del procés de reunificació, consisteix en el fet que a la segona fase es tracta de persones que treballen en el sector de la confecció o bé que vénen a treballar a restaurants que són propietat de parents propers. Per ser propietari o tenir independència i autonomia dintre dels tallers de confecció cal disposar d'una quantitat de capital significativament menor que per obrir un restaurant, això significa que hom pot obtenir abans el capital per ésser autònom, ja que manta vegades consisteix senzillament en el lloguer de màquina i d'habitatge on realitzar la feina. Naturalment, el treball i la solidesa d'aquestes empreses i negocis resulten més precaris si els comparem amb els restaurants, però, d'altra banda, tenen l'avantatge que el procés de reunificació familiar és més ràpid.

Els fills són socialitzats dintre d'aquesta cultura migratòria. Són conscients del que hom n'espera i no dubten a ajudar l'empresa familiar; a més a més saben que la seva obligació futura serà mantenir els seus pares ancians i tenir-ne cura, i mentrestant obeeixen les seves ordres sense discutir-les ni oposar-s'hi. L'objectiu final dels pares sempre serà assolir com més aviat millor el benestar i la prosperitat familiars, que al seu parer passen inevitablement per l'autonomia laboral, és a dir, alliberar-se com més aviat millor del treball assalariat. Amb aquesta finalitat, hom emprarà tots els recursos familiars disponibles, essent la mà d'obra dels membres del grup domèstic una font indispensable de treball, primer per acumular un capital amb què iniciar una empresa pròpia i després per obtenir els majors beneficis. En èpoques de creixement continu de beneficis es pot arribar a prescindir de la força de treball familiar i contractar mà d'obra assalariada que la substitueixi, però en èpoques de competència, quan cal abaixar els costos i les

despeses de l'empresa, hom recorre tant a l'autoexplotació, és a dir a treballar més hores diàriament, com a l'ús de la mà d'obra de tots els membres de la família, independentment de l'edat. Segons el moment del cicle de desenvolupament de l'empresa familiar i les circumstàncies exteriors que l'acompanyen, hom utilitzarà amb més o menys intensitat el treball dels fills menors d'edat, fet que es considera sempre com una ajuda familiar. I com més rica i pròspera sigui la família, més possibilitats hi haurà d'invertir en els estudis dels fills, o almenys en els d'algun d'ells.

Entre els fills també existeixen jerarquies. La relació entre germà gran i germà petit serà de respecte i obediència del petit davant del gran. El germà gran pot esdevenir un pare subrogat o, el que és el mateix, substituir en determinades circumstàncies l'autoritat paterna. Al germà gran hom li exigeix que sigui un model per als germans més petits, i té la responsabilitat de protegir, vigilar, cuidar i castigar els germans petits quan els pares no hi són. Ha d'ensenyar als seus germans a comportar-se de la manera escaient en societat i dins la família. Les diferències d'edat entre els germans són molt significatives, en el sentit que tenen una gran transcendència social. De fet, els germans seran designats i s'adreçaran els uns als altres amb termes que determinen la posició que ocupen dintre de la família. Hom sempre és o bé germà gran o bé germà petit, en xinès no existeix una paraula específica que signifiqui únicament «germà», sinó que hi ha paraules diferents per a cada posició: *gege* o *xiong* (germà gran), *didi* (germà petit), *jiejie* (germana gran), *meimei* (germana petita). Per dir «germans», en plural, hom fa servir una barreja de tots els termes: *xiongdi jiemei*. I el mateix passa per a la generació anterior; per exemple, el germà gran del pare serà el *bobo* o *daye*, mentre que el germà petit del pare és *shushu*. L'existència de termes de parentesc específics i diferenciats que indiquen un contrast d'edat entre els germans, implica que la posició, els deures, les obligacions i les responsabilitats de cadascun d'ells varia.

Als germans grans xinesos els pertoca una càrrega extra de responsabilitat i de feina, que és menor per a la resta dels germans. Sovint els grans se sacrifiquen més, hom els exigeix més i comencen a treballar a edats més primerenques que els seus germans més petits. El germà gran acostuma a ser el primer que emigra de tots els germans. Ha d'anar a l'escola per tal d'aprendre fonamentalment la llengua de la societat d'acollida, aquesta serà la seva principal obligació durant els anys de la seva escolarització aquí. A més a més, aviat ajudarà en petites tasques de l'empresa familiar. Quan arribaran de la Xina els seus germans petits, els acompanyarà a l'escola i els ajudarà amb els estudis. Els fills esdevenen traductors dels pares en la relació d'aquests amb la societat d'acollida, especialment pel que fa a tots els afers relacionats amb l'administració i l'estat. El fill que exerceix de traductor per al grup familiar permet la independència en aquest aspecte, és a dir, ja no caldrà recórrer a l'ajut de persones alienes al grup per resoldre els problemes i realitzar les gestions.

Els fills han de complir unes funcions dintre de la família, posseeixen una sèrie d'obligacions que no poden eludir. Una de les seves tasques serà estudiar quan tinguin l'edat adient, i posteriorment, si és que així ho decideix el grup familiar. Els fills han d'estudiar, és la seva feina i la seva ocupació principal, i cal que procurin fer-ho tan bé com puguin. Tanmateix, la pressió familiar envers els fills per-

què triomfin en els estudis serà variable i dependrà en gran manera de les circumstàncies econòmiques del grup familiar, que a voltes pot fer que el nen deixi l'escola per necessitats peremptòries de supervivència vital. En la situació actual del col·lectiu xinès a l'Estat espanyol, estudiar, llevat del coneixement de la llengua, no és una prioritat, ja que moltes empreses familiars es troben en procés de formació i consolidació, i encara no han assolit la fase d'expansió. Això significa que la inversió en els estudis dels fills es posposa i tal vegada arriba als més petits o, i això és segurament el que succeirà, serà la pròxima generació la que d'una manera generalitzada accedirà a una educació mitjana o superior amb l'objectiu d'abandonar el treball dintre del col·lectiu xinès. A hores d'ara, les expectatives que tenen els fills respecte al seu treball futur encara es troben dintre del col·lectiu xinès, és a dir, com a empresaris de restaurant, de taller de confecció, de botiga, etc., i la societat general no els ofereix cap feina millor a la qual puguin tenir accés, atesos els seus nivells de coneixements i de domini de les llengües de l'Estat espanyol.

## 5. Notes generals del procés de socialització

Els nens xinesos creixen convivint amb els adults, pares i parents, no segregats. Això és degut, entre altres coses, al fet que es valora de manera molt positiva la convivència de diverses generacions sota d'un mateix sostre i que allò que és privat es defineix en termes de grup primari (família, parents, amics) més que no pas en termes individuals. Les criatures són presents en reunions de negoci, en llocs on juguen els grans, a les festes, els funerals, les celebracions religioses, etc. La distinció entre activitats exclusivament infantils i activitats quotidianes de les quals hom exclou els nens no és gaire acusada. Pares i fills comparteixen el mateix món. La transició de la infantesa a la vida adulta no acostuma a ser gaire brusca.

En el món xinès la socialització consisteix a aprendre des de molt aviat les pautes de conducta correctes i a tenir en compte el que els altres pensen d'un mateix. De seguida són conscients del fet que són observats i que les seves accions i paraules poden ésser criticades, la qual cosa els obliga a controlar les seves accions. És molt fort el control i la pressió social perquè es comportin d'acord amb les expectatives dels rols que ocupen. Això s'aconsegueix mitjançant el desenvolupament de sentiments de vergonya més que no pas de culpa. D'altra banda, la valoració especial que es dona a l'harmonia a la vida social, bo i tractant d'evitar conflictes i enfrontaments, exigeix que hom controli d'una manera bastant estricta les conductes agressives dels nens des de molt petits. Els nens no han de fer mal físicament als altres, ni tan solament a ells mateixos. Els pares poden renyar un nen que s'ha fet una ferida per pròpia negligència, ja que el seu propi cos no li pertany, és un regal dels seus pares i avantpassats del qual ha de tenir cura per tal de poder propagar el cognom o nissaga familiar en futures generacions. Causar danys físics al cos és un atemptat contra la pietat filial, contra el respecte que hom deu als pares.

Hom premia l'obediència i fomenta la modèstia. Atès que viuen en una soci-

etat molt ben estructurada, és en les situacions més ben estructurades allà on se senten més còmodes. Hom no valora especialment les opinions personals ni les mostres de creativitat. La suposada manca d'expressió de sentiments en públic, com també de l'afectivitat i de les emocions entre els xinesos és relativa. En primer lloc, no és pas veritat que no expressin emocions, el que passa és que les emocions no tenen la transcendència social que se suposa que impliquen, és a dir, mai no han d'afectar ni poden arribar a afectar l'ordre social. Per exemple, no està mal vist que els homes i les dones plorin com a mostra de dolor o tristesa, ni que cridin perquè estan enutjats, mentre que això no afecti la convivència i les bones formes. En segon lloc, per tal de mantenir l'ordre social cal amagar els sentiments d'hostilitat i d'amor que puguin provocar conflicte. Les relacions socials existeixen sense la necessitat de legitimar-les en una base emocional. L'ordre social només demana que les conductes siguin apropiades, independentment de les emocions que comportin.

## L'EDUCACIÓ I EL SISTEMA EDUCATIU A LA XINA

### 1. La posició tradicional de l'educació a la societat xinesa

Estudiar és el camí superior de la vida.

La bona educació porta llocs oficials.

Cases daurades i belles esposes arribaran mitjançant l'estudi.

(Dites xineses)

A la Xina tradicional, l'educació constituïa el camí preferent de la mobilitat i de l'èxit social. Des de la dinastia Han hom ha intentat seleccionar i promoure els funcionaris públics per principis meritocràtics després de rebre un ensenyament formal en institucions educatives, encara que el sistema d'exàmens imperial per accedir al servei civil, amb la consegüent entrada a l'elit social i política, fou instaurat durant un procés lent que es va estendre des del segle VII al XII i va arribar fins al començament del segle XX.

Aquest sistema educatiu i els seus exàmens es caracteritzaven, en primer lloc, pel fet de ser meritocràtics. Les dones en restaven excloses, però la resta de la societat tenia oberta la possibilitat d'examinar-se sense distinció de la classe social a la qual hom pertanyés. En aquest sentit, hom el podria qualificar d'igualitari, ja que proporcionava un cert grau de mobilitat social mitjançant un examen just. En segon lloc, allò que s'examinava era la superioritat moral, que era mesurada pel domini dels texts clàssics confucians, i no pas els coneixements pràctics ni les destreses. Finalment, qui aprovava l'examen i acabava esdevenint funcionari aconseguia, amb això, una sèrie de beneficis i privilegis socials i legals per a ell i la seva família. Els exàmens eren el camí preferent de l'èxit social a la Xina imperial.

Els comerciants rics, els artesans i els terratinents només veien legitimada socialment i per l'estat la seva riquesa quan algun membre de llurs famílies era capaç de superar els difícils i exigents exàmens. La importància dels títols aconseguits en superar cada nivell d'exàmens (districte, prefectura, provincial, nacional) i la pressió de l'elit per posseir-los va fer que en moments de crisi estatal s'arribessin a vendre al més-dient per tal de recaptar fons. Òbviament, el sistema no era tan igualitari com podria semblar a primer cop d'ull, ja que en general només les classes benestants podien invertir en l'educació dels seus fills. Tanmateix, la llegenda de la persona de condició humil que mercès als seus esforços i als sacrificis dels pares va poder rebre una educació, va superar els exàmens imperi-

als i va esdevenir un funcionari amb els consegüents beneficis i honors per a tota la seva família, sempre ha existit a la Xina, i indubtablement hi ha casos que en donen testimoni.

Tradicionalment, les famílies i els llinatges més poderosos finançaven escoles o contractaven professors particulars per als seus fills. L'educació sempre fou, per tant, privada. Hom acostumava a establir les escoles al temple dels avantpassats dels llinatges i hi assistien els fills de les famílies més riques i alguns afortunats d'entre els parents més poc afavorits, sobretot aquells que destacaven per la seva intel·ligència. Molts pobles i llogarrets no tenien escoles, per bé que hi ha estudis que indiquen que, per exemple, al segle XVI la taxa d'alfabetització a la Xina era del 30% de la població masculina adulta, percentatge molt superior a l'europeu d'aquella època. De totes maneres, hom considerava alfabetitzades les persones que podien reconèixer alguns caràcters i llegir texts legals molt senzills, com ara contractes de venda, la qual cosa era possible amb una mínima competència de lectura i escriptura.

Com a continuació d'aquest sistema educatiu tradicional suara descrit, recentment encara trobem en alguns pobles de la Xina el cas de la posada en comú de diners per part de diversos parents per pagar els professors privats amb l'objectiu de preparar alguna criatura que destaquí al poble per la seva aplicació i intel·ligència, per tal que superi els exàmens que li obrin l'èxit social i pugui aconseguir una bona posició o una bona feina. El seu èxit repercutirà en tots aquells que el van ajudar, a part de la gratificació simbòlica i de l'orgull que suposa per als parents i per al poble. Sense oblidar que aquells que inverteixen en la seva educació també acaben essent recompensats materialment de diferents maneres.

Al començament de la dècada de 1990 hom ha observat també a pobles del sud de la Xina amb taxes elevades d'emigració internacional, la fundació d'escoles amb els diners donats pels emigrants rics o per associacions de llinatge amb nombrosos membres residents a l'estranger. Dites escoles han esdevingut el referent simbòlic i ritual del llinatge, i substitueixen els antics temples dels avantpassats que l'estat laic socialista no permet de reconstruir. Els emigrants acostumen a donar diners per a la construcció i reparació de les escoles de primària i secundària, i fins i tot per a universitats, i també en donen als centres d'ensenyament per crear biblioteques i laboratoris, i fins i tot financin beques i donen premis als millors estudiants de llurs pobles d'origen, que amb tota seguretat també són parents, o, el que és el mateix, membres del seu propi llinatge.

## 2. El sistema educatiu xinès actual

El 1905 va finalitzar el sistema d'exàmens imperial. Es va modernitzar el currículum escolar sota la influència del Japó i de diversos països occidentals, i s'acabà l'orientació centrada en els llibres clàssics i en la moral. L'objectiu de l'educació primària i secundària es va centrar, a partir d'aquell moment, en la preparació dels estudiants per entrar a la universitat.

Des de la fi del segle XIX, diversos ordes religiosos obriren escoles i centres d'educació superior a la Xina, bo i fent servir el currículum que en aquells mo-

ments dominava a Occident i que s'associava amb la ciència, el progrés i la modernitat. Els docents solien ser missioners i missioneres que preparaven els estudiants xinesos perquè ells, al seu torn, poguessin ensenyar a uns altres. L'èxit del Japó en la introducció d'un ensenyament modern «a l'occidental» es va tractar de seguir a la Xina. Des de finals del segle XIX l'estat xinès va enviar molts dels millors estudiants a continuar i completar els seus estudis a l'estranger. La seva destinació primera i preferent fou el Japó, seguit dels Estats Units i de diversos països d'Europa. Hom esperava que aquests estudiants formats a l'estranger tornessin a la Xina amb nous coneixements i que els transmetessin a les futures generacions. Jesuïtes de l'Estat espanyol fundaren una universitat a la província d'Anhui l'any 1949, poc abans que el partit comunista foragités tots els missioners. Des de la dècada de 1920 al 1960 també hi va haver estudiants que van anar a rebre la seva formació a la Unió Soviètica. El 1978 es va inaugurar una nova etapa: des d'aquest any fins al 1996, l'estat de la República Popular Xinesa va enviar 130.000 estudiants a l'estranger i, a més a més, 140.000 van sortir a estudiar pel seu compte.

El sistema educatiu xinès, malgrat els grans avenços i els èxits aconseguits, encara té força carències. El nivell de desenvolupament econòmic d'un país amb 1.300 milions de persones ha impedit fins ara una inversió massiva en educació, la qual cosa significa que molts llicenciats no puguin continuar els estudis superiors ni especialitzar-se a la Xina, i que es vegin obligats a anar-se'n a l'estranger. Tanmateix, els que arriben a la universitat constitueixen una elit privilegiada a causa de les poques places que existeixen per realitzar estudis superiors. L'educació primària obligatòria fou ampliada en gran manera a partir del 1949, quan es van començar a escolaritzar amb més facilitat els fills dels camperols i dels obrers<sup>2</sup>. Tot i això, des de començaments de la dècada de 1960, les places de tercer nivell ja no eren suficients per admetre el nombre creixent dels que finalitzaven l'educació secundària i tractaven de continuar els estudis, i van aparèixer els problemes de selecció que han estat tractats a les successives reformes educatives (1978, 1986, 1992, 1999).

L'educació està orientada a seleccionar els millors estudiants per tal que realitzin l'educació superior i, per tant, el que es fa és preparar-los per realitzar exàmens competitius en els quals hom jutja la seva capacitat de memorització i els seus coneixements. Els estudiants són sotmesos a nombrosos exàmens durant tota la seva trajectòria escolar de cara a triar-ne els «millors». Es calcula que un alumne passa per 90-100 exàmens durant la primària i la secundària. El canvi de curs i de nivell educatiu es fa sempre mitjançant un examen. I l'examen d'entrada a la universitat és el més selectiu de tots. La nota obtinguda als exàmens determina l'accés a centres educatius de més o menys qualitat, la qual cosa inevitablement repercuteix en les possibilitats dels estudiants de prosseguir estudis superiors.

Aquest sistema educatiu ha produït inevitablement desigualtats pel que fa a l'accés a la universitat, atesa l'escassetat de places. Des del 1976, existeixen esco-

2. L'any 1949 hi havia 2,58 milions d'estudiants a tota la Xina, que van passar a ser 200 milions el 1995, distribuïts en 800.000 centres educatius. El sistema educatiu xinès és el més gran del món.

les clau que són institucions d'elit amb privilegis per reclutar estudiants i professorat, a més a més de privilegis financers i d'infraestructura. Aquestes escoles són, bàsicament, preparatòries per a la universitat. El sistema d'escoles clau comença a l'educació primària, i un cop hom hi accedeix se sap que la majoria dels seus alumnes aconseguiran entrar a la universitat, enfront dels que procedeixen d'escoles normals, als quals els resulta pràcticament impossible superar les proves de selecció. D'altra banda, també s'ha normalitzat la presència dins d'un mateix centre escolar de classes lentes i ràpides, és a dir, hom selecciona els millors alumnes per tal que rebin classes especials amb l'esperança que algun superi els exigents exàmens d'accés als estudis superiors.

L'estat, des de la reforma del 1986, s'està esforçant per reorientar la prioritat de l'educació general envers la formació tècnica i professional davant la incapacitat de la universitat d'absorbir els estudiants que acaben secundària. Existeixen diversos tipus d'escoles de formació professional que no estan unificades, és a dir, que cadascuna depèn d'una administració diferent:

1. Per a personal tècnic i administratiu: depenen de ministeris específics i de les seves delegacions provincials i metropolitanas.
2. Per a obrers especialitzats: depenen del Ministeri de Treball.
3. Per a professionals, que ofereixen formació en noves ocupacions, com ara disseny, serveis, etc.: depenen de la Comissió d'Educació.

El 1998 es crea el Ministeri d'Educació, que substitueix la Comissió Nacional d'Educació i passa a ser el responsable de totes les institucions educatives que abans depenien de distints ministeris.

El finançament del sistema educatiu utilitza diferents estratègies. A la Xina es dedica a l'educació al voltant del 2,5% del PIB. Des de mitjan anys vuitanta, el finançament de l'educació bàsica és responsabilitat dels governs locals, que el 1995 ja aportaven el 88% del pressupost nacional d'educació, enfront del 12% del govern central. La descentralització dels mitjans de finançament fa que cada cop sigui més freqüent recórrer a fonts privades. Per exemple, la llibertat d'admissió dels alumnes permet l'existència d'estudiants de pagament als quals hom exigeix unes notes inferiors que als altres. Moltes fàbriques subvencionen també els seus propis estudiants. D'altra banda, l'ensenyament privat s'està consolidant a la Xina d'una manera accelerada, i ja el 1996 hi havia 60.000 institucions educatives privades amb 9,8 milions d'estudiants. A més a més, hom recorre també a l'admissió de fons donats per particulars, per exemple els emigrants són una gran font de finançament per a l'educació als seus pobles.

Des que l'escola ha estat convertida en responsable de la seva gestió, decideix les taxes que han de pagar els pares per escolaritzar els seus fills, amb un control limitat per part de l'estat. El resultat ha estat que al medi rural gairebé el 80% de l'educació primària i secundària s'hagi transformat, d'alguna manera, en privada, i que utilitzi les taxes com a principal font de recursos. És a dir, els pares paguen pel manteniment de l'escola i pels salaris dels professors i del personal administratiu. Els mestres, en general, són mal pagats i són jutjats pels resultats dels exàmens dels seus alumnes. Els millors mestres acostumen a deixar el medi rural en



ser buscats i reclutats per centres d'ensenyament, normalment situats a les ciutats, que els ofereixen salaris millors. Per als habitants urbans de classe mitjana i alta l'educació dels seus fills és un senyal de prestigi a escala personal i familiar, però per a la classe baixa urbana i per a la rural, en general l'escola entra en competència amb la possibilitat de disposar de més mà d'obra.

A la Xina, d'ençà de la dècada del 1980, amb les reformes econòmiques i la restitució de la propietat i la gestió de la terra de conreu als camperols, existeix una important taxa d'abandonament escolar, i els fills comencen molt aviat a treballar ajudant els seus pares a realitzar les tasques del camp. Segons la Llei d'Educació de 1986, els nens han d'estar obligatòriament escolaritzats durant nou anys, la qual cosa equival a acabar els estudis als 14 anys d'edat, però molts comencen a treballar abans d'atènyer aquesta edat. El 1989 la taxa d'analfabetisme pel que fa als menors de 15 anys era del 14%. Aquell any va començar el «Projecte Esperança» de la Fundació per al Desenvolupament de la Joventut Xinesa, l'objectiu del qual era reintegrar al col·legi els nens de les zones pobres que havien abandonat l'escola, en molts casos perquè havien estat tancades per manca de recursos, per tal que acabessin els nou anys d'educació obligatòria. Mercès a les donacions rebudes per la Fundació, el 1997 havien estat obertes ja 5.256 Escoles Esperança, que han escolaritzat 1,85 milions de nens.

La manca de mitjans i de recursos ha impedit que es porti a terme la política dels nou anys d'educació obligatòria (educació primària i primer cicle d'educació secundària). L'ensenyament primari i bàsic ni tan solament és un fet universal a tota la Xina: hi ha problemes per escolaritzar nens tot i els projectes a gran escala que han estat realitzats. Les xifres oficials indiquen que el 1997 hi havia 139,95 milions de nens a l'educació primària, la qual cosa suposa una taxa d'escolarització del 98,9% de tots els nens en edat escolar, encara que la taxa d'assistència era del 90%, és a dir vuit punts percentuals per sota, cosa que indica la importància del fenomen de l'abandonament escolar. Al primer cicle d'educació secundària, que també correspon a l'escolarització obligatòria, hi havia 52,49 milions de matriculats, o, el que és el mateix, una taxa d'escolarització del 87,1%.

### 3. Estructura del sistema educatiu xinès

El 1922 fou adoptat a la Xina el model del sistema educatiu dels EUA, amb una estructura 6-3-3-4, és a dir, l'escola primària dura sis anys, la secundària es divideix en dos cicles de tres anys cadascun, i la mitjana dels estudis superiors és de quatre anys. La duració de l'any acadèmic és fixa a tota la Xina: va de setembre a juliol i es divideix en dos semestres. El Ministeri d'Educació planifica i coordina el desenvolupament de l'ensenyament de tots els nivells sense dirigir d'una manera directa les institucions educatives. Els centres de cada nivell segueixen els mateixos llibres de text i el currículum determinat per les autoritats provincials de l'ensenyament. D'altra banda, els èxits educatius són avaluats fent servir els mateixos criteris, més enllà de les fronteres administratives de l'interior de la Xina.

## Educació infantil

El 1997 hi havia 25,19 milions de nens menors de 6 anys escolaritzats en llars d'infants, la qual cosa representa un petita proporció del total. L'accés a les llars d'infants és molt distint segons es visqui en un medi rural o en un d'urbà. A la ciutat hom ha desenvolupat un sistema d'educació preescolar més ampli que al camp. Normalment, totes les grans empreses públiques posseeixen el seu propi servei de llar d'infants per als fills dels seus empleats. Els governs municipals també subvencionen algunes llars d'infants, però la majoria són privades. A vegades es tracta d'un servei ofert per organitzacions comunitàries, com ara els comitès de barri o de carrer, a càrrec de dones jubilades i ancianes. El seu objectiu no és pas tant portar a terme una labor pedagògica com la cura dels nens petits. L'estat és incapaç d'oferir un servei gratuït de llars d'infants per a tota la població, i on menys n'hi ha és al camp. La qualitat de l'ensenyament a les llars d'infants depèn de les característiques que tenen, dels mitjans de què disposen, del personal docent, de la localització, etc.

Els nens petits normalment romanen a casa seva sota la cura d'algun membre de la família, generalment els avis un cop jubilats, fins que atenyen l'edat d'escolarització obligatòria (6-7 anys). Aquells que van a la llar d'infants acostumen a estar-s'hi un període mitjà de dos anys, durant els quals es dediquen a realitzar principalment activitats de tipus lúdic: contar contes, cantar i jugar. També són iniciats en els coneixements bàsics de l'escriptura, com, per exemple, reconèixer els caràcters més senzills i escriure el seu nom, i de les matemàtiques, comptar i operacions senzilles de suma.

La majoria dels docents de les llars d'infants són dones, i no pas totes han seguit estudis específics per dur a terme la seva tasca amb nens. Normalment són persones que han acabat l'educació primària i només algunes el primer cicle de secundària. La seva tasca principal consisteix en la vigilància i la cura dels nens.

## Educació primària

És la primera fase de l'educació obligatòria. Consta de sis cursos. Sol començar quan els nens tenen 6 o 7 anys d'edat. A algunes escoles primàries es fa un examen d'entrada per tal de valorar el nivell dels alumnes, que són assignats segons aquest nivell a les classes on inicien l'aprenentatge. El possible nivell educatiu que tenen a aquesta edat no supera el coneixement d'alguns caràcters i nombres, però la diferència entre aquells que saben alguna cosa i els que no saben res marcarà la resta de la seva educació, ja que els destina a classes diferents amb ritmes d'ensenyament també diferents.

A l'ensenyament primari, les assignatures principals són llengua i matemàtiques, les quals arriben a atènyer durant els primers anys més del 80% del temps dedicat a l'estudi. A mesura que van passant els cursos hom imparteix coneixements d'altres matèries i una sèrie d'assignatures encaminades a desenvolupar les capacitats manuals i físiques de l'alumne, sense oblidar la formació específica en política, present durant tot el procés educatiu.

El mètode bàsic d'aprenentatge a primària és la repetició, i s'aplica de manera

especial a l'ensenyament de la llengua xinesa i l'escriptura dels seus caràcters. La major part dels professors són dones graduades del segon cicle d'educació secundària de les escoles de magisteri que pertanyen a aquest nivell.

Com assenyalàvem anteriorment, a alguns pobles han estat tancades les escoles. Moltes vegades també és difícil trobar mestres disponibles, ja que no és una feina ben reconeguda ni ben remunerada. Són cada cop més nombrosos els mestres que abandonen l'ensenyament per dedicar-se a altres activitats més lucratives. Com a conseqüència d'això, a zones pobres del medi rural és molt habitual la massificació de les aules, juntament amb la manca d'escolarització i l'abandonament escolar.

### Educació secundària

L'educació secundària es divideix en dos cicles de tres anys cadascun. A més a més de l'educació general, també hi ha escoles de formació professional, escoles de secundària especialitzades i escoles politècniques per a obrers qualificats. El 1997 el nombre de matriculats en educació secundària es distribuïa de la següent manera:

	<i>Milions</i>
1. Educació secundària general.	
– Primer cicle d'educació secundària ( <i>Chuzhong</i> ).....	51,67
– Segon cicle d'educació secundària ( <i>Gaozhong</i> ) .....	8,50
2. Formació professional.	
– Formació professional de 1r i 2n cicle ( <i>Zhiye Zhongxue</i> ) .....	5,12
3. Escoles de secundària especialitzades.	
– Escoles de magisteri ( <i>Zhongdeng Shifan Xuexiao</i> ) .....	0,91
– Escoles de secundària tècniques ( <i>Zhongdeng Jishu Xuexiao</i> ) .....	3,74
4. Escoles politècniques per a obrers qualificats .....	1,93
<i>Total</i>	<i>71,87</i>

El primer cicle d'educació secundària és obligatori. Un cop acabat, és possible realitzar el segon cicle de secundària o bé realitzar estudis de formació professional, o a escoles de secundària especialitzades (magisteri i tècniques) o a escoles politècniques. Els nens han d'estar obligatòriament escolaritzats fins als 14 anys d'edat, és a dir, han de complir els nou anys d'escolarització que hom pretén universal per a tota la Xina des del 1986, segons la Llei d'Educació.

El primer cicle d'educació secundària s'inicia amb 11-12 anys, un cop acabada la primària. El criteri emprat per assignar centre està bàsicament determinat pel lloc de residència, és a dir, si hi ha places la matrícula es farà al centre que es trobi més a la vora del domicili familiar. També hi entra en joc, però, la nota obtinguda a l'últim curs de primària. Els alumnes que tinguin les millors notes podran accedir a escoles de secundària de més qualitat, això és, amb un nivell d'ensenyament superior a la mitjana, sempre que puguin ser ajudats econòmicament

pels seus pares, encara que l'estat també posseeix un sistema de beques adreçat als estudiants amb millors notes. Les escoles clau, que ja existeixen des del nivell de primària, continuen a secundària i a mesura que s'avança en els estudis seran més determinants per preparar els alumnes a superar l'examen de selectivitat per entrar a la universitat.

El 1997 hi havia a la Xina 13.880 centres escolars del segon cicle de secundària general amb 8,5 milions d'alumnes, enfront dels 9,8 milions d'estudiants en els diversos tipus d'escoles secundàries de formació professional en un total de 17.116 centres, juntament amb els 1,93 milions d'estudiants a escoles politècniques de nivell equivalent. El segon cicle de secundària general sol dividir-se en ciències i lletres, i l'objectiu de la majoria dels estudiants que el cursen és treure les millors notes possibles a l'examen de selectivitat, que determinarà si poden o no poden anar a la universitat i a quina d'elles, ja que també existeix una gradació d'universitats de major a menor prestigi i qualitat, a les quals hom accedeix segons les notes obtingudes. Aquest sistema tan selectiu, basat en l'únic criteri d'exàmens i notes, tampoc és gratuït. Els pares han de continuar pagant taxes que seran més grans per poder escolaritzar els seus fills als millors centres, per bé que coexisteix, l'esmentat sistema, amb la política estatal de beques que premia els estudiants excel·lents.

### Educació superior

L'educació superior comptava amb 1.020 institucions i 3,17 milions d'estudiants el 1997, davant dels 2 milions que hi havia el 1991. Un cop aconseguit l'objectiu d'entrar a la universitat, els estudiants es relaxen relativament en la mesura en què gairebé tots acabaran els estudis i es llicenciaran. Els alumnes que repeteixen curs són molt pocs.<sup>3</sup> El més ardu de la vida de l'estudiant és el camí previ ple d'obstacles i de barreres que cal saltar fins a arribar a la universitat. De totes maneres, la pressió i la competitivitat, encara que minvada, encara continua en determinats aspectes; per exemple, els que volen aconseguir beques per tal de prosseguir els estudis a l'estranger competeixen per obtenir les millors opcions, com també quan es tracta de trobar feina.

Abans, l'educació superior era totalment gratuïta. L'estat era el responsable de totes les despeses que comportaven els estudis, i a canvi els llicenciats havien d'acceptar la feina que els assignaven les autoritats de l'ensenyament segons el sistema de planificació central. Des del 1997 hom demana als alumnes que paguin taxes per estudiar, i com a conseqüència d'això ja tenen la llibertat de cercar feina personalment, un cop finalitzades les seves carreres, al mercat laboral obert.

3. El 1997 és imposat el pagament de taxes universitàries per a tots els alumnes, tant si han aprovat com si no l'examen de selectivitat i independentment de la nota obtinguda. Així doncs, atès que l'educació universitària ja no està reservada als alumnes més brillants, és possible que s'incrementi el nombre d'alumnes que repeteixi curs i obtingui la seva graduació amb més dificultat acadèmica, no pas econòmica.

#### 4. Problemes i desenvolupaments recents de l'educació a la Xina

Malgrat els grans esforços realitzats des de l'any 1949 per l'estat per acabar amb l'analfabetisme, mitjançant periòdiques i massives campanyes d'alfabetització, la taxa d'analfabetisme el 1990 era encara del 22,2% per a la població major de 15 anys, i mostra a més a més una gran desigualtat pel que fa a la distribució, ja que el 90% del total són camperols i també hi ha més dones que homes. El 1992 es va elaborar el Pla de Desenvolupament per a la Reforma de l'Educació a la Xina, que tenia, entre altres objectius, els d'alfabetitzar 36 milions de persones adultes per a l'any 2000 i proporcionar els nou anys d'escolarització obligatòria als nens de tota la Xina a la primeria del segle XXI.

Existeixen nombrosos problemes respecte a la qualitat de l'ensenyament i la necessitat de més docents i recursos. Així, a l'educació primària en medi rural poden arribar a haver-hi classes amb 40-50 alumnes, la qual cosa provoca tota mena de problemes, com ara la manca de taules i cadires, classes plenes de gom a gom que dificulten poder concentrar-se per tal de seguir amb atenció les explicacions dels mestres, al capdavant greus problemes pedagògics per inculcar un mínim de disciplina i la transmissió de coneixements. Malgrat aquestes condicions, el 70% dels alumnes de primària passa els 5 primers anys sense repetir, cosa que és tot un èxit.

També trobem grans desigualtats en l'accés a l'educació. La continuïtat d'un sistema meritocràtic on hom selecciona els millors, després d'un dura competència, en lloc de desaparèixer, cada cop es reforça més, encara que segons la Nova Agenda d'Acció per a l'Educació a la Xina de 1999, es recomana un canvi de sistema i l'abandonament de l'educació centrada en els coneixements i orientada als exàmens per una altra on es doni més importància a l'originalitat i a la creativitat. Hom pensa que aquesta «educació de qualitat», mitjançant la qual es formi estudiants perquè tinguin iniciativa, coneixements generals, responsabilitats socials i adaptabilitat o flexibilitat, és la més escaient per plantar cara a l'economia del coneixement amb la ràpida expansió de les tecnologies de la comunicació. De fet, ja s'estan portant a terme a escoles primàries mesures experimentals per reformar el sistema d'exàmens i reduir la pressió sobre els nens petits, a més de mesures per millorar la qualitat general de l'educació en els diferents nivells de l'ensenyament.

Malgrat aquest recent canvi de direcció, la manca de recursos i d'infraestructures de l'ensenyament continua essent el principal problema que impedeix que puguin estudiar tots els qui ho desitgen. Per fer-nos una idea de les poques places disponibles i de la selecció que cal fer per accedir-hi, comparem els tres milions d'estudiants en l'ensenyament superior (universitat) a la Xina, que compta amb 1.300 milions d'habitants, amb l'aproximadament un milió i mig de matriculats en l'ensenyament superior de l'estat espanyol, que tan solament compta amb 40 milions d'habitants.

Rebre una bona educació i completar els estudis del màxim nivell possible és un ideal inabastable per a la majoria de la població xinesa, sobretot la del medi rural. L'educació formal és molt valorada a la Xina, però ateses les limitacions estructurals del sistema (manca de places per a tots, selecció molt forta), ha esde-

vingut la prerrogativa dels més privilegiats. Aquells que tenen un accés més fàcil a l'educació superior es concentren al medi urbà i pertanyen a la classe social alta, és a dir, són els que poden esmerçar més recursos econòmics en l'educació dels seus fills, la qual cosa es tradueix en el fet que aquests són escolaritzats en les escoles amb els millors professors i mitjans, sovint pagant unes taxes inassolibles per a les famílies de classe mitjana i baixa. Al medi rural, davant la manca d'expectatives i oportunitats perquè els fills accedeixin a l'educació superior, i donades les noves possibilitats de prosperar econòmicament bo i utilitzant tota la mà d'obra disponible del grup familiar a les explotacions familiars, hom demana als nens que comencin a col·laborar amb la seva força de treball a augmentar els ingressos que formen el patrimoni i el pressupost comú cada vegada més aviat. Hom pensa que tenir uns coneixements mínims de lectura, escriptura i càlcul ja és suficient per desempallegar-se en la vida, i atès que la continuïtat dels estudis és tan difícil a causa de la competència extrema i de la manca d'oportunitats, es deixa l'esforç escolar en un segon pla.

## ESTUDIANTS XINESOS A CATALUNYA. CARACTERÍSTIQUES BÀSIQUES DE POBLACIÓ

L'objectiu d'aquest capítol consisteix a determinar les característiques bàsiques de la població xinesa relacionada amb el sistema educatiu català en tots els seus àmbits, per bé que ens centrarem especialment en l'educació primària i secundària reglada. Abans d'endinsar-nos en l'exposició de les dades, cal assenyalar les dificultats existents per obtenir xifres exactes i actualitzades, en aquest cas sobre el tema de l'educació, però això es pot fer extensiu a tot el que fa referència als immigrants estrangers a l'Estat espanyol. Les dades oficials sovint es publiquen amb dos anys de retard. Per tant, a l'hora de realitzar una anàlisi que pretengui reflectir la situació actual, si hom es basa tan solament en les estadístiques, d'entrada aquesta anàlisi està desfasada. Ni tan sols les dades oficialment enregistrades en un moment determinat són capaces de mostrar l'amplitud del fenomen que tracten d'explicitar, ja que els criteris previs a la recollida i codificació d'aquelles dades acostumen a ser limitats i interessats i, per tant, deixen fora de la seva comptabilitat una part de la població, la qual, si hom seguís uns altres criteris, hi hauria de quedar també inclosa.

Bo i tenint en compte les anteriors prevencions, podem afirmar que les dades estadístiques oficials, més que no pas ésser un reflex exacte de la realitat, el que fan és mostrar tendències, són índexs o indicadors, i com a tals cal interpretar-les. Per exemple, els ciutadans xinesos menors de 16 anys a Catalunya, i per tant subjectes a l'escolarització obligatòria, segons una projecció nostra a partir de les dades publicades per l'*Observatori Permanent de la Immigració* que fa referència a la situació dels permisos de residència amb data 31 de desembre de 1998, serien 782.<sup>4</sup> A aquests caldria sumar-hi tots els que han obtingut el permís de residència des de finals de l'any 1998 fins al setembre de 2000, a més a més dels fills de xinesos nacionalitzats espanyols, dels procedents de Taiwan, Hong Kong, i una part significativa dels de Vietnam, Tailàndia, Indonèsia, etc. El resultat final pot apropar-se a una població total de 1.000 persones xineses menors de 16 anys d'edat residents a Catalunya que estarien enregistrades administrativament d'una manera o altra.

4. Si el nombre total de residents xinesos a l'Estat espanyol era de 20.690, dels quals 3.262 tenien menys de 16 anys d'edat, i si a Catalunya hi havia 4.963 ciutadans xinesos, aplicant la mateixa proporció del 15,7% del total de menors de 16 anys, donaria una xifra de 782.

## 1. L'escolarització d'alumnes xinesos en el sistema educatiu català

La quantitat d'alumnes xinesos a Catalunya ha augmentat constantment de manera paral·lela a l'increment de la població total de residents i, especialment durant la segona meitat de la dècada de 1990, la seva presència a l'escola ha deixat de ser anecdòtica o excepcional per esdevenir un fet visible i quotidià. Les dades següents ens ofereixen un indicador comparatiu del fenomen que estudiarem.

Taula 4.1 *Alumnes en educació pública i privada (curs 1997-98\*) i residents (1997) de les principals nacionalitats extracomunitàries a Catalunya*

<i>País</i>	<i>Estudiants (a)</i>	<i>Residents (b)</i>	<i>% a/b</i>
El Marroc	7.693	39.361	19,5
Argentina	792	3.583	22,1
Perú	775	6.553	11,8
R. Dominicana	620	4.558	13,6
Xina+Taiwan	454	3.685	12,3
Colòmbia	383	1.050	36,5
Filipines	309	3.404	9,1
Brasil	292	1.143	25,5
Xile	247	1.177	20,9
Pakistan	203	1.733	11,7
Japó	193	1.177	16,4
<i>Total Àsia</i>	<i>1.907</i>		
<i>Total estrangers</i>	<i>19.998</i>		

\* Falta incloure en aquesta taula la dada dels escolaritzats en CFGM, CFGS i EE per a les nacionalitats distintes a la Xina i Taiwan, a més dels alumnes dels EUA i de Gàmbia.

FONT: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic i *Anuario Estadístico de Extranjería*, 1997.

Pel que fa a la procedència dels nens estrangers escolaritzats, la Xina ocupa el cinquè lloc, després del Marroc, que destaca per damunt de tots els altres, i de tres països llatinoamericans: l'Argentina, el Perú i la República Dominicana. Si considerem la llengua d'origen, els xinesos són aleshores el segon col·lectiu en importància, després del Marroc, amb una llengua no romànica. La Xina representa el 24% dels estudiants escolaritzats de tot Àsia a Catalunya, i el 2,3% del total d'alumnes estrangers durant el curs 1997-1998.

La proporció de nens escolaritzats sobre el total de residents pel que fa a la Xina-Taiwan és de 12,3%, bastant baixa si la comparem amb altres col·lectius. La Xina-Taiwan ha començat fa relativament poc temps la fase del procés migratori que destaca per l'augment de la reagrupació familiar. A més a més, aquesta fase afecta la generació més jove, que a la Xina comença a tenir fills. Tanmateix, les dades demostren que és cada cop més freqüent l'establiment de grups domèstics



complets amb el consegüent increment de la seva demanda de serveis públics i socials, entre ells el sistema educatiu.

Si observem l'evolució dels darrers anys pel que fa a l'escolarització en educació pública o privada d'alumnes xinesos, descobrim el seu progressiu increment a la pública juntament amb la corresponent disminució a la privada. Del curs 1992-93 al de 1997-98 s'ha passat d'un 63% d'escolaritzats en pública a un 81%.

Taula 4.2 *Alumnes de la Xina i Taiwan matriculats per nivells educatius, sistema d'ensenyament i any. Cursos 1992/93 a 1997/98*

Nivell	Típus	1992	1993	1994	1995	1996	1997
<i>Infantil</i>	Públic	27	38	30	31	42	69
	Privat	20	14	13	8	19	23
	<i>Total</i>	47	52	43	39	61	92
<i>Primària</i>	Públic	106	129	119	171	180	170
	Privat	54	53	52	63	65	45
	<i>Total</i>	160	182	171	234	245	215
<i>ESO</i>	Públic	1	-	1	7	36	91
	Privat	-	-	-	2	7	8
	<i>Total</i>	1	-	1	9	43	99
<i>BUP</i>	Públic	8	13	15	16	17	23
	Privat	7	12	14	12	12	9
	<i>Total</i>	15	25	29	28	29	32
<i>Batxillerat</i>	Públic	-	-	-	-	2	3
	Privat	-	-	-	-	-	-
	<i>Total</i>	-	-	-	-	2	3
<i>FP</i>	Públic	1	2	4	6	5	10
	Privat	2	7	5	7	7	3
	<i>Total</i>	3	9	9	13	12	13
<i>Catalunya</i>	<i>Públic</i>	143	182	169	231	282	366
<i>Catalunya</i>	<i>Privat</i>	83	86	84	92	110	88
<i>Catalunya</i>	<i>Total</i>	226	268	253	323	392	454
<i>Var. anual</i>	%		(+)18,5	(-)5,6	(+)27,7	(+)21,4	(+)15,8

FONT: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic.

Els alumnes xinesos escolaritzats han duplicat exactament la seva presència durant el període quinquennal estudiat: han passat de 226 durant el curs 1992-93 a 454 el 1997/98. El progressiu increment, superior al 15% interanual, fou interromput durant el curs 1994-95, en què la població estudiantil enregistrada va patir una pèrdua del 5,6% respecte a l'any anterior. Fins al curs 1997/98 hom observa que a l'ensenyament secundari de BUP i COU i a FP, aproximadament la meitat o més dels estudiants es troben en centres privats, mentre que pel que fa

als nivells inferiors (infantil i primària) i als escolaritzats als centres que apliquen la reforma (ESO i Batxillerat), la majoria, en distintes proporcions, ha estat sempre a centres públics.

El nivell amb més nens matriculats és el de primària. La suma d'infantil i primària ha representat gairebé sempre més de les tres quartes parts del total dels alumnes matriculats, encara que ha anat disminuint progressivament: 91,5% el 1992, 87% el 1993, 84% el 1994 i 1995, 78% el 1996 i 67% el 1997. Segons augmenta el nombre total de matriculats, la seva presència es distribueix en una major mesura per tots els nivells educatius, i cada cop es troben més presents en els estudis de secundària, on s'han multiplicat per quatre en el període dels cinc anys analitzats. Durant el curs 1992/93 només un 8,4% realitzava estudis de secundària (ESO, BUP i COU, Batxillerat, FP), però, en canvi, durant el curs 1997/98 representaven el 32,4%.

Cada vegada hi ha més nens en edat d'estudiar a secundària, ja sigui perquè han nascut aquí i han estat escolaritzats des d'un principi, ja sigui per l'arribada, mitjançant reunificació familiar, de fills d'aquestes edats; o bé perquè augmenta la disposició de recursos i excedents econòmics de les famílies, una de les possibles inversions de les quals és donar suport als fills per tal que estudiïn fins al nivell més alt possible, sempre que obtinguin bons resultats acadèmics.

Taula 4.3 *Estudiants de la Xina i de Taiwan matriculats per nivells educatius i províncies de Catalunya. Curs 1997/98<sup>5</sup>*

<i>País</i>	<i>Província</i>	<i>Infantil</i>	<i>Primària</i>	<i>ESO</i>	<i>BUP/COU</i>	<i>Batxiller</i>	<i>FP</i>	<i>Total</i>
<i>Xina</i>	Barcelona	75	185	76	26	3	9	374
	Girona	7	7	11	1		1	27
	Lleida	4	3	-	-	-	1	8
	Tarragona	4	18	11	2		1	36
	<i>Catalunya</i>	90	213	98	29	3	12	445
<i>Taiwan</i>	Barcelona	1	2	1	3		1	8
	Girona	1	-	-	-	-	-	1
	Lleida	-	-	-	-	-	-	-
	Tarragona	-	-	-	-	-	-	-
	<i>Catalunya</i>	2	2	1	3	-	1	9
<i>Total</i>	Barcelona	76	187	77	29	3	10	382
	Girona	8	7	11	1	-	1	28
	Lleida	4	3	-	-	-	1	8
	Tarragona	4	18	11	2	-	1	36
	<i>Catalunya</i>	92	215	99	32	3	13	454

FONT: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic.

5. Hem decidit sumar els alumnes procedents de la Xina amb els de Taiwan, perquè tots són xinesos, amb característiques i problemàtiques similars en molts aspectes (llengua, valors culturals, procés de socialització, etc.). Amb el pas del temps, el col·lectiu de Taiwan ha disminuït proporció-

Per províncies, podem observar que el 84% dels estudiants es troba a Barcelona, dada que es correspon amb la proporció de residents el 1997 (85%). Les altres províncies mostren una pauta específica: Tarragona és la següent quant a volum, amb un 6,6% dels residents i un 8% del total dels nens escolaritzats, seguida per Girona, amb un 5,2% i 6,1% respectivament. Resulta curiós que a Lleida la proporció d'estudiants (1,7%) es troba per sota de la dels residents (2,6%). Això incideix de bell nou en les pautes i estratègies generals de l'assentament. Lleida, província de l'interior, és la que més tardanament ha tingut residents xinesos i on menys n'hi ha del total de Catalunya. Aquest establiment relativament tardà significa que els pioners encara es troben a la primera fase del seu assentament, la qual consisteix en l'obertura de restaurants tot esperant la reunificació familiar, o tenir fills, cosa que constitueix ja la segona fase. Els que s'hi han establert fa poc, encara no han tingut temps de reunir-se amb els altres membres dels seus grups domèstics, per això a Lleida els nens xinesos escassegen relativament.

Durant el curs 1998/99, segons dades provisionals del Departament d'Ensenyament, es van matricular a educació primària a tot Catalunya 160 alumnes xinesos, la qual cosa representa el 47% del total dels matriculats en tots els nivells. D'aquests, 134 (83,7% del total) estaven escolaritzats a centres públics i 26 a centres privats. A la província de Barcelona hi havia 142 alumnes, és a dir el 88%, dels quals a la comarca del Barcelonès en corresponien 111, o, el que és el mateix, el 69,4% del total de Catalunya, distribuïts de la manera següent: entre 56 al municipi de Barcelona, 24 a Badalona, 23 a Santa Coloma de Gramenet i 8 a l'Hospitalet de Llobregat. Les següents comarques quant a volum de presència d'alumnes xinesos eren el Baix Llobregat, amb 10, 9 al Maresme, 7 al Vallès Occidental, i menys de 5 a la resta de comarques fins a completar el total.

[ Vegeu la taula 4.4 de la pàgina següent ]

Si comparem les dades de la taula anterior, hom observa una correlació bastant aproximada entre ciutadans censats i nens escolaritzats per districte municipal, amb algunes excepcions. El barri on hi ha més censats i alumnes és l'Eixample, seguit per Sants. El cas de Sant Martí ens mostra, en canvi, una gran disparitat; amb l'11,9% dels censats només té el 3,6% dels nens escolaritzats. La raó, com al cas de Lleida abans esmentat, és que es tracta d'una zona d'assentament recent, on van a parar els nouvinguts, els quals encara no han tingut temps de reunificar-se amb els seus fills, o encara no en tenen, i per tant, en aquest districte gairebé no hi ha nens. Quelcom semblant succeiria a Nou Barris. El cas de Ciutat Vella, Sarrià-Sant Gervasi, les Corts i Horta, on hi ha una proporció superior

---

nalment respecte al total dels xinesos. D'una banda, el fet que el seu establiment sigui, a voltes, relativament més antic, significa que molts han aconseguit la nacionalitat espanyola després d'haver residit a l'Estat espanyol més de deu anys; i de l'altra, una minoria ha tornat al seu país després de molts anys a Espanya quan el resultat dels negocis no ha satisfet les seves expectatives. La quantitat de 9 estudiants sobre un total de 454 és amb prou feines significativa (2% del total), però considerem que cal tenir-la en compte.

Taula 4.4 Alumnes xinesos matriculats a educació primària per districtes municipals de Barcelona (curs 1998/99)\* i padró de població a 31-03-1999

Districte municipal	Sector				Cens	
	Públic	Privat	Total	%	31-03-99	%
Ciutat Vella	5	0	5	8,9	113	8,6
Eixample	12	11	23	41,1	430	32,8
Sants- Montjuïc	5	1	6	10,7	145	11,1
Les Corts	4	1	5	8,9	68	5,2
Sarrià-Sant Gervasi	2	2	4	7,1	88	6,7
Gràcia	2	0	2	3,6	98	7,5
Horta-Guinardó	2	1	3	5,3	47	3,6
Nou Barris	0	1	1	1,8	62	4,7
Sant Andreu	5	0	5	8,9	102	7,8
Sant Martí	2	0	2	3,6	156	11,9
<i>Total</i>	<i>39</i>	<i>17</i>	<i>56</i>		<i>1.309</i>	

\* Dades provisionals.

FONT: Departament d'Ensenyament i Institut d'Estadística de Catalunya.

de nens matriculats sobre els ciutadans censats, es podria explicar, en primer lloc, per la presència d'escoles on es concentra especialment la matriculació de nens de procedència estrangera, i, en segon lloc, perquè són districtes que han perdut proporcionalment població xinesa respecte a padrons i censos anteriors.

## 2. Centres de Formació d'Adults

A la província de Barcelona, durant el curs 1994/95, la Xina fou la segona nacionalitat de residents estrangers pel que fa al volum total de matriculació a centres i aules de formació d'adults, amb 136 persones (12,2% del total), només superat pel Marroc, amb 450 (40,3%). El tercer lloc l'ocupava Gàmbia (59), seguit de França (46), i el Brasil i Guinea, amb 39 matriculats cadascun.

[ Vegeu la taula 4.5 de la pàgina següent ]

Durant el curs 1994/95, els xinesos més grans de 16 anys van realitzar 154 matrícules a escoles d'adults de tot Catalunya, quantitat que va augmentar progressivament fins a 231 el curs 1997/98. Pel que fa a la seva distribució geogràfica, es correspon amb la població xinesa censada i resident. Així, a la província de Barcelona, igual que els residents, es concentra el 84% de tots els matriculats a escoles d'adults.

Taula 4.5 *Matrícules de persones xineses en Centres de Formació d'Adults de Catalunya*

<i>Província</i>	<i>Cursos</i>		
	<i>1995/96</i>	<i>1996/97</i>	<i>1997/98</i>
Barcelona	146	222	194
Girona	2	8	16
Lleida	-	3	4
Tarragona	6	14	17
<i>Catalunya</i>	<i>154</i>	<i>247</i>	<i>231</i>

FONT: Departament de Benestar Social. Direcció General de Formació d'Adults. 1996-1998.

Taula 4.6 *Tipus d'estudis i nivells dels alumnes xinesos en Centres de Formació d'Adults dels cursos 1995-96 a 1997-98, per províncies*

<i>Nivell</i>	<i>Barcelona</i>	<i>Girona</i>	<i>Lleida</i>	<i>Tarragona</i>	<i>Total</i>
N. 1 Etapa instrumental	6	15	7	6	34
N. 2 Etapa instrumental	8	4	-	-	12
N. 3 Etapa instrumental	7	-	-	-	7
N. 1 Etapa bàsica	8	-	-	-	8
N. 2 Etapa bàsica	19	2	-	7	28
Llengua catalana	1	-	-	2	3
Llengua castellana	507	5	-	19	531
Llengua anglesa	5	-	-	-	5
Cultura general	1	-	-	3	4
<i>Total</i>	<i>562</i>	<i>26</i>	<i>7</i>	<i>37</i>	<i>632</i>

FONT: Direcció General de Formació d'Adults. Departament de Benestar Social.

A la taula anterior observem que del total de matrícules realitzades per adults xinesos durant tres anys, el 84% es concentra en «Llengua Castellana». A més, s'hi haurien d'afegir els matriculats a les Escoles Oficials d'Idiomes, a acadèmies privades, a ONGs, a associacions de veïns de diferent tipus, etc., l'objectiu principal dels quals és estudiar alguna de les llengües de l'Estat espanyol.

### 3. Estudiants universitaris

Una altra mena d'estudiants són aquelles persones que posseeixen visat d'estudiant per estar-se a l'Estat espanyol. Habitualment estan matriculats al nivell superior de l'ensenyament, a estudis universitaris de primer, segon i tercer cicle, i vénen a realitzar especialitzacions que no es troben als seus països. La presència d'estudiants xinesos a Espanya pot remuntar-se a la darrereria dels anys quaranta,

quan els missioners espanyols a la Xina, en ser-ne expulsats després del triomf del Partit Comunista, ajudaren una sèrie de joves xinesos perquè vinguessin aquí a continuar els estudis. Alguns es van fer sacerdots, però la majoria s'hi va establir bo i acomplint una gran varietat de professions. Poc després, ja des de Taiwan, a partir del 1953 van anar arribant diverses promocions d'estudiants taiwanesos, molts dels quals s'hi van quedar. Espanya va atreure també pintors i estudiants de belles arts xinesos des dels anys cinquanta.

Dins d'aquest corrent amb una considerable història hom hauria d'enquadrar la contínua arribada d'estudiants xinesos a Espanya i a Catalunya. En aquest cas podem veure com Taiwan es troba al mateix nivell i fins i tot supera els procedents de la República Popular.

Taula 4.7 *Estudiants de la Xina i de Taiwan a Catalunya. Anys 1992-1997*

Any	Xina	Taiwan	Total*
1992			12
1993			42
1994			18
1995	28	20	48
1996	23	22	45
1997	23	30	53

\* Les xifres de 1992 a 1994 corresponen a estudiants asiàtics, llevat de japonesos.

FONT: Ministerio del Interior. Subdirección General de Extranjería.

## ELS ALUMNES XINESOS:<sup>6</sup> INTERACCIÓ ESCOLAR

### 1. Tipologia dels alumnes xinesos

La tipologia que tot seguit descrivim es basa en les diferents situacions d'accés a l'escolarització dels alumnes a l'escola catalana:

1. *Inici de l'escolarització a Catalunya.* Grup integrat fonamentalment pels alumnes xinesos nascuts aquí, i per aquells que s'incorporen als nivells d'educació infantil o primers cursos de primària després de passar els seus primers anys a la Xina, generalment sota la cura dels seus avis (40% de la mostra).

2. *Escolarització prèvia en altres llocs d'Espanya.* Aquí s'inclouen alumnes que han nascut en alguna ciutat de l'Estat espanyol, fora de Catalunya, on han iniciat l'escolarització; alumnes nascuts a l'Estat espanyol però que han viscut a diferents ciutats i estudiat a altres tants col·legis; i alumnes que han arribat amb més de deu anys d'edat i que han rebut la primera escolarització al país d'acolliment fora de Catalunya (10% de la mostra).

3. *Alumnes d'incorporació tardana.* Grup format pels que vénen a Catalunya directament de la Xina, on van estar escolaritzats, i que s'incorporen al nostre sistema educatiu en els darrers cursos d'educació primària o al primer cicle de secundària (50% de la mostra).

Aquests alumnes, amb circumstàncies vitals tan dissemblants, un cop arribats a l'escola catalana comparteixen el fet que tots ells han d'aprendre, si més no, una llengua nova, la llengua vehicular de l'escola: el català. Encara que aquesta circumstància és comuna a tots, la seva expressió més pura, més exacta, la trobem en els integrants del segon grup, ja que, en general, quan arriben a Catalunya tenen un domini bastant considerable del castellà. Al primer grup hi observem dues situacions: alumnes que tan solament coneixen la seva llengua materna —llengua local del lloc de procedència familiar—, per als quals haver d'aprendre

6. L'ús del masculí plural al text per referir-nos a professors i professores i a nois i noies obeeix, exclusivament, al fet de facilitar la redacció i la lectura. Per aquest motiu, preguem que, mentre no s'especifiqui altrament, el masculí plural s'entengui com a gènere on quedin inclosos els homes i les dones que han tingut l'amabilitat de contestar les nostres enquestes.

una o dues llengües dependrà de la utilitzada pels alumnes fora de l'aula, ja que en certs barris de Barcelona i municipis de l'àrea metropolitana la llengua materna de molts alumnes nadius i la del carrer és el castellà.<sup>7</sup> En segon lloc, trobem el cas d'alumnes nascuts aquí que han passat els primers anys sota la cura de persones autòctones de parla castellana, persones amb qui mantenen més contacte que amb els propis pares, sigui perquè les seves jornades laborals són molt extenses sigui perquè viuen amb les persones que se'n cuiden. Aquests nens acostumen a conèixer bastant bé el castellà, i la seva incorporació a l'escola, en relació amb la llengua catalana, és compartida pels integrants del segon grup. L'extrem el tenim en els alumnes d'incorporació tardana —grup tercer—, alumnes que han d'aprendre dues llengües completament desconegudes, l'aprenentatge de les quals comporta un mateix grau de dificultat.

Com ja hem vist, més enllà de la tipologia assenyalada, l'aprenentatge del català és el fet comú a tots aquests alumnes un cop arribats a l'escola catalana. No obstant això, és en la vivència escolar dels alumnes, en la valoració que fan del professorat català, en la relació amb els seus companys, en l'aprofitament escolar, en l'aprenentatge de la llengua, etc., on les característiques de la seva escolarització adquireixen importància en la mesura en què ens ajuden a entendre com es desenvolupa en els alumnes xinesos la immersió en la societat d'acolliment, en el seu cas concret, com a alumnes, a l'escola.

## 2. La incorporació a l'escola catalana

*L'inici de l'escolarització dels alumnes xinesos* —primer grup de la tipologia assenyalada— sembla que es viu com un procés natural. Natural perquè no es pensa que sigui diferent al que experimenten tots els nens i nenes autòctons que inicien la seva vida estudiantil. Es pot donar el cas que els primers dies els alumnes que no sàpiguen castellà s'expressin en la seva llengua materna:

El primer cop aquesta [*filla petita*] no entenia a l'escola i parlava xinès amb les professores i deia que no entenen les professores, però amb un mes ja... (P3).

L'adquisició del català i del castellà s'aconsegueix d'una manera gradual mitjançant la comunicació i el joc. Durant els primers anys d'escolarització no sembla que existeixin dificultats de relació entre els alumnes<sup>8</sup> i això facilita enormement que el seu procés d'immersió lingüística, en general, no el visquin,<sup>9</sup> ni ells

7. Per als alumnes de la nostra mostra, el castellà és l'idioma amb què es relacionen amb els seus companys no xinesos, amb els professors, fora i dintre de l'aula, i, en general, amb persones no xineses. Només apareix un cas d'un alumne, que cursa segon de primària en una escola privada concertada, que es relaciona en català amb les persones no xineses.

8. A parer del professorat d'educació primària, la percepció de les diferències ètniques entre els alumnes apareix entre els 10 i els 12 anys d'edat i s'atribueix a la influència de la família i de la societat.

9. El terme procés ens remet a un període de temps variable en funció del moment des del qual es parla. En aquest treball emprem la informació facilitada per alumnes de primària (alumnes de 4t de



ni el professorat, com quelcom traumàtic, ja que l'aprenentatge formal de l'idioma —la llengua com a assignatura escolar— demana un esforç per part de tots els alumnes. Aquest esforç no és pas el mateix per a tots, car els alumnes autòctons la llengua materna dels quals és la mateixa que la de l'escola, en principi sembla que tenen avantatge respecte als altres. Quant als alumnes xinesos, el seu desavantatge relatiu augmenta en la mesura en què la seva llengua materna no és romànica i el coneixement de castellà i català per part dels pares (en general, certs coneixements del primer i un coneixement nul o gairebé nul del segon) és escàs.<sup>10</sup> Això no obstant, aquest desavantatge no és tan gran per ser insalvable, ans al contrari. Els alumnes escolaritzats a l'escola catalana de la mostra no se senten en desigualtat de condicions ni pel que fa a la llengua ni pel que fa a la cultura. Aquest sentiment es veu reforçat per la idea que l'escola exerceix un efecte homogeneïtzador entre els alumnes, i així:

Jo crec que els nens nascuts aquí i estan a l'escola espanyola no són com els nens que vénen d'allà [*la Xina*], que estan acostumats a treballar força... les meves filles que han nascut aquí són com d'aquí... (P3).

*Per als alumnes la primera escolarització dels quals al país d'acolliment*<sup>11</sup> ha tingut lloc a ciutats no catalanes, la seva incorporació escolar aquí ja està precedida per un coneixement pràctic del procés d'adaptació escolar i d'adquisició d'una llengua nova. Els alumnes d'aquest grup de la mostra tenen en comú que en la seva primera escolarització no havien tingut companys xinesos al col·legi i en general s'hi sentien ben tractats:

Doncs allí [*primera localitat no catalana on s'escolaritza*] la gent, t'ho dic de debò, allí la gent és millor que aquí, no diuen tu ets xinès no sé què, et tracten com amics de veritat... hi ha coses millor allí, com el col·legi, allí tinc més amics... amics que et criden per sortir a jugar, allí, com l'aniversari, t'inviten a casa. No com que ets xinès no t'inviten... (E10).

---

primària en endavant) i pels seus pares (amb fills en educació infantil i primers cursos de primària), ja sigui en primera persona —els primers— o de manera indirecta —els segons. Ens expliquen fets ja succeïts i, per tant, coneguts, superats; en aquest sentit, seria més exacte dir que des del record no es viu de manera traumàtica. Per il·lustrar el que volem dir exposarem un cas observat durant el treball de camp. En una escola pública, una professora d'educació infantil tenia al seu grup diversos alumnes de procedència estrangera de 4/5 anys d'edat, dos dels quals eren nens xinesos. Un d'ells tenia germanes més grans estudiant al mateix col·legi, l'altre acabava d'arribar de la Xina i no entenia ni català ni castellà. Les professores encarregades d'aquest grup d'alumnes confessaven que tenien problemes de comunicació amb el segon alumne xinès i que no sabien com superar-los; és a dir, en cert sentit el procés d'adquisició de la llengua d'aquest alumne, en el mateix moment en què s'estava portant a terme, sí que era viscut d'una manera problemàtica per les professores.

10. Per a una anàlisi sobre l'aprenentatge de la llengua a l'escola, vegeu Ignasi Vidal «Inmigración, educación y lengua propia», dins DD.AA., *La inmigración extranjera en España. Los retos educativos*, Fundació «La Caixa», Barcelona 1999, pp.119-144.

11. Els alumnes xinesos entrevistats consideren que Barcelona i Catalunya en general no tenen res de diferent respecte al conjunt de l'Estat espanyol, per això aquí fem el terme «país d'acolliment» fent referència a l'Estat espanyol o Espanya, el país estranger on, segons ells, viuen.

Jo a X [*ciutat de l'Estat espanyol*] quan no sabia una cosa els nens em deien el que volia dir i coses així i aprens més ràpid, i em parles bé les coses perquè quan tu parles amb una persona que no sap bé la seva llengua t'has d'acostumar i et surt més la llengua... jo vaig aprendre castellà en mig any (E2).

...bé a X [*ciutat de l'Estat espanyol*] també estava bé amb els amics i aquí... aquí no em porto bé, els nens m'insulten (E1).

A les cites es fa referència a la importància que té l'acceptació de l'alumne pel seu grup d'iguals per accelerar el procés d'adaptació i l'adquisició d'una llengua nova, adquisició que està en funció de l'esforç personal de l'alumne, de la pràctica amb els companys i de l'ajut d'aquests; al capdavant, és l'ús de la llengua allò que en facilita l'aprenentatge, ús que no és pas únicament formal (estudi) sinó que és, sobretot, relacional. Quan aquests alumnes s'incorporen a l'escola catalana ho fan amb un coneixement de l'idioma castellà i del sistema educatiu del país, cosa que, en principi, els facilita l'adaptació a la nova institució escolar i l'adquisició d'una segona llengua. No obstant això, els alumnes de secundària d'aquest grup manifesten que no els agraden els centres on estan estudiant perquè a causa del tracte rebut per part dels companys no se senten totalment acceptats, almenys no com ho havien estat abans. En la mesura en què ells ja han passat per aquest procés, l'evocació dels seus primers moments com a alumnes estrangers és selectiva, oblida els instants dolents per recrear un passat perfecte. Perfecte en el sentit de complet, acabat. I això els resulta encara més necessari perquè han de distanciar-se d'aquest passat, ja que en escolaritzar-se a Catalunya tornen a ser «alumnes d'incorporació tardana», un altre cop alumnes estrangers, atès que els cal fer nous amics i adquirir una nova llengua, dos aspectes comuns a la seva primera escolarització a l'Estat espanyol. D'alguna manera, per a aquests alumnes és un «tornar a començar» no desitjat i rebutjat, ja que, malgrat l'evocació positiva que realitzen, en realitat el procés d'adaptació comporta costos personals pels quals ja han passat, és a dir, ja han pagat el preu de ser alumne immigrant. El rebuig es verbalitza no solament pel seu malestar als seus respectius instituts, sinó sobretot per l'escàs o poc interès que mostren pel català, en contraposició amb l'anglès, llengua per la qual tots ells afirmen que estan força interessats.

Aquests alumnes es troben a hores d'ara cursant els estudis de secundària, de manera que el canvi de localitat i de col·legi coincideix, si fa no fa, amb el canvi d'estatus vital a la societat d'acolliment: ja no són nens sinó adolescents, amb tot el que això implica per a la seva identitat personal, de gènere (homes o dones) i cultural, identitats en les quals el fet de ser persones xineses marca les diferències amb el grup d'iguals, els companys de classe. Així doncs, la incorporació a l'escola catalana esdevé un procés vital complex en el qual intervenen variables personals, escolars i socials.

*En els alumnes d'incorporació tardana* a institucions on hi ha pocs alumnes xinesos o no n'hi ha cap, la por és el sentiment associat a l'escolarització, un sentiment que s'origina en la incomprensió de la llengua, el desconeixement del país i l'absència de companys coneguts, que han deixat als seus pobles de la Xina:

*Quan vens aquí, què sents al principi?*

Por.

*Per què?*

Perquè no hi havia xinesos, el primer que arriba aquí sóc jo, abans no hi havia més xinesos.

*I et feien por els teus companys?*

...perquè no entenc res, ells parlen i no entenc res (P11).

*Te'n recordes, del primer dia de classe aquí?*

Sí, ve molta gent i al veure-ho, jo tinc molta por [*somriure*].

*Per què tens molta por?*

Perquè sóc xinesa i la gent espanyola.

*I creus que als espanyols no ens agraden els xinesos?*

Una mica, hi ha alguna gent molt dolenta (P13).

La por es pot fer disminuir en un primer moment si comptes amb l'ajut d'algué que et pugui traduir, però en la interacció amb el grup classe la sensació s'accentua:

Com que el meu germà estava en aquest col·legi llavors feia d'interpret, però quan va marxar, bé, anàvem la meva germana i jo juntes totes dues a classe i entrem a la classe i tothom mirant, no? I jo, ai, quina por! Però a classe no va passar res, perquè com que hi havia la professora els alumnes miraven i no feien res, però després quan va arribar l'hora del pati em perseguien tots els alumnes del col·legi, darrere seguint-me preguntant com et dius, quants anys tens, però en aquell moment no entenia el que em preguntaven i el meu germà, perquè no teníem el mateix horari del pati no hi era, i jo, què faig aquí durant una hora? I tots els nens seguint-me.

[*els companys que la perseguien ho feien*] només per curiositat perquè abans hi havia menys xinesos que ara... [*Ella sentia por*] per no conèixer i per no entendre (B1).

La por no desapareix fàcilment, es reduirà en una relació inversament proporcional a la capacitat d'ús de la llengua i al coneixement dels costums dels companys i professors autòctons, com també del sistema educatiu, diferent del que ells coneixen. Aquests són relats d'alumnes que s'incorporen en els darrers cursos de primària. Una edat en la qual aprendre a parlar una llengua encara no causa tanta vergonya com quan hom és més gran:

*Et costa molt començar a parlar?*

A mi no tant, perquè com que vaig venir més petita, doncs això, estic amb les noies, amb l'espanyola aquesta que em diu, bé aquesta pronunciació està malament i me la corregeix, en canvi la meva germana, perquè quan ella va venir ja tenia 18 anys, llavors doncs, per una noia de 18 anys amb els nens petits ja li costa molt, a més que li fa vergonya que ho digui malament i que li diguin aquestes coses, perquè a ella li va costar molt més que a mi, però a ella li costa més parlar i menys escriure (B1).

Els alumnes que s'incorporen amb més edat o un major grau de maduresa no esmenten la por com un sentiment globalitzador del seu contacte inicial amb la societat d'acolliment; no oblidem que per als alumnes xinesos l'escola és el pri-

mer lloc on interactuen amb la població autòctona; aquests alumnes destaquen la incomprensió i la comunicació com els elements específics de l'alumne immigrant:

[*El primer dia de classe*] no vaig entendre gaire cosa, em vaig asseure a un costat i ja està (E8).

[*El primer dia de classe*] quasi no entenc res i em trobo quasi com un nen petit que comença a parlar un idioma nou... (B2).

[*Se sent*] aquí no gaire bé, no puc parlar... el que més vull és entendre el que ara no entenc, si no entenc és com si fos ruca... aquí no entenc res, allí puc riure i fer broma, aquí no... (P9).

La paradoxa per a aquests alumnes és que malgrat que són més grans (adolescents) o més madurs que el que pugui marcar la seva edat biològica (P9 té 11 anys), l'escolarització els torna a un estat infantil (B2), dependent (P9), que en un grau extrem pot arribar a l'aïllament (E8), ja que no hi ha res de més estrany (estranger?), difícil d'assumir, per un mateix i pels altres, que una persona quasi adulta amb els recursos idiomàtics d'un nen.

Per a aquests alumnes, igual que per als del grup anterior, la relació amb els companys i l'interès que demostra el professorat per ells són vitals en l'adquisició de la llengua, a part de l'edat amb què s'incorporen a l'escola. A la mostra ens trobem amb els dos extrems, des del que afirma que aprèn castellà en mig any (cita d'E2, p. 57) fins al cas de l'alumna que fa un any i mig<sup>12</sup> que està escolaritzada i té problemes greus per expressar-se en aquesta llengua:

Sí que puc parlar [*castellà*], quan em pregunten contesto, però no m'escolten, no paren atenció... la majoria dels estrangers<sup>13</sup> volen que nosaltres estiguem a les escoles estudiant; el primer any no vaig aprendre gaire i encara em fa por, fa més d'un any que sóc aquí en aquest institut i encara no sé gaire, perquè quan vinc aquí els professors van a la seva i per mi no té gaire sentit... (E9).

A més de la incidència directa de la relació amb els companys i de l'interès del professorat pel temps en què comencen a parlar els alumnes, hi ha un altre factor que per la seva especificitat mereix una consideració especial. D'acord amb el que ja hem vist (vegeu capítol 3) existeixen diferents qualitats d'ensenyament en

12. Les dades aportades en aquest treball sobre el temps d'escolarització, de residència i els nivells educatius que cursen els alumnes fan referència al moment del treball de camp, portat a terme entre els mesos de març i juny de l'any 2000.

13. En la seva manera de concebre el món i els seus habitants, el pensament xinès col·loca les persones xineses al centre —la Xina en xinès és *Zhongguo*, literalment «país del centre»— i les altres en relació amb elles; per exemple, els occidentals són estrangers més enllà del lloc on es trobin, ja sigui a la Xina o als seus països d'origen, com en aquest cas en què la informant anomena estrangers els habitants de l'Estat espanyol. A mesura que les persones xineses tenen més anys de residència aquí i que coneixen més la llengua i els costums, la població nadiua o autòctona passa a ésser anomenada «espanyols».

la institució escolar xinesa. Els alumnes que han cursat la primària, i potser alguns de secundària abans de venir aquí —sense que necessàriament hagin estat escolaritzats a les escoles «clau»—, estan acostumats a un ritme d'estudi elevat, així com a demostrar els seus coneixements i la seva validesa com a estudiants: bones notes, bon comportament i bon aprofitament; estan acostumats, comptat i debatut, a ser alumnes perfectes. Quan arriben aquí:

Treia quasi tot excellent i quan vaig arribar aquí, doncs, no sabia res, doncs em va costar molt perquè és de tenir molt a no tenir res (B1).

I el temps necessari per adaptar-se al seu nou estatus escolar al país d'acolliment va acompanyat d'un patiment que es pot expressar per la dificultat en la relació amb els companys, aparent indiferència o apatia, silenci... Són alumnes que, en general, parlen quan consideren que poden fer-ho amb certa correcció i un bon nivell (al seu parer) en la comprensió oral i lectora. En general, no resulta massa difícil detectar aquesta mena d'alumnat, encara que també és evident que cada alumne té la seva pròpia personalitat, que influeix en el seu procés d'adaptació. Però més enllà de característiques personals, als alumnes que donin mostres d'haver tingut un nivell d'escolarització qualitativament elevat sembla recomanable no pressionar-los excessivament perquè parlin;<sup>14</sup> «acompanyar-los» en l'adaptació al nou context escolar i exigir-los un aprofitament escolar en relació amb les seves capacitats en la mesura del possible, bo i examinant-los si es considera aquest un mitjà vàlid per aconseguir valorar i fer veure als companys i als altres membres de la comunitat escolar la capacitat d'aquests alumnes com a estudiants i com a persones.

### 3. Visió i valoració del professorat

Tots els alumnes xinesos d'incorporació tardana de la mostra, inclosos els que han estat prèviament escolaritzats al país d'acolliment en una ciutat no catalana, han tingut la seva primera experiència escolar al seu país d'origen independentment dels anys que allí van estar escolaritzats (alguns afirmen que han entrat a l'escola als cinc anys i uns altres als vuit) i de la qualitat de l'escolarització —segons categorització pròpia del sistema educatiu xinès—, de manera que el seu referent comparatiu per construir les seves representacions i imatges del pro-

14. En la interacció alumne xinès/professor autòcton s'estableix una relació asimètrica una mica atípica, ja que el docent, la persona adulta que en principi estableix les pautes i normes davant un alumne amb qui no pot comunicar-se, al qual no entén quan parla, veu alterada l'estructura relacional que manté amb els alumnes autòctons i els procedents dels països d'Amèrica Llatina; alteració que és viscuda amb certa angoixa i es manifesta en la por que produeix el desconeixement, el qual impedeix al professor determinar les necessitats educatives del seu alumne. L'únic mitjà possible de contacte considerat passa perquè l'alumne xinès parli en la llengua comuna a tots dos. En alguns casos, el desig del professorat per entendre el seu alumne xinès té com a conseqüència que l'alumne senti tanta pressió que es retregui i que necessiti més temps per arrencar a parlar, efecte totalment contrari al que es busca.

fessorat català és el professorat xinès que han conegut. Els alumnes que inicien l'escolarització a Catalunya o en qualsevol ciutat de l'Estat espanyol no compten amb aquest marc general i la valoració que realitzen del seu professorat comparteix, si fa no fa, els mateixos criteris de qualsevol alumne autòcton, bàsicament dos: grau d'empatia amb els seus professors i capacitat professional d'aquests.

Atès que aquest treball té com a objectiu primordial descriure i analitzar els valors i les actituds dels alumnes xinesos que cursen estudis a l'escola catalana, ens centrarem en les imatges que tenen del professorat i en la valoració que en fan els alumnes d'incorporació tardana.

La primera cosa que crida l'atenció als alumnes xinesos que vénen directament del seu país i que fa molt poc temps que assisteixen a l'escola catalana (com ara un mes) és la manera diferent en què s'adrecen els alumnes al professor:

Haig de fer-te una observació, per què a aquest professor no li puc dir professor i li haig de dir pel seu nom? (P16).

L'estranyesa de la informant prové de la pròpia estructura idiomàtica i cultural xinesa. D'una banda, l'ordre en la composició del nom varia; en xinès, primer es posa el cognom (la procedència familiar) i després el nom de pila, el qual només s'empra en una relació horitzontal, entre amics. La manera en què un nen s'adreça a un adult implica el tipus de relació que mantenen i la jerarquització que s'estableix entre tots dos; en aquest sentit, les formes d'anomenar aquí canvien en una doble dimensió per a les persones xineses: no s'estableix la relació vertical entre les persones que parlen i a més s'anulla la seva procedència familiar, ja que aquí fem servir el nom i no pas el cognom, un nom que, de més a més, per a ells no significa res.

Per als alumnes que a la Xina tingueren una escolarització de mitjana i baixa qualitat, el primer tret del professorat català que es valora positivament és l'absència d'«arguments corporals» en la relació professor/alumne; és a dir, que els professors no utilitzen regles o d'altres objectes per exercir un petit dolor momentani sobre els alumnes — «no peguen» — per tal d'obligar-los a comportar-se o a parar atenció. Dit així, a la comunitat educativa i, en general, a la població autòctona, ens remet a una pedagogia antiquada i retrògrada, digna d'altres èpoques, en la qual els drets dels nens, alumnes i ciutadans en general, es trobaven més limitats. Però en un context educatiu i social diferent, com ara el xinès, aquest petit càstig corporal és interpretat com un recurs didàctic del professorat:

Si fas una cosa malament et pega, quan penses que et pot pegar ja escoltes més atent [*rialles*], perquè et pegui menys (E10).

Perquè:

Allí si es relaxen molt no pot ser, hi ha massa gent a les classes i només un professor i és impossible controlar... (E10).

I a més, el fet d'utilitzar el càstig físic durant la classe no implica que el professor mantingui una actitud reprovatòria amb l'alumne fora del context ensenyament-aprenentatge:

Sí, però a l'hora de l'esbarjo ja et parla i rius una mica (E10).

En el context cultural xinès, el professor ocupa un lloc important en l'educació dels alumnes, alumnes que són els fills dels seus veïns i són confiats a ell perquè en tregui el màxim profit com a estudiants i, per extensió, com a persones; el petit càstig físic que hom infligeix als alumnes no té com a finalitat fer-los mal, sinó obligar-los a concentrar-se en la difícil tasca de ser estudiant, de manera que, en general, també els pares l'inclouen com una més de les tasques que contribueixen a formar els seus fills:

*I això està ben vist...*

Això no pots dir que no, el profe ha fet bé per la família (E10).<sup>15</sup>

Pel que fa a la tasca intrínseca d'un bon professor, considerant-ne tant els aspectes humans com els professionals, els alumnes xinesos opinen que el professorat català i el xinès mantenen actituds i comportaments diferents en relació amb els alumnes. Pensen que els professors xinesos són més estrictes i exigents, però alhora més protectors, que es preocupen i s'interessen pels seus alumnes no solament com a estudiants sinó també com a persones; per exemple, una informant conta:

Quan venim aquí ens sentim sols i necessitem molta ajuda, els professors han de tenir paciència (E9).

La dimensió humana del professor apareix a la classe:

Allí [*collegi a la Xina*] els companys i companyes no ho deien, però a tots ens agrada una professora. Quan érem a classe a vegades estudiàvem molt, i a vegades parlàvem de coses de la vida i a vegades ens deia ara descansu una mica... (P14).

I també en el mètode escollit per ensenyar als seus alumnes:

Per exemple, com que és un poble hi ha muntanya, i aprenem els diferents tipus de plantes; llavors, encara que no t'agradi teòric, doncs amb la pràctica ja et va bé, és un altre sistema d'ensenyament (B1).

15. Cal observar que, com encertadament ens recorda l'informant, estem parlant d'una escola on els mitjans, els recursos i la qualitat d'ensenyament són escassos i el nivell educatiu mitjà dels seus integrants no és gaire elevat. Parlem d'escoles en un medi rural on hom entén que estudiar no és una diversió ni per al professor ni per a l'alumne i, a vegades, si els alumnes són entremaliats, especialment els nois, cal posar tots els mitjans disponibles per tal d'inculcar-los els caràcters, els números i els valors socials. A les escoles de zona urbana de qualitat mitjana i alta, aquest recurs didàctic ja no s'empra, perquè tant els alumnes com els professors i els pares mantenen unes altres actituds davant el fet de ser educat, instruït, format.

Allí [*collegi a la Xina*] cada divendres tenim la nostra pròpia classe, fem les nostres pròpies activitats, ens deixen que nosaltres mateixos fem la classe, explicar contes, cantar, representar alguna cosa, fer mim, tot s'hi val, cada divendres tots fem això molt contents i a mi m'agrada molt, cantar, representar, és molt interessant, els companys estudiem un text i després el diem en veu alta. Aquí no es fa, sempre és la professora la que fa la classe i pregunta, allí podem fer-la nosaltres (P9).

I en els mitjans que fa servir per tal d'ajudar a estudiar els seus alumnes:

*A la Xina tenies algun professor que t'agradés?*

Sí.

*Com era?*

Molt bo.

*Per què?*

M'ajudava a repassar (E6).

...i si alguna cosa no va bé doncs et fan classe particular; els profes viuen al col·legi i qualsevol dubte que tinguis pots anar-los a buscar (B1).

Els professors xinesos que han deixat un bon record en els seus alumnes són aquells amb els quals aquests darrers han mantingut una relació més enllà de l'espai escolar:

Ens explicava moltes coses, amb mi era molt bona. Em deixava revistes i algunes vegades diners. Quan anava a veure-la a casa seva ens donava gelats (P12).

Allí et tracten com a amics i en horari extraescolar perquè els alumnes anem a una sala que no és del col·legi però que està a càrrec dels professors, i també anem a comprar amb ells, o el que sigui, per barrejar una mica l'amistat (B1).

Hom espera d'un bon professor que mantingui la mateixa actitud amb tots els alumnes:

Al col·legi, amb els companys també era molt bona [*actitud*] perquè amb tots era igual (P9).

I que la seva vessant humana no l'abandoni a l'hora d'avaluar els seus estudiants, bo i considerant l'esforç realitzat, així com saber com estimular-los i motivar-los:

Igual a una assignatura he estat treballant molt i trec un quatre coma alguna cosa i pot aprovar-te, jo penso així, després em suspèn i ja no en tinc ganes (E10).

Un bon professor no és ni definitiu ni tampoc l'únic responsable de l'evolució acadèmica de l'alumne:

Jo crec que no depèn del professor sinó de l'alumne, més aviat, perquè si l'alumne té moltes ganes d'aprendre coses és diferent... (B1).



Però si hom té bons professors —entenent com a tals segons el concepte que aquí es presenta:

El que passa que *allí t'animen més*, no sé perquè fan moltes activitats extraescolar. Per exemple, de coses de redaccions, fan premis i concursos i els alumnes participen en una pila de coses: ball, música, sortides, estudi... una pila de coses. (B1).

Un cop exposats els components que construeixen la imatge de bon professor per als alumnes xinesos, escoltem-los valorar els seus professors catalans.<sup>16</sup> Ja hem vist que l'absència de càstig físic com a recurs didàctic és ben rebuda pels alumnes. No obstant això, pel que fa referència al tracte formal, el to de veu i la manera en què els professors s'adrecen a ells no semblen sempre ser els més apropiats:

[*La professora li agrada*] Perquè *em parla fluixet, normal, com una persona*, però [*una altra professora*] em crida i em renya molt, quan no estic atent comença a renyar-me, però a [*la classe de la professora que li agrada*] no, quan no estic atent em diu posa't bé, però m'ho diu fluixet, normal (E1).

En general, els alumnes xinesos valoren positivament els professors encarregats d'ensenyar-los les assignatures que més els interessin, llengua castellana i catalana, i les assignatures en què millor es deseixeixen, matemàtiques, gimnàstica... (vegeu capítol 7). Hi ha un aspecte que marca les diferències entre aquells que qualifiquen de bons professors i aquells que no ho són tant, i és l'aspecte que més s'apropa a la seva idea de bon professor:

I la professora es quedava una hora més per ensenyar al meu fill i ajudar-lo amb els deures. Crec que el meu fill va progressar molt i a més les relacions entre ells eren molt bones, semblants a les relacions entre mare i fill (E12).

La percepció d'aquests alumnes respecte a l'interès que despertien i demostraven en els seus professors es basa fonamentalment en l'ajut acadèmic rebut:

*Per què t'agraden més aquests professors que els altres?*

Perquè ells es porten bé amb mi, em donen fotocòpies en castellà i les matemàtiques són més fàcils per mi que les altres assignatures, que són més difícils. I jo no sé català, tampoc, i la professora de reforç de català també em dona moltes fotocòpies d'un llibre, molt fàcil (E6).

Després de mig any d'estar aquí hi ha una professora que em sembla molt bona. Amb aquesta professora jo he estudiat molt [*li ha ensenyat molt*], fem els exercicis i a més a més utilitza el diccionari perquè sapiguem què està dient (E9).

16. La informació emprada per descriure aquest apartat és la que faciliten alumnes d'incorporació tardana però que ja fa, pel cap baix, un any que estan escolaritzats aquí, ja que els que es troben en ple procés d'adaptació no tenen prou coneixements sobre el sistema educatiu on estan inscrits —encara no tenen gaire competència lingüística per entendre què passa al seu voltant— ni sobre el seu propi procés subjectiu, ja que en sentir-se en certa manera com a «invitats» —no com a part integrant d'una comunitat— es mantenen expectants davant del que veuen i reben, sense poder integrar-ho als seus esquemes de valoració, que continuen essent els que han portat del seu país d'origen.

Una valoració positiva en la qual es barregen aspectes acadèmics i subjectius:

*I els professors?*

Bé, abans n'hi ha un que es diu J. R., la primera vegada que he vingut a l'institut ha sigut la primera vegada que l'he vist i som molt amics, ara ha canviat d'institut.

*És el que més t'agradava?*

Sí, i la C.

*Per què són els que més t'agraden?*

M'ajuden molt (E10).

El professor de... ho ha fet molt bé, amb paciència, aquest tipus de professor és molt necessari pels alumnes que venim de fora... (E9).

I el reconeixement a aquells professors que mantenen una actitud homogènia amb tots els alumnes, els que procedeixen de diferents països i els autòctons:

*N. t'ha fet classe alguna vegada?*

No.

*Per què t'agrada?*

Quan és al pati i es barallen amb nosaltres, ella en dóna part (E8).

Cal situar el comentari anterior dins de les característiques del centre on estudia l'informant, on hi ha una certa concentració d'alumnes xinesos i d'altres col·lectius immigrants. Aquí el destaquem perquè en cert sentit comparteix amb altres alumnes entrevistats la sensació de no ser ben rebut per la població autòctona amb la qual tenen contacte: professors i alumnes. Els més grans ho expressen així:

Per mi, alguns professors s'interessen més per alumnes d'un altre país o el que sigui, no? I l'altra és que no els agrada.

*A qui no els agrada?*

Depèn del que sigui, per exemple la professora de l'altre any, a aquesta quasi no l'interessen els estrangers, perquè a mi m'ha dit que ensenyar un idioma a estrangers els costa (B2).

I els més petits així:

[*Té problemes amb alguns companys de classe*] Encara que els ho digui als professors ells no se'n fan càrrec, em diuen que haig de jugar amb ella... (P14).

No, però a la Xina almenys ho dic i els profes fan alguna cosa, però aquí els profes no fan res, m'insulten davant dels profes i no fan res. Aquí quan vam anar d'excursió n'hi havia un darrere meu i el profe estava per aquí [*indicant amb el braç una distància propera a la seva posició*] i passa insultant-me, ep, cap gros!, no sé què, i el profe res (E1).

En general, el professorat que globalment ha estat més ben valorat pels alumnes són els professors de reforç de llengua, en aquest cas professors adscrits al

programa d'Educació Compensatòria dels centres on s'ha fet el treball de camp i on ells exerceixen. Les raons per les quals aquests professors reben una bona qualificació en relació amb el que hem dit fins ara es poden resumir en els següents punts:

1. Els ensenyen el que més els interessa, que és la llengua, especialment el castellà.
2. Són professors que van al centre especialment per ensenyar-los a ells, amb tracte individualitzat i diferenciat.
3. Els inspiren més confiança.

La seva relació, sense ésser la que mantenen amb un professor xinès, és la que més s'hi apropa; un professor xinès pot donar classes particulars als seus alumnes com a part de la seva comensal diària, sense cobrar, si a l'alumne li cal; els professors de compensatòria els fan classe individualitzada o en grups petits, són com classes particulars de llengua. És el tipus de professorat que, en certa manera, fa de pont entre el sistema educatiu xinès —la funció del professorat dintre del dit sistema— i el sistema educatiu d'aquí, si més no en l'associació o constitució de l'imaginari d'aquests alumnes, especialment dels que fa poc que viuen aquí.

#### 4. Els companys de classe i els amics

A la cultura xinesa, l'amistat es una relació que s'estableix entre iguals. Tradicionalment, és l'única de les relacions possibles entre persones humanes que no està jerarquitzada, sotmesa a unes pautes de comportament preestablertes per les regles socials que regeixen l'harmonia social. Entre amics no es donen els formalismes i les obligacions que sustenten i defineixen les relacions entre pares i fills o entre marits i mullers, per exemple. Els amics, doncs, són necessaris per al desenvolupament de les persones, ja que és en l'amistat on l'individu es manifesta amb més llibertat. Una vida sense amics és trista, solitària i difícil perquè:

*Els amics són importants?*

Sí, jo vull tenir molts amics.

*Per què són tan importants?*

Poden ajudar-te. El meu pare té molts amics, aquí, a X. i a Z. [*X. i Z. són ciutats*]. Tothom el coneix. Si dius el nom del meu pare tothom el coneix... (E10).

Atesa la importància de tenir amics, quan es pregunta als alumnes xinesos per ells, en general responen que en tenen molts, que tots són amics. Aprofundint més en el tema apareixen els companys de classe o del col·legi categoritzats com a amics, però els que realment són considerats com a tals acostumen a pertànyer a la comunitat xinesa.

Els alumnes que han iniciat la seva escolarització a Catalunya als cursos d'Educació infantil i primària tenen un contacte «normalitzat» amb els companys de classe, interactuen amb ells a l'aula i al pati i acostumen a celebrar amb

ells els aniversaris a les cases dels homenatjats, incloses les seves. Tret d'aquesta relació escolar i del temps que passen al col·legi no desenvolupen més activitats conjuntes, llevat que els pares tinguin relacions d'amistat, i aquesta sol donar-se entre membres de la comunitat xinesa, i dintre d'aquesta, entre els originaris de la mateixa zona o zones properes del seu país d'origen. Els alumnes més grans nascuts aquí, que cursen estudis de secundària, afirmen que tenen una relació similar entre els seus amics autòctons i els amics xinesos:

Són tots iguals [*els amics autòctons i els amics xinesos*], jo crec. La gent a vegades s'equivoca i pensa que no, però tothom és igual, té les seves inquietuds, tothom té coses en què pensar... Jo no puc canviar-me perquè aquesta persona sigui xinesa i hagi de parlar d'altres coses, jo parlo del mateix, perquè passen el mateix que jo, viuen la mateixa situació i les mateixes coses (E7).

La relació dels alumnes d'incorporació tardana amb els companys de classe i/ o col·legi està determinada per les diferents vivències i situacions que experimenten al centre educatiu. Segons els seus relats, podem parlar bàsicament de tres tipus de relació:

1. Alguns alumnes expressen un sentiment especial envers aquells companys que els van ajudar en els seus primers temps d'escolarització al país d'acolliment en relació amb l'aprenentatge de l'idioma:

D'aquí del col·legi, que el primer dia que vaig entrar al col·legi em va dir, tu tranquil·la que tot anirà bé i tot això, doncs em portava al parc, em portava a casa, m'ajudava amb el castellà, aleshores estava molt bé amb ella... (B1).

2. Per a uns altres l'experiència ha estat diferent. N'hi ha que afirmen que els seus companys no han entaulat relació verbal amb ells fins que no han pogut expressar-se en la llengua dels alumnes nadius:

[*Al principi*] No em parlaven, després quan començo a parlar ja tinc amics (P11).

No obstant això, la impossibilitat de la comunicació verbal no impedeix un altre tipus de relació amb els companys i, en aquest sentit, els jocs als quals juguen al pati durant l'esbarjo permeten als alumnes xinesos compartir un espai comú a tots els estudiants i participar a l'escola com un més, tal vegada l'únic moment en què les diferències lingüístiques dels alumnes no els diferencien —separen— dels altres. Els jocs, tot i que són diferents dels que jugaven a la Xina i alguns els vénen de nou —per exemple, el futbol per a les noies—, són fàcils d'entendre, ja que les regles es fan paleses amb la mateixa pràctica, sense que calguin explicacions verbals. En aquest cas, el comportament imitatiu és l'estratègia d'aprenentatge més ràpida i eficaç. Les alumnes xineses de primària, encara que els jocs no són «tan divertits com a la Xina» (P9), en gaudeixen i poden fer quelcom en comú amb la resta dels companys de la seva classe, aspecte fonamental per sentir-se membres de l'escola. Pel que fa als esports, la internacionalització és allò que garanteix que siguin coneguts, i hom n'assumeix la pràctica com un fet

natural per part dels alumnes autòctons, ja que, per exemple, el bàdminton i el ping-pong (els esports que més es practiquen a l'escola xinesa) gairebé són inexistents aquí. Així doncs, el futbol, en primer lloc, i el bàsquet han esdevingut els «reis» de la interacció escolar intercultural, especialment per als alumnes masculins. Les noies adolescents ho tenen una mica més difícil; algunes juguen a bàsquet, però veuen el futbol com un esport de nois, ja que a la Xina eren ells qui el practicaven. Amb tot, n'hi ha alguna que, davant de la manca d'alternatives, com que és l'única via d'apropament als seus companys, el practica.

3. Els que tenen unes relacions conflictives amb els companys de classe i del col·legi manifesten desgrat cap al centre on es troben, desgrat que no es dirigeix a tota la comunitat educativa, ja que els que han passat per altres col·legis saben que no es pot generalitzar, però sí que sembla que aquest sentiment incideix a l'hora de definir amb més exactitud quins són els seus interessos com a estudiants estrangers: aprendre la llengua del país d'acolliment bo i obviant tots els altres aspectes que intervenen en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

Més amunt assenyalàvem que en un primer moment els alumnes xinesos identificaven amics amb companys. Aquesta afirmació no pretén negar l'existència d'amics entre els companys de classe i/o col·legi. L'amistat amb companys és possible si es donen una sèrie de condicions. La primera circumstància que facilita l'amistat és la relació d'ajuda que s'origina quan l'amic autòcton exerceix de guia i instructor en l'adquisició de la llengua i dels costums de la societat nadiua (casos ja comentats de B1, E2). L'amistat entre companys de col·legi també pot constituir-se a partir d'una afecció comuna descoberta fora de l'espai escolar:

*[Els seus problemes els explica a...]* només al meu millor amic, va a segon.

*De quin país és el teu millor amic?*

D'aquí.

*I com l'has conegut?*

Per una botiga... Sí, un club de videojocs, estava allí i jo el coneixia que venia aquí i vaig entrar i li vaig preguntar perquè era el primer cop que hi anava i em vaig assegurar a parlar (E1).

La tercera circumstància que permet entaular relacions d'amistat entre companys és la diversa procedència ètnica dels amics en relació amb la resta; és a dir, «les diferències» entre ells es minimitzen —parlem de relacions d'amistat entre alumnes xinesos i magribins— mentre que accentuen tot allò que tenen en comú entre ells i de diferent, i alhora de distant (ésser alumnes estrangers), dels altres:

*Quan tu véns hi havia més companys xinesos?*

No, només jo, i vaig conèixer el meu amic marroquí [*el seu millor amic*]. Estava a tercer i anem junts, no sé com me n'he fet amic, però parlant, parlant i... (E10).

*A classe coneixes la teva amiga, des del primer moment et fas amiga seva?*

No, al principi no, després sí.

*I per què et fas amiga d'ella i no d'altres?*

Perquè ella no és espanyola, és una amiga igual que jo (P13).

Els amics amb els quals s'inicia la relació al col·legi continuen essent catalogats com a tals encara que el pas del temps els hagi distanciat per haver canviat de centre d'estudis o bé d'ocupació. Hom intenta mantenir el contacte, però a vegades resulta difícil trobar-se si no comparteixen horaris i espais.

Fora de l'àmbit escolar, els amics pertanyen a la comunitat xinesa, ja sigui d'aquí o de la Xina. Alguns alumnes, malgrat que ja fa cinc o sis anys que viuen a Catalunya, continuen considerant els seus millors amics els que van deixar als seus pobles nadius. El mitjà que fan servir per mantenir-hi el contacte són les cartes, encara que no per això hi hagi noció de proximitat:

Els escric cartes... a vegades quan els meus amics d'allà m'expliquen alguna cosa, jo no puc fer res perquè estic aquí i només puc escriure cartes i triguen molt temps i quan els explico jo és el mateix (B1).

## LES LLENGÜES

**L**a llengua, d'una manera o d'una altra, és un dels temes protagonistes de l'estudi. N'hem parlat als capítols precedents, i ho tornarem a fer als següents. Bo i fent servir la terminologia escolar, podríem dir que la/les llengua/llengües és un dels aspectes *transversals* més importants d'aquest treball. Fonamental per a tots els subjectes implicats en l'educació: el pares, els professors i els alumnes.

A pàgines anteriors han estat mostrats alguns aspectes de la llengua en relació amb la interacció entre alumnes xinesos i professorat i companys autòctons. En aquest capítol, abordarem les llengües des de la perspectiva de l'aprenentatge i de l'ús que hom en fa. Serà completat amb la visió del professorat català, dels pares dels alumnes i dels alumnes adults xinesos.

### 1. Adquisició de la llengua: mètodes i estratègies d'aprenentatge

A la República Popular de la Xina existeix una llengua oficial de l'estat, el mandarí pequinès. És la llengua que es parla a la capital i al nord del país, a més de l'escola, l'administració i els mitjans de comunicació d'àmbit nacional; és la llengua oral normalitzada —*putonghua*—, ja que la llengua escrita és comuna a tothom. A més d'aquesta modalitat, a cada regió tenen la seva pròpia llengua. A la Xina es parlen, a més del xinès mandarí, uns altres sis «dialectes», que de fet són llengües mútuament inintel·ligibles, equivalents a les diferències de les llengües romàniques. La llengua oral comuna a tothom, la llengua franca (a la Xina, a Taiwan, a Singapur, a l'Estat espanyol i a Europa) és el mandarí, llengua de prestigi per a la població xinesa i que, en cert sentit, identifica els xinesos com a tals.<sup>17</sup> En adjudicar una llengua a un país, a les persones xineses residents a Catalunya els sembla lògic que el castellà sigui la llengua de prestigi de l'Estat espanyol, perquè ells viuen a Espanya, encara que el seu lloc de residència sigui Catalunya, nom que, per a ells, només representa la denominació d'una zona geogràfica.

17. El pare de dues alumnes xineses, de llengua materna diferent al mandarí i bastant domini del castellà, declarava que a casa seva es parlava xinès-mandarí perquè les seves filles no oblidessin el seu idioma, l'idioma del seu país de procedència. Comentava amb tristesa que molts dels nens xinesos nascuts aquí ja no saben parlar xinès. No es referia a la llengua materna d'aquests nens, sinó a la llengua comuna a tots els xinesos.

La llengua de prestigi permet la comunicació amb tots els que la coneixen. El castellà s'utilitza a tot l'Estat espanyol i a l'Amèrica Llatina. Aprendre una llengua suposa sempre un esforç, molt més per a les persones que tenen escassos, o cap, hàbits d'estudi i que, a més a més, no disposen de temps per dedicar-s'hi. En general, els immigrants xinesos adults es passen la major part del temps treballant. A més, la població immigrant xinesa es caracteritza per una gran mobilitat espacial. Avui resideixen aquí, però mai se sap del cert on viuran demà: sempre es mira cap al lloc que ofereix millors perspectives econòmiques. Les persones adultes xineses no rebutgen la llengua catalana, simplement els costa molt entendre's i parlar en castellà, la seva primera opció lingüística.

Tot el que hem dit explica per què els residents xinesos a Catalunya consideren que la llengua fonamental que han d'aprendre els seus fills és el castellà, màximament si són alumnes d'incorporació tardana.<sup>18</sup> Alguns pares ajuden els seus fills a aprendre una mica de castellà abans i durant els primeres mesos de l'escolarització. Els pares, per regla general les mares, supervisen la memorització de vocables i mots en castellà dels seus fills:

Em va ajudar [*la mare*] fent que m'ho aprengué de memòria, primer començava amb l'abecé, després amb el ca, que, qui, co, cu, a poquet a poquet, i em va comprar un llibre que m'aprenia una pàgina, l'havia de llegir i després l'hi havia de llegir a ella (E1).

Els meus pares em feien aprendre paraules, vocabulari, cada dia vint paraules, però després quan començo a entendre coses, doncs deixo d'estudiar, perquè hi ha paraules que agafo del diccionari i en realitat aquí, normal, no s'utilitzen (B1).

Aquest «mètode familiar» d'aprenentatge és el mètode d'estudi que es fa servir a les escoles xineses per aprendre la llengua i, per extensió, la resta d'assignatures. Es basa en la memorització dels caràcters de l'idioma xinès i a repetir-los oralment i per escrit. A més, és el mateix sistema que empren els pares que ajuden a estudiar els seus fills, sobretot els primers anys d'escolarització:

Si hi ha temps estudia una miqueta i sempre repeteix. Ara comença la taula i jo cada dia li faig repetir una miqueta la taula, perquè ara tant joc, tanta televisió, tant dibuix... Si no l'obligues no toca res, només les seves coses, els seus vídeos, jocs... (P2).

Altres pares, amb estudis universitaris i coneixedors d'una llengua estrangera, fan servir mètodes més pedagògics per facilitar als seus fills l'aprenentatge del castellà:

Vam fer unes fitxes de cartró, a un costat estava escrit en castellà i a l'altre en xinès, i així va anar aprenent moltes paraules (P15).

En dos casos, els pares van contractar professores particulars durant, més o menys, el primer curs escolar dels seus fills a Catalunya per tal d'ajudar-los a adquirir la llengua castellana.

18. Els alumnes que inicien la seva escolarització a Catalunya aprenen les dues llengües, català i castellà. Solen utilitzar la primera en el context de classe i la segona per comunicar-se fora de l'espai escolar, tret del cas de l'alumne ja esmentat a la nota 7 del capítol anterior.



En general, el suport familiar en la primera aproximació dels fills a la llengua castellana deixa de donar-se quan l'escola assumeix aquesta funció, o quan els fills assoleixen un nivell superior al dels pares. En molts casos aquest nivell s'aconsegueix amb alguns mesos d'escolarització, atès l'escàs coneixement de castellà escrit que tenen la majoria d'ells. En l'estudi del català, ni els pares ni les mares de la nostra mostra poden ajudar els fills, ja que cap d'ells no el parla ni l'escriu, per bé que algun el pot entendre.

Els alumnes de secundària d'incorporació tardana procedents de la província de Zhejiang es porten de la Xina els mètodes que allí es fan servir per aprendre castellà —a universitats, instituts d'idiomes, escoles d'adults—, incloses cintes de casset. Estudien aquests texts tant a hores de classe —quan estan a l'aula amb la resta dels seus companys fent assignatures que no poden seguir per manca de coneixements idiomàtics— com a casa seva quan tenen temps.

A l'escola, la metodologia bàsica d'aprenentatge de la llengua catalana i castellana sembla que és la mateixa:

Doncs primer em fa un dibuix, després escriu la paraula i quan veig la paraula i el dibuix ja sé el que significa (E10, prèviament escolaritzat al país d'acolliment en una ciutat no catalana).

Llavors em portaven dibuixos i em feien dibuixar mentre ells donaven classe i després de dibuixar hi posava a sota unes lletres: si havia dibuixat un ocell, doncs a sota posa ocell, i llavors jo haig de repetir tota l'estona, ocell, ocell, i així cada dia noves coses (B1).

Hi ha diferències si el reforç d'idioma es fa a classe o fora de classe, i segons el nombre d'alumnes als quals s'adreça el reforç; per exemple, el primer cas de les cites anteriors era l'únic alumne estranger del seu col·legi i tenia una professora per a ell tot sol. Quan hi ha més alumnes de procedència estrangera les llengües dels quals no són romàniques, ja sigui a la mateixa classe, ja sigui al mateix nivell o al col·legi, hom els pot aplegar per tal d'ensenyar-los la llengua a tots junts. Segons els recursos de què disposa cada centre i l'estructura organitzativa dels districtes escolars, varia el professorat que fa el reforç idiomàtic: en alguns col·legis i instituts s'encarreguen d'aquesta funció els professors d'Educació Compensatòria, per si sols o bé en combinació amb els professors de plantilla del centre que aprofiten les seves hores lliures per donar classes de llengua a aquests alumnes.<sup>19</sup> A d'altres llocs, només disposen de l'auxiliar de conversa per a la llengua catalana —a vegades dos cops la setmana, altres vegades un cop—, i com que es considera que això és poc temps per a una tasca tan important com l'aprenentatge d'una llengua tan distant i desconeguda per als alumnes xinesos dels seus centres, s'organitzen per esmerçar part del seu temps a aquest ensenyament, el major pes del qual recau en psicopedagogs de plantilla.

En les hores escolars que els alumnes d'incorporació tardana comparteixen amb el seu grup-classe, llevat de les assignatures de gimnàstica, dibuix i matemà-

19. Dels instituts on s'ha portat a terme el treball de camp, un disposava de TAE i l'altre tenia alumnes estrangers al TAE d'un institut proper i comptava amb una UAC.

tiques, es dediquen a treballar el material que els ha estat facilitat pel professorat de reforç de llengua, supervisat pel tutor en educació primària. El material escolar dels alumnes d'incorporació tardana en ple procés d'adquisició de la llengua són els seus llibres per aprendre castellà, el diccionari castellà/xinès i el material —fotocòpies— facilitat pel professorat de reforç. Les fotocòpies a vegades inclouen les lliçons dels llibres de text que tenen els seus companys de classe, amb les quals treballen en alguna de les hores que tenen amb el professorat de compensatòria, per tal de fomentar la comprensió lectora, faceta de la llengua que no es treballa de la mateixa manera a tots els centres, ja que ens hem trobat alumnes que declaraven:

[*Entén castellà*] Quan el professor m'explica a mi sí, però els llibres no ho sé.

*Però ara, llegeixes?*

Poc.

*Pots llegir?*

Sí, però no entenc què vol dir<sup>20</sup> (P12, *amb un curs escolar a Catalunya*).

Al capítol anterior hem vist clarament la importància que tenen el tipus de relacions mantingudes amb els companys de cara a la rapidesa i la qualitat de l'adquisició de la llengua. En un cas extrem, la no-acceptació d'una alumna xinesa per alguns dels seus companys sembla ésser la causa del seu endarreriment en castellà:

Jo crec que no sap res perquè a vegades li pregunten coses molt senzilles i no sap [*quasi un any escolaritzada a Catalunya*] (E2).

Juntament amb el tipus de relació que els alumnes xinesos tenen amb els seus companys, es donen unes altres dues situacions que també afecten la celeritat o la lentitud amb què s'aprèn la llengua. Es tracta de la composició dels alumnes d'una classe o col·legi pel que fa a la seva procedència. Ens referim, d'una banda, a la major proporció en una aula d'alumnat estranger de diferents països que d'alumnes autòctons, i d'una altra banda, a la concentració ètnica d'estudiants en una classe o centre. Per bé que aquesta darrera condició anul·la o redueix el sentiment de temor dels primers dies o mesos de classe, també és cert que endarrerix el moment d'arrencar a parlar en les llengües locals, perquè l'exigència de comunicar-se amb els companys està coberta en poder expressar-se en la seva pròpia llengua materna, ja que la majoria dels alumnes procedeix de la mateixa comarca, i si els cal entendre allò que els diuen, pot haver-hi un company xinès que els faci d'interpret.

Finalment, cal assenyalar que la majoria dels alumnes confessa que veu la televisió. Els que han estat escolaritzats aquí no tenen problemes per entendre-la ni en català ni en castellà. Els seus programes favorits són els dibuixos animats (alumnes de primers cursos de primària). Els alumnes d'incorporació tardana

20. L'afirmació de la informant que pot llegir, encara que no compregui el significat de les paraules, és a dir, que *sap* llegir, obeeix al fet que en l'idioma xinès, si hom no coneix els caràcters no pot anomenar-los, i si no pot anomenar-los, no sap llegir.

que fa més temps que són aquí s'estimen més veure pel·lícules d'acció, en les quals el missatge no és el més important, concursos i alguns programes còmics, generalment en castellà. A alguns d'incorporació més recent els agrada veure el futbol, ja sigui en castellà o en català. Però gairebé tots els d'incorporació tardana acostumen a veure pel·lícules en xinès, vídeos que porten del seu país o bé que els ha portat qualsevol familiar que torna d'un viatge a la Xina, o que lloguen a les botigues xineses de les seves localitats. Les preferències es decanten pel gènere d'acció, especialment les pel·lícules realitzades a Hong Kong.<sup>21</sup> Tot i que la televisió xinesa ja es pot veure aquí via satèl·lit, la majoria dels nostres informants diu que no hi té accés. No solen escoltar la ràdio perquè resulta força difícil entendre-la. Pel que fa a la lectura, no és un hàbit gaire estès entre ells; per exemple, els videojocs tenen molta més acceptació entre els nois adolescents xinesos. Solament un alumne que fa més de tres anys que resideix aquí afirmava llegir llibres en castellà i català, que treia de la biblioteca del col·legi, novel·les d'acció i de por. Els altres es limiten a llegir en llengua castellana i catalana llibres de text i d'estudi. Les noies són més afeccionades a la lectura, llegeixen llibres en xinès —els que van portar del seu país— i si tenen coneixements de castellà també ho fan en aquesta llengua. La lectura en català és menys freqüent i solen ser texts escolars.

## 2. Usos de les llengües

La informació facilitada pels informants (40 casos enregistrats) no ens permet establir una norma general comuna a tots ells de l'ús de la llengua xinesa. La varietat d'aquest ús depèn de diferents factors, com que els fills hagin nascut i s'hagin escolaritzat aquí, de la zona del país de procedència, dels anys que resideixen al país d'acolliment en el cas dels alumnes d'incorporació tardana, dels pares, etc.

Hom podria pensar que els alumnes xinesos empren la seva llengua per comunicar-se entre ells. Aquesta asseveració és vàlida sempre que es doni la circumstància que en ajuntar-se els alumnes nascuts o escolaritzats aquí amb els d'incorporació tardana, procedeixin de la mateixa zona geogràfica xinesa. Per exemple, en un col·legi de primària hi havia tres alumnes xineses a la mateixa classe, dues de nascudes a Catalunya i procedents de la mateixa zona, i una tercera d'incorporació recent, originària d'una altra regió de la Xina. Les dues primeres podien comunicar-se en la seva llengua materna, en castellà i en català, però amb la tercera de moment no podien fer-ho, perquè les dues primeres no parlaven mandarí, i sembla que al futur només podran comunicar-se quan l'alumna acabada d'arribar aprengui a parlar castellà i/o català. Si els alumnes xinesos procedeixen de diferents zones però han estat escolaritzats prèviament a la Xina, tindran el mandarí com a llengua comuna (la major part dels alumnes). Altrament serà el castellà i/o el català l'idioma en el qual puguin entendre's.

Hom podria pensar, també, que la llengua emprada en l'àmbit familiar és la

21. Tal vegada no seria sobrerera la possibilitat de disposar als instituts d'una videoteca amb aquesta mena de pel·lícules en català i castellà, doblades i/o subtítulades.

llengua local de procedència, les seves llengües maternes. No obstant això, observem l'existència d'excepcions a l'ús domèstic de la llengua materna. Hi ha famílies els fills de les quals han nascut a la Xina i que s'han incorporat a l'escola catalana als darrers cursos de primària i primer cicle de secundària; unes altres els fills de les quals han nascut aquí i han passat els primers anys a la Xina sota la cura dels seus avis, però que tornen al país d'acolliment per iniciar l'escolarització; també hi ha famílies compostes per fills nascuts i escolaritzats a la Xina i fills nascuts aquí; n'hi ha unes altres els fills de les quals han nascut aquí; i hi ha famílies en les quals els pares són originaris de diferents regions xineses, i que, per tant, no comparteixen una única llengua materna. És el cas d'una informant que amb les seves germanes parla castellà, amb la seva mare empra la llengua materna (la de la mare) i amb el pare la seva (diferent a la de la mare) i castellà. Quan els fills han nascut o s'han escolaritzat aquí, entre ells solen parlar castellà i amb els pares la llengua familiar. Però també es dona el cas de fills que van néixer i es van escolaritzar a la Xina amb germans nascuts aquí amb els quals, per tal de comunicar-s'hi, utilitzen una barreja de llengua materna i castellà. Per exemple, una informant parla amb el seu germà petit en castellà, llengua que també fa servir la mare per parlar amb aquest, i amb els seus altres germans, més grans, parla la llengua materna i castellà.

Una altra família utilitza el mandarí en l'espai domèstic, encara que no és la llengua materna dels pares. En general, hom pot afirmar que els nens xinesos que han estat escolaritzats al seu país però que provenen d'una zona on no es parla el mandarí pequinès, a la Xina han experimentat l'ús quotidià de dues llengües: la del carrer i la família, per una banda, i la de l'escola, per l'altra.

Els alumnes nascuts i escolaritzats des del principi al país d'acolliment, tenen un domini de la seva llengua familiar que no en comprèn tots els registres. Per això, per a alguns el castellà és la llengua amb la qual poden expressar-se en totes les circumstàncies i situacions de la vida quotidiana: l'escola, els amics, la lectura, etc.

En algun cas, pel que fa a alumnes d'incorporació tardana, un cop adquirit el castellà l'han convertit en la primera llengua, la que dominen millor, per davant del xinès:

*Què parles a casa?*

Doncs abans, quan jo no sabia parlar castellà, parlava xinès, però ara quasi sempre parlo castellà.

*Els teus pares parlen castellà?*

Sí.

*I parlen castellà a casa amb els teus pares?*

Depèn, jo amb els meus germans no em va gens bé... Jo amb els meus germans parlo castellà, el meu germà parla amb la meva mare en castellà perquè sap castellà i jo quan estic parlant amb el meu germà jugant, parlo castellà... És que el xinès ara se'm fa difícil perquè explico les coses molt malament i quan la meva mare em diu que tradueixi alguna cosa, m'hi estic mitja hora i no, perquè diu que parlo molt malament el xinès i que se m'oblida (E2).

L'alumna anterior no coneixia l'existència d'escoles xineses a Barcelona, escoles on s'ensenya mandarí als alumnes escolaritzats a Catalunya. N'hi ha dues d'oficials, la del consolat de la RPX i la de Taiwan, a més d'una de privada gestionada per persones xineses. El professorat d'aquestes escoles és nadiu xinès i en general té estudis mitjans i superiors als seus respectius països, la qual cosa garanteix un bon domini i un bon coneixement del mandarí oral i escrit. Aquestes escoles només fan classe els dissabtes, però amb horaris una mica diferents: la del consolat ofereix classes de 10 del matí a 4 de la tarda, amb menjar inclòs a l'escola per als alumnes i professors; la de Taiwan funciona de 10 del matí a 2 del migdia. Ambdues escoles admeten alumnat autòcton des dels cinc o sis anys. Els alumnes són distribuïts per cursos segons el nivell de xinès que posseeixin. L'escola del consolat té una gran quantitat d'alumnes (més de 100), els quals estan distribuïts en sis nivells de llengua. L'escola de Taiwan té menys quantitat d'alumnes i compta amb tres nivells d'idioma. L'ensenyament de l'idioma es porta a terme amb la mateixa metodologia que s'empra als seus països per ensenyar el mandarí als alumnes. A ambdues escoles s'ensenya el mandarí, amb la distinció que a Taiwan encara conserven la manera clàssica de l'escriptura, els caràcters tradicionals, i que a la RPX, des de mitjan anys cinquanta, s'escriu amb caràcters simplificats, és a dir, amb menys traços que els del xinès tradicional. Una altra diferència entre el mandarí de Taiwan i el de la RPX és el sistema utilitzat per transcriure'n la fonètica (al primer, *zhuyin zimu fuhao*; al segon, *pinyin*).

Els alumnes informants no anaven a cap d'aquestes escoles al moment de realitzar les entrevistes. Alguns sabien que existeixen i fins i tot hi havien estudiat durant un temps. Per a altres, quant a la llengua, és més urgent l'estudi del castellà. En general, els alumnes d'incorporació tardana més grans, és a dir amb més anys d'escolarització, i els que han estudiat a centres de millor qualitat a la Xina, vénen amb un bon nivell de mandarí oral i xinès escrit. Els més petits continuen escrivint i llegint en xinès, a vegades sota la supervisió dels pares:

A casa, el meu pare cada dia em posa a escriure en xinès un full sencer de caràcters... sí, perquè si durant molt de temps no escric s'oblida (P14).

A casa la mare a vegades m'ajuda. A vegades jo escric caràcters xinesos i lleigeixo tota sola (P9).

Els que sí que anaven a les escoles xineses eren els fills dels pares informants que vam entrevistar, per la qual cosa sembla que la preocupació per conèixer i practicar la llengua que els permet a tots els xinesos comunicar-se és dels pares més que no pas dels fills,<sup>22</sup> el problema lingüístic dels quals no és el xinès sinó el castellà i el català.

Més amunt hem comentat que la llengua de prestigi per als residents xinesos a Catalunya és el castellà, i és la llengua que més interès desperta en els alumnes xinesos escolaritzats a l'escola catalana. Ens agradaria ressenyar aquí el cas

22. Les professores de l'escola xinesa de la RPX comentaven que la majoria dels seus alumnes estudien xinès per desig dels seus pares.

d'alumnes d'incorporació tardana amb una estada a Catalunya de quatre a sis anys i que actualment es troben cursant primer de batxillerat. A aquests alumnes primer se'ls va ensenyar castellà; un cop adquirits els coneixements bàsics, amb els quals podien expressar-se a nivell oral i escrit, començaren l'aprenentatge del català, raó per la qual tenen un domini menor, sobretot escrit, d'aquesta llengua, circumstància que fa que es plantegin quina és la millor estratègia de cara al seu futur acadèmic:

De moment no ho sé [*la carrera a estudiar*], però a l'examen de selectivitat segur que em presento per la via de física i matemàtiques, que són números, perquè tot està en català i jo vaig començar a estudiar català des de 3r d'ESO, porto amb aquest any tres anys estudiant català i faig moltes faltes, bé, no són faltes d'ortografia, més aviat de sintaxi, i amb aquests errors em trauran tots els punts que he aconseguit i aleshores m'estimo més, amb números llavors podré treure la selectivitat sense problemes (B1).

Per als alumnes xinesos, el català apareix com un petit «handicap» que els col·loca en desavantatge respecte als seus companys autòctons. Això pel que fa a l'aspecte educatiu, ja que des del punt de vista del seu projecte vital, l'escolarització en català els crea altres problemes:

Jo en l'educació el que no veig bé és que tota estigui en català, perquè pensa que som estrangers i no vivim en un lloc concret, perquè podria ser que ara em caso amb un xinès que viu a Madrid, aleshores me n'haig d'anar a Madrid, aleshores tot el que he après està en català, biologia, física, tot està en català, però en mudar-me de ciutat tot el que he après ja no em serveix, és com si tornés a aprendre noves coses i seria més difícil i sobretot jo que he après tot en castellà, perquè ara els petits directament ho fan en català i no en castellà, com el meu cosí, que està aprenent català, però els seus pares estan treballant a un restaurant però qualsevol dia poden agafar la maleta i anar-se'n a qualsevol altra ciutat i muntar el seu negoci i quan se'n vagin de Catalunya què és el que poden fer amb els nens, posar-se un altre cop com quan van arribar a Espanya? No em sembla que això estigui bé (B1).

### 3. Els professors i la llengua

Aquest apartat tracta del professorat dels alumnes xinesos, ja siguin catalans o xinesos, perquè ja sabem que alguns dels casos de la mostra també van a les escoles xineses. Mirarem de descriure el punt de vista i les preocupacions del professorat en relació amb la llengua i els seus alumnes.

#### El professorat català

La dificultat idiomàtica és el principal problema del professorat català respecte als nens xinesos d'incorporació tardana. A més a més s'admet la paradoxa que a l'escola acostumen a estar escolaritzats en català, mentre que a casa seva o al carrer, si és que parlen alguna cosa, normalment és castellà. Algunes escoles han optat, en relació amb els nens xinesos i altres immigrants, per utilitzar totes dues llengües: el castellà perquè puguin comunicar-se més ràpidament (especial-

ment als centres on la llengua de comunicació fora de l'aula, entre els alumnes, és el castellà), i el català perquè és la llengua de l'ensenyament. Els alumnes que vénen d'altres punts de l'Estat espanyol on han estat escolaritzats, en arribar a l'escola catalana no entenen res, demanen que hom els parli en castellà i molts acaben desmotivats a causa de les grans dificultats que els suposa seguir les classes en català.

Molts professors pensen que tal vegada la destinació final dels seus alumnes xinesos no sigui Catalunya, i que de la mateixa manera que van venir-hi poden tornar a anar-se'n, i si és aquest el cas i haguessin estat escolaritzats exclusivament en català, després, en arribar a qualsevol escola d'un altre punt de l'Estat espanyol, tornarien a tenir problemes i la sensació d'estar perdent el temps. A més a més, les adaptacions curriculars personalitzades permeten l'ús del castellà com a instrument per fer-se entendre quan sigui possible, perquè allò que importa és que els alumnes entenguin com més aviat millor.

Els professors comenten sovint les dificultats per entendre català d'alumnes amb tres o quatre anys d'escolarització. Habitualment als alumnes xinesos els cal un any o un any i mig per deixar-se anar pel que fa al parlar. Però una cosa és entendre i fer-se entendre i una altra cosa és poder seguir les explicacions a les classes, la qual cosa suposa una major dificultat. Fins i tot hi ha alumnes que són capaços de llegir perfectament, encara que no saben ni entenen el que estan llegint.

Alguns professors han observat que els darrers anys, l'accés cada cop més habitual a la televisió xinesa via satèl·lit, juntament amb el fet de visionar vídeos en xinès, fa que vegin i escoltin menys del que ho feien abans la televisió en català o en castellà, cosa que, d'alguna manera, els ajudava a progressar una mica més ràpidament. Per als professors, el fet que a casa es parli exclusivament en xinès i que el seu món de relació es limiti a altres persones xineses impedeix que l'aprenentatge de la llengua sigui més ràpid, si es compara amb altres immigrants.<sup>23</sup>

Hom considera en general els alumnes xinesos treballadors, sistemàtics i esforçats. El que més els costa és entendre els nostres girs i, comparativament, els costa més aprendre la llengua que a altres immigrants; en canvi, poden copiar les lletres molt bé encara que no en comprenguin el significat. Aprenen amb rapidesa la lectura i la descodificació de la llengua, perquè s'hi esforcen molt i tenen una gran voluntat, però els costa molt parlar. La llengua oral suposa per a ells un gran esforç, fins i tot quan ja fa un any que estan escolaritzats. Quan assoleixen un nivell oral d'expressió, el professorat comenta que la participació de l'alumne xinès a classe augmenta.

Hom pensa, també, que l'aprenentatge de la llengua és moltes vegades instrumental: un cop que posseeixen un determinat nivell de coneixement de l'idioma que els permet de bellugar-se, ja no els interessa perfeccionar-lo.

D'altra banda, hom creu que la llengua implica, a més, una forma de pensament especial, i el canvi de llengua suposa alhora un canvi en la forma de pensament. Pel que fa a l'idioma i el pensament xinesos, les diferències són molt grans.

23. Cal observar que, en aquest tema, la visió i les creences del professorat no coincideixen exactament amb el que expressen els alumnes xinesos.

Per aquest motiu, alguns professors assenyalen la necessitat de tenir uns coneixements bàsics de la llengua xinesa i de saber unes quantes paraules bàsiques que permetin de fer de pont en un primer moment i agilitar l'ensenyament i l'aprenentatge.

### El professorat xinès

Si, per al professorat català, el cavall de batalla amb els alumnes xinesos és aconseguir que adquireixin un domini en la parla, l'escriptura i la lectura de l'idioma català al més aviat millor i amb la màxima qualitat, per als seus col·legues xinesos és fonamentalment l'escriptura allò que els causa preocupacions docents.

Els professors xinesos, alguns dels quals exerciren al seu país durant molts anys, acusen la influència del sistema educatiu català en els seus alumnes. Consideren que el sistema d'ensenyament xinès i l'autòcton difereixen en molts aspectes, tant quant a la concepció de l'educació com quant als mètodes d'ensenyament que s'hi associen. Per a les persones xineses en general, i els professors en particular, l'escriptura xinesa utilitza una grafia, els caràcters, la complexitat de la qual només es pot superar gràcies a l'esforç del discent, d'ací que calgui l'exercici diari i reiterat d'escriure per tal que un cop après un caràcter no es pugui oblidar.<sup>24</sup> El treball de repetir els cops que sigui necessari el caràcter no és precisament una tasca divertida i estimulante, per això cal «obligar» l'alumne a concentrar-se en aquest esforç. I aquesta és una de les funcions principals del professor, aconseguir que l'alumne no s'allunyi del seu treball com a estudiant, és a dir, aprendre.

Segons les seves paraules, educar a la Xina és «engreixar un porc». De la mateixa manera que hom peix un porc sense donar-li temps de pair tot el menjar que hom li dóna perquè s'engreixi com més aviat millor, el professor tracta de donar a l'alumne molts coneixements quan comença a estudiar, tot i ésser conscient que no pot assimilar-los per manca de capacitat intel·lectual, a causa de la seva edat. Ara bé, la memorització d'aquests coneixements assegura que arribat el moment l'alumne entendrà tot allò que ha anat incorporant de manera mecànica durant la seva vida escolar.

Pensen que el sistema educatiu català, i per extensió el de l'Estat espanyol, deixa molt lliures els alumnes, tant pel que fa a la manera d'estar a classe, on no se'ls exigeix que s'asseguin d'una manera determinada, es poden moure per l'aula sense demanar permís, no alcen la mà per parlar..., com pel que fa a la manera d'aprendre. Consideren que aquí «es perd molt el temps», perquè els alumnes en dediquen una part a jugar. Creuen que el joc és important i necessari, sobretot per als més petits, però que aquí se n'abusa. Alguns pares amb fills escolaritzats a escoles catalanes, comenten amb sorpresa que malgrat que sembla que no estudien —no treballen gaire ni a classe ni a casa— sí que obtenen resultats.

24. A les escoles de la Xina, els alumnes aprenen a escriure els caràcters segons l'ordre dels traços, i només estan ben escrits quan es respecta aquest ordre. Per aprendre un caràcter s'escriu un gran nombre de vegades, per tal d'assegurar que no s'oblidarà. No obstant això, si hom no emprà l'escriptura d'una manera quotidiana, els caràcters memoritzats es poden tornar a escriure bo i seguint l'ordre correcte dels traços com un automatisme, la qual cosa demostra que el mètode és eficaç.



Un estudiant ho és perquè estudia i estudiar significa aprendre les lliçons i fer deures. Pensen que a l'escola catalana hom no exigeix massa ni posen deures als alumnes perquè els facin a casa, i això és un inconvenient per a ells perquè els costa força aconseguir que els seus alumnes facin les seves tasques de llengua xinesa, ja que no tenen el costum de fer-ho i per les condicions especials de la impartició de la llengua xinesa en aquestes escoles, ja que només tenen classes els dissabtes. Són conscients que aquesta manera d'ensenyar no és la més escaient per als seus alumnes, que ja estan cansats després de tota la setmana escolar. Malgrat totes aquestes circumstàncies adverses, en general se senten satisfets amb el resultat, per bé que admeten que el nivell de llengua que poden transmetre als seus alumnes no és igual al que podrien assolir si estiguessin a la Xina.

#### 4. Els pares i la llengua

Segons la informació facilitada pels alumnes xinesos, especialment pels d'incorporació tardana, els seus pares no tenen gaires coneixements de castellà. En general, la llengua que fan servir amb la població autòctona es redueix a l'àmbit laboral, els restaurants, i per això coneixen el vocabulari imprescindible que els permet oferir un bon servei als seus clients, de manera que és la relació directa o no amb els clients (i per extensió, tenir o no tenir contacte per motius laborals amb la població autòctona) la raó del seu major o menor coneixement i pràctica de la llengua castellana:

La meva mare una mica sí, el meu pare només menjars [*rialles*]. A més a ells com que vénen de grans ja els costa més, i els xinesos a Espanya han muntat una societat entre ells, aleshores el negoci que munten, doncs són restaurants, i el cuiner no ha de parlar amb els clients, aleshores a ells no els cal... (B1).

Ateses les dificultats dels pares per aprendre l'idioma, confien que els seus fills puguin adquirir un bon nivell de castellà, per facilitar-los la comunicació oral —relacions laborals— i escrita —administració— amb els membres de la societat d'acolliment:

*Els teus pares volen que estudiïs?*

Volen que estudiï castellà.

*Per què?*

Perquè ells no entenen castellà i volen que jo l'estudiï i quan ells no entenen jo els puc ajudar (P9).

Si el meu fill aprèn bé la llengua penso que em podrà ajudar a portar la botiga... (E12).

La majoria dels pares de la mostra entrevistada (70%) tenen un nivell de castellà oral acceptable. Generalment fa més de cinc anys que resideixen a Catalunya o a l'Estat espanyol, i han seguit cursos de castellà a diversos centres, com ara l'Escola Oficial d'Idiomes o l'Escola d'Adults, i cursos de castellà per a estran-